

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Jakub Zatloukal

Konzervatismus v politické teorii a praxi

Bakalářská práce

vedoucí práce: Mgr. David Hampl, Ph.D.

Olomouc 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: „Konzervatismus v politické teorii a praxi“ vypracoval samostatně, pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce a za použití uvedených pramenů a literatury.

V Guntramovicích, dne 21. 4. 2015

Poděkování

Chtěl bych poděkovat Mgr. Davidu Hamplovi, Ph.D. za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce.

Obsah

Úvod	6
1 Vymezení pojmů.....	8
1.1 Politická ideologie	8
1.2 Liberalismus.....	9
1.3 Socialismus	12
2 Konzervatismus jako politická ideologie	15
2.1 Zrod konzervativní ideologie a její myslitelé.....	15
2.1.1 Klasikové konzervatismu – E. Burke, T. Hobbes, A. de Tocqueville	15
2.1.2 Moderní teoretikové konzervatismu – R. Nisbet, R. Kirk, M. Oakeshott, R. Scruton....	21
2.2 Ideje politického konzervatismu	25
3 Významné konzervativní strany, hnutí a politické osobnosti.....	28
3.1 Politický konzervatismus v anglosaském prostoru.....	28
3.1.1 Konzervativní strana (<i>The Conseravtive and Unionist Party; CP</i>).....	28
3.1.2 Margaret Thatcherová	30
3.1.3 Centre for Policy Studies	34
3.1.4 Strana nezávislosti Spojeného království (<i>United Kingdom Independence Party;UKIP</i>)	34
3.1.5 Republikánská strana (<i>Republican Party; Grand Old Party</i>).....	34
3.1.6 Ronald Reagan.....	35
3.1.5 The Heritage Foundation.....	38
3.1.6 The Tea Party.....	39
3.2 Politický konzervatismus v kontinentální Evropě.....	40
3.2.1 Právo a spravedlnost (<i>Prawo i Sprawiedliwość; PiS</i>)	41
3.2.2 Křesťansko-demokratická unie (<i>Christlich Demokratische Union; CDU</i>)	42
3.3.3 Ostatní evropské konzervativní strany	45
4 Konzervativní tradice v Českém prostředí.....	47
4.1 Kořeny českého konzervatismu.....	47
4.2 Konzervatismus v Československé republice	48
4.3 Politické strany po roce 1989.....	50
4.3.1 Občanská demokratická strana (<i>ODS</i>).....	51
4.3.2 Občanská demokratická aliance (<i>ODA</i>)	53
4.3.3 TOP 09	54
4.3.4 Konzervativní strana (<i>KONS</i>)	55
4.3.5 Právo a spravedlnost (<i>PaS</i>).....	56

4.3.6	Občanská konzervativní strana (<i>O. K. strana</i>)	56
4.3.7	Toryové (<i>TOR</i>).....	57
5	Současná pozice konzervatismu a výhled do budoucna	59
5.1	Konzervativní scéna v zahraničí.....	59
5.2	Konzervativní scéna v České republice	60
	Závěr.....	63
	Seznam zkratk	65
	Prameny a literatura	66
	Elektronické zdroje.....	68
	ANOTACE.....	74
	Příloha	75

Úvod

Cílem bakalářské práce je charakterizovat konzervatismus v politické teorii a praxi. Konzervatismus je jako politická ideologie neodmyslitelně zastoupen v mnoha stranických systémech po celém světě. V jeho jménu vystupovaly významné osobnosti světové politiky. Konzervatismus byl nejen nositelem vlastních postojů, zároveň se vymezoval proti všem novodobým revolucím a nejistým společenským změnám od roku 1789.

Práce je strukturována do pěti kapitol. V první kapitole se věnujeme vymezení základních pojmů, které s tématem souvisí. Úkolem je popis politické ideologie jako takové a charakteristika jiných ideologií. Chceme charakterizovat konvergentní a divergentní vztah konzervatismu s liberalismem a socialismem.

Ve druhé kapitole se zabýváme konzervativní teorií a jejími mysliteli. Pro práci je nezbytné čerpat z děl Edmunda Burkea, Thomase Hobbesa a Alexise de Tocqueville. Pro pochopení moderního konzervatismu je důležité vycházet z děl moderních konzervativních teoretiků. V této kapitole je na místě komparace britské a americké větve anglosaského konzervatismu.

Třetí kapitola obsahuje popis vybraných politických subjektů a osobností. Při výběru je zohledněno subjektivní vnímání míry konzervatismu té či oné strany. Nikdo ze zvolených konzervativců by se však neměl vymykat konzervativní filosofii popsané ve druhé kapitole. V této kapitole přijde na řadu komparace anglosaského a kontinentálního konzervatismu a jednotlivých politických stran a některých jejich programových zásad.

Ve čtvrté kapitole se věnujeme charakteristice konzervatismu v českém prostředí. Je třeba popsat tradici a prvotní konzervativní tendence v českém a moravském politickém okruhu. V další fázi je charakterizována konzervativní ideologie v období Československé republiky a po roce 1989. Popíšeme novodobé konzervativní strany a vzájemně je porovnáme.

V páté kapitole se věnujeme zhodnocení pozice konzervatismu v jednotlivých zemích podle vybraných stran. Pomocí online dostupných informací statistických úřadů zhodnotíme jejich aktuální volební výsledky a pokusíme se nastínit budoucí vývoj.

Většina použité literatury a zdrojů je psána v českém jazyce, výjimky tvoří anglická díla (*The Reagan's legacy*) a zahraniční webové stránky konzervativních institucí či cizojazyčné stránky se statistickými daty.

K práci na první kapitole vycházíme z děl politologů, zejména z knih Pavla Šaradína a Andrewa Heywooda, kteří se věnují rozboru politických ideologií. Za účelem pochopení konzervativních myšlenek je důležité vycházet z titulů konzervativních klasiků i moderních

teoretiků 20. století. Máme na mysli např. Konzervativní smýšlení Russella Kirka či Smysl konzervatismu Rogera Scrutona. Pro podrobnější rozbor politiky vybraných osobností bylo využito informací z díla Lukáše Petříka Konzervativní revoluce Margaret Thatcherové a Ronalda Reagana. Pro práci, která pojednává o konzervativní tradici v českém prostředí, je velmi užitečným zdrojem informací dílo České konzervativní myšlení (1789-1989) autora Davida Hanáka. Pro bližší studium politického konzervatismu na našem území po roce 1989 je nesmírně užitečnou publikací sborník Česká konzervativní a liberální politika, na jehož editaci se podíleli Petr Fiala a František Mikš. Oba autoři publikují v rámci brněnského nakladatelství Centrum pro studium demokracie a kultury, které se dlouhodobě zabývá tematikou konzervatismu. Charakteristice konzervativního myšlení a politiky se dlouhodobě věnují mj. pracovníci Občanského institutu, kteří v rámci institutu vydávají vlastní publikace a velmi přínosný bulletin. Pro práci je potřeba čerpat i z programů a informací vybraných politických stran, jež jsou zveřejněny na jejich webových stránkách.

1 Vymezení pojmů

Abychom se mohli věnovat konzervativní ideologii a její následné aplikaci v praxi, je nezbytné na úvod vymežit pojmy, které s tématem souvisí. Je třeba popsat co je to politická ideologie a vysvětlit obsah ideologií s konzervatismem souvisejících. Máme na mysli socialismus a liberalismus, které patří mezi základní politické filosofie.

1.1 Politická ideologie

Mnozí politologové existenci politických ideologií nepřipouští relevantní význam.¹ Někteří uvádí, že pojem ideologie nebyl doposud definován. Lidé, kteří pracují s pojmem ideologie, využívají vlastních zkušeností a specifík určitého kulturního prostředí. Rovněž vychází z vlastního vidění světa.²

Politická ideologie je dávana do přímé souvislosti s pojmem politická filosofie. To však vzbuzuje nesouhlas jistých politologů. Při komparaci těchto pojmů uvádí Pavel Šaradín, že „*pro hodnocení ideologie jsou přijatelnější jiná kritéria, například úspěšnost, funkčnost či komplexnost.*“³ Dodává ovšem, že i ideologie obsahují filosofické konotace, a že tedy „[...] *od sebe nemůžeme striktně oddělit ani politickou filosofii a (politické) ideologie, protože v případech, kdy je politická filosofie ‚zpolitizována‘, přesněji řečeno kdy slouží teoretická základna určité politické straně nebo hnutí, stává se jednoduše ideologickou.*“⁴

Andrew Heywood v díle Politické ideologie uvedl, že existují názory, že ideologie jsou pouze zneužívanými hesly politiků. Nejedná se však o patřičnou, relevantní definici ideologie, dalo by se říct, že ideologie má funkci inspirativní, a tedy politikům poskytuje myšlenkový fundament. Z toho plyne teze, že politická ideologie nutně souvisí s vlastní teorií, ale zároveň i s následnou aplikací v praxi. Každá ideologie je vázána, ať již částečně či velkou měrou, na dané kulturní a sociální prostředí, na historický vývoj prostředí, v němž ideje vznikaly, vznikají a evolučně se vyvíjí.⁵

Když člověk přijímá vnější faktory, jež ovlivňují jeho život, produkuje uvnitř svého já i své vlastní přesvědčení, které kombinuje s přejímáním myšlenek z ucelených hodnotových systémů, a tedy i z ideologií. Přijetí jisté ideologie ovlivňuje jeho životní postoje a zásady. Ideologie neformuje jen charakter jednotlivých osob, ale i zaměření politického systému

¹ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1994, s. 10

² ŠARADÍN, P. *Historické proměny pojmu ideologie*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001, s. 49

³ Tamtéž, s. 50

⁴ Tamtéž, s. 50

⁵ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1994, s. 11

(absolutistické monarchie, konstituční státy apod.) nebo může působit k formování společenské pospolitosti (viz konzervativci – aristokracie, komunisté – proletariát aj.).⁶

Vymezení konkrétních ideologií je problémem pro značnou část politologů. Obtíže působí vědomí, že každá ideologie vykazuje svůj vlastní dějinný vývoj, symbolismus apod. Při určování politické ideologie může nastat problém v odlišných postojích a názorech představitelů ideologií. V rámci jednotlivých hnutí a politických stran tradičně existují frakce s odlišnými postoji, vázajícími se k problematice konkrétních politických problémů či idejí.⁷ Shrneme-li různé definice pojmu ideologie, vyplývá, že ideologie má svůj názorový a myšlenkový fundament. Tento fundament však může být pozměňován a následně redefinován, z čehož vychází, že ideologie nejsou neměnné. A. Heywood je názoru, že „všechny politické koncepce jsou elastické“ a že jsou „...širokými myšlenkovými tradicemi, které se vyvíjely pod tlakem měnících se historických okolností...“⁸

1.2 Liberalismus

Prvky liberálního myšlení bychom našli již v dějinách antického světa. Jeho intelektuální tradici však lze odvozovat nejdříve od 17. století. Španělská strana Liberales je označována jako první liberální politický subjekt. Historickým milníkem pro vznik liberalismu bylo upuštění evropských zemí od feudalismu. Přestože se neobjevovalo žádné konkrétní politické hnutí, lze liberalismus spojovat s přechodem ke kapitalismu a tržnímu hospodářství. Liberální myšlenky, postoje a vůdce můžeme tedy hledat v událostech Francouzské, Americké i Anglické revoluce.⁹

Liberálové obhajovali myšlenku konstituční monarchie na úkor absolutismu (později usilovali o zastupitelskou vládu), byli kritiky ekonomických a politických výhod aristokratů a obecně privilegovaného společenského postavení. V otázce náboženské se vymezovali proti autoritě církve a prosazovali svobodu vyznání. Právě v době přechodu k tržní ekonomice, doprovázeného industrializací, začal sílit odpor k vměšování státu do obchodování.¹⁰

Radikalizace v přístupu ke svobodě podnikání vedla až k vzniku myšlenkového směru laissez-faire („nechte nás být“).¹¹ Tato myšlenka ponechání samovolného průběhu věcí byla

⁶ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1994, s. 12, s. 13

⁷ ŠARADÍN, P. *Historické proměny pojmu ideologie*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001, s. 49

⁸ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1994, s. 16

⁹ GRAY, J. *Liberalismus*. 2. vyd. Praha: Občanský institut, 1999, s. 7

¹⁰ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1994, s. 22

¹¹ GRAY, J. *Liberalismus*. 2. vyd. Praha: Občanský institut, 1999, s. 38

v minulosti jednou z mnoha ideových odlišností mezi konzervativci a liberály.¹²

Vymezení liberalismu je nesnadné, avšak nepochybně má atributy politické ideologie. Zásadní rozdíly existují v pojetí tzv. klasického liberalismu a moderního liberalismu. Klasickými liberály (v americké tradici jsou označováni jako libertariáni¹³) byli převážně ekonomové a politici, kteří bojovali za tržní reformu hospodaření států, za svobodu podnikání, za ekonomický a duševní individualismus jednotlivce a omezení moci vlády (státu) na jeho úkor. Patří zde významný skotský ekonom Adam Smith či jeho „následovník“ ve 20. století Fridrich August Hayek a později také Milton Friedman.¹⁴ Existuje významná konceptuální skupina následovníků klasického liberalismu, kterou je tzv. Rakouská (ekonomická) škola, která vycházela mj. z díla Frédérica Bastiata a mezi její věhlasné představitele patřili Ludwig von Mises a Murray N. Rothbard.¹⁵ Dalším ekonomem věhlasného významu byl Jean-Baptiste Saye.¹⁶ Filosofický profil liberalismu byl tvořen myšlenkami osobností, jako jsou John Stuart Mill, John Locke, Immanuel Kant či José Ortega y Gasset. Z tohoto klasického liberalismu, především jeho ekonomického programu, přebírali myšlenky konzervativci mnoha zemí (např. Margaret Thatcherová), což pozici liberálů snižovalo.

Moderní liberálové nastupující v průběhu 20. století, především v jeho druhé polovině, začali prosazovat myšlenku zasahování státu v určitých životních oblastech. Jednalo se o zásahy v oblasti zdravotnictví (pojištění), poskytování přístupného školství, důchodové reformy a sociálního zabezpečení. Těmito tématy se liberálové začali přibližovat levici, přesněji socialistům, sociálním demokratům apod.¹⁷ Takové pojetí liberalismu je dnes reprezentováno především v USA, kde pojem splývá s levicí, přesněji řečeno s politikou Demokratické strany.¹⁸ Ve Velké Británii zastupuje tento politický proud strana Liberálních demokratů (*Social and Liberal Democrats; SLD*), která vznikla právě sloučením Liberální

¹² STANKIEWICZ, W. J. *Hledání politické filosofie*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006, s. 19

¹³ JOCH, R. *Americký konzervatismus*. In: *Velké postavy politické filosofie*. 1. vyd. Praha: Občanský institut, 1996, s. 208

¹⁴ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1994, s. 23

¹⁵ ŠÍMA, J. Rozvíjející se rakouská tradice – od metodologického individualismu k hodnocení hospodářských politik. *Liberální institut* [online]. [cit. 2015-3-22]. Dostupné z: <http://www.libinst.cz/clanky-a-komentare/1407-rozvijejici-se-rakouska-tradice-od-metodologickeho-individualismu-k-hodnoceni-hospodarskych-politik/>

¹⁶ LOUŽEK, M. Jean-Baptiste Say – obhájce svobody. *Centrum pro ekonomiku a politiku* [online]. [cit. 2015-3-22]. Dostupné z: <http://cepin.cz/cze/clanek.php?ID=710>

¹⁷ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1994, s. 23

¹⁸ JOCH, R. *Americký konzervatismus*. In: ŽEGLITZ, J. (ed.). *Velké postavy politické filosofie*. 1. vyd. Praha: Občanský institut, 1996, s. 208

strany (*Liberal Party*; *LP*) a Sociálně demokratické strany (*Social Democratic Party*; *SDP*).¹⁹ Tradiční americký konzervatismus má naopak mnoho společných bodů s klasickým (evropským) liberalismem.²⁰ Při důkladnějším studiu liberalismu je zajímavé sledovat, jak se pojetí dané ideologie v časovém horizontu mění a jak v podstatě popírá původní ideový fundament klasického liberálního myšlení.

V hodnocení vzájemného vztahu idejí liberalismu a konzervatismu je zapotřebí vycházet alespoň z tohoto jednoduchého duálního dělení liberalismu. Chceme-li totiž hledat společné body pro moderní liberalismus (tzn. novou levici²¹) a konzervatismus, hledali bychom marně. Jinak je to ovšem s konzervatismem a jeho vztahem ke klasickému (evropskému) pojetí liberalismu. Pro příklad, konzervativci souhlasili s některými liberálními názory na svobodu vyznání, slova či zrušení aristokratických privilegií. Naopak však konzervativci za jiná privilegia bojují dodnes (privilegium tradiční rodiny, církve apod.). Pro první klasické liberály a konzervativce byla rovněž společná počáteční nedůvěra v demokracii. V důsledku některých totožných tezí často dochází k zaměňování či slučování zmíněných ideologických směrů a jejich teoretiků. Někteří tradiční konzervativní myslitelé jako Edmund Burke či Alexis de Tocqueville jsou místy označováni za klasické liberály, naopak liberál Fridrich August Hayek bývá řazen ke konzervativcům. Zřejmě nejdůležitějším společným bodem je obhajoba svobodného obchodu a volného trhu (i když samozřejmě existují jisté denominace konzervatismu, které nesouhlasí).²²

Ke konvergenci myšlenek liberalismu a konzervatismu docházelo především v politické praxi. Ekonomických tezí liberalismu využili politici 20. století, kteří se snažili tuto doktrínu kombinovat s myšlenkami konzervatismu, tedy s obhajobou a obranou tradičních hodnot. Tuto kombinaci lze snad nejlépe ukázat na příkladu politiky amerického prezidenta Ronalda Reagana a britské ministerské předsedkyně Margaret Thatcherové. Ti z liberální ekonomie čerpali především myšlenky antikeynesiánské politiky, tedy rušení státních regulací a intervencí do ekonomiky, snižování daní či myšlenky monetarismu (mj. teorie, že inflace je dána navýšením - tiskem - množství peněz v tržním oběhu, přičemž zvýšení cen je až sekundárním důsledkem²³), tudíž se snažili i o omezení vládních výdajů. Oba politici

¹⁹ ŘÍCHOVÁ, B. *Spojené království Velké Británie a Severního Irska*. In: DVOŘÁKOVÁ, V. a kol. *Komparace politických systémů: základní modely demokratických systémů*. 2. vyd. Praha: Oeconomica, 2008, s. 144, 145

²⁰ KLAUS, V. *Proč jsem konzervativcem*. 1. vyd. Praha: TOP Agency, 1992, s. 15

²¹ PETŘÍK, L. *Konzervativní revoluce Margaret Thatcherové a Ronalda Reagana*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, s. 242

²² Tamtéž, s. 23, s. 24

²³ SHOSTAK, F. *Inflace, deflace a budoucnost*. *Ludwig von Mises Institut* [online]. [cit. 2015-4-1]. Dostupné z: <http://www.mises.cz/clanky/inflace-deflace-a-budoucnost-1273.aspx>

čerpali především z učení liberálních ekonomů Fridricha A. Hayeka a Milтона Friedmana (částečně i Roberta Nozicka).²⁴ Přestože se snažili, aby jejich státy působily navenek silným, suverénním dojmem, svým občanům (zvláště Reagan) zdůrazňovali, že federální vláda není řešením problémů občanů a prosazovali tzv. minimální stát.²⁵ Což je další tezí liberalismu. Zmíněné osobnosti a jejich politiku si vzali za vzor mnozí následovníci v jejich mateřských stranách, tedy ve Velké Británii Konzervativní a unionistická strana (*Conservative and Unionist Party*) a v USA Republikánská strana (*Republican Party*), jinak též nazývaná jako GOP (*Grand Old Party*). Následovníci se najdou i v jiných politických systémech.

Jiný názor na blízkost obou ideologií měl liberální ekonom F. A. Hayek. Uznal, že konzervatismus je *nutným prvkem stability každé společnosti*, je však zbytečně paternalistický, nacionalistický a autoritativní. Tudiž má blíže k socialismu.²⁶ V souvislosti vzájemného působení liberalismu a konzervatismu se odlišným způsobem vyjádřil český konzervatívec Vlastimil Podracký, když v článku Konzervativní otazníky napsal: „*Konzervatismus tu není od toho, aby liberály porazil, ale správně zařadil.*“ a „*v diskusi s liberály, pokud se uskuteční, nutně vyjde najevo omezenost jejich teorie, která neřeší otázky rodiny a ekologie. Obvykle jejich přesvědčení sklouzne ke spoléhání na samovolné řešení, fatalistické odmítání se bavit o ohrožení.*“²⁷ Tato myšlenka v té či oné podobě vyjadřuje (v souvislosti vzájemného vztahu konzervatismu a liberalismu) postoj blízký mnoha konzervatívcům.

1.3 Socialismus

Socialismus doplňuje trojici základních politických ideologií. Jeho prvopočátky můžeme, podobně jako u liberalismu, hledat již v antických dějinách, konkrétně v Platónově Ústavě. A. Heywood se odvolává i k Utopii Thomase Mora. Politické hnutí se začalo formovat v 19. století jako odpověď na kapitalismus (i na liberalismus), který s sebou přinesl nové sociální podmínky. Ty přinášely nelehkou sociální situaci nové třídě průmyslových dělníků po celé Evropě. První socialističtí myslitelé často přicházeli s idejemi těžce zabředlými v hlubinách utopismu (např. Robert Owen). S první komplexní teorií přišli Karel Marx a Bedřich Engels. Marx definoval socialistické zásady třídního boje, historického materialismu a sociální spravedlnosti. S pozvolným zlepšováním sociální situace dělnictva

²⁴ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1994, s. 83

²⁵ SKOPEČEK, J. *Ronald Reagan – obhájce kapitalismu*. In: LOUŽEK, M. (ed.). *Ronald Reagan: Sto let od narození*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011, s. 50

²⁶ HAYEK, F. A. *Cesta do otroctví*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2015, s. 10-11

²⁷ PODRACKÝ, V. Konzervativní otazníky. *Svědomy/Conscience* [online]. [cit. 2015-3-23]. Dostupné z: http://www.svedomi.cz/svedomi/2010/pov_1010_konzervativni_otazniky.htm

v druhé polovině 19. století a zvláště pak na počátku 20. století, došlo ke štěpení socialistického hnutí v Evropě. Hlavním rozdílem mezi jednotlivými stranami byl prostředek, jakým chtěli socialisté dojít k napravení sociálních podmínek (tzn. jak se dostat k moci). Radikálové mluvili o nutnosti revoluce (bolševici v Rusku) a podle Marxova manifestu přejali název komunisté. Umírněnější socialisté, kteří věřili v demokratickou soutěž politických stran, usilovali o pozvolnou reformu. Ti si ponechali název socialisté či sociální demokraté.²⁸

Socialisté dosáhli velkých úspěchů po druhé světové válce v asijských zemích, kde vítězila bolševická odnož socialismu (podobně jako v zemích východní Evropy). V průběhu druhé poloviny 20. století sílil vliv socialismu i v latinské Americe. V jihoamerických zemích šlo především o boj revolucionářů proti vojenským juntám. V zemích západní Evropy socialistické strany tíhly k umírněnosti, čímž svoji popularitu znásobily. Levicové strany socialistů či sociálních demokratů jsou stabilními členy téměř všech stranických systémů, a to nejen v Evropě.²⁹

Socialismus je snad nejvíce různorodou politickou ideologií moderní politiky. Registrujeme mnoho odlišných myšlenkových směrů, u kterých se ještě více (než u konzervatismu a liberalismu) projevil fakt, že ideologie vyrostla z velmi rozličných kořenů v rozličných zemích, kulturách a z rozličných historických kontextů. Mezi nové politické proudy a teorie, které sice nejsou nominálně spjaty se socialismem jako takovým, ale rovněž vychází z myšlenek sociálního hnutí, patří zastánci např. občanské společnosti, sociální spravedlnosti, pohlavní rovnosti, globalizace, sociálně ekologického tržního hospodářství apod.³⁰ Z původních socialistických idejí vyrostla například tzv. Afirmativní akce (*Affirmative action*), která kritizuje lpění na vžitém hierarchickém řádu a bojuje za vyšší míru přerozdělování.³¹ Patří mezi ostatní modernější směry socialismu, usilující o moderního levicového aktivistu, voliče.

Společní jmenovatelé pro myšlenky socialismu a konzervatismu se hledají podstatně hůře, než jak je tomu u vztahu konzervatismu a liberalismu. Nejvíce sdílenou ideou je zřejmě otázka sociální péče a jistých hospodářských opatření. Konzervativci hledají meze mezi elementární sociální solidaritou a hraničním socialistickým rovnostářstvím.³² Prvním revolučním činem této konvergence je sociální reforma Otty von Bismarcka v Německém císařství. Ten se zasadil o zavedení zdravotního pojištění, nemocenských dávek, důchodů

²⁸ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1994, s. 93

²⁹ Tamtéž, s. 94

³⁰ FAJMON, H. *Slovníček evropských levicových pojmů*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008

³¹ NISBET, R. *Konzervatismus: sen a realita*. 1. vyd. Praha: Občanský institut, 1993, s. 69

³² SCRUTON, R. *Smysl konzervatismu*. 2. vyd. Praha: TORST, 1993, s. 251

apod. V první polovině 20. století začali konzervativní politici napříč Evropou přecházet od liberálního laissez-faire hospodaření k jakési střední cestě ovlivněné keynesiánstvím, ideologie státního dohledu na ekonomiku, zvláště aktivní politiky zaměstnanosti, pojmenované podle ekonoma Johna Maynarda Keynesa.³³ Jednalo se o teorie smíšeného hospodaření, kombinace etatismu i soukromého sektoru v pojetí Harolda Macmillana.³⁴ Postupem času se tvořila tradice politických stran kombinujících konzervativní ideje se sociální politikou, která dala vzniknout různým typům stran. Zajímavým činitelem v této věci je také fakt, že konzervatismus je spjat s náboženstvím, resp. křesťanstvím, a záleží tedy, jak moc politikové toto pouto vnáší do reálné politiky. Známe případ bavorské politické strany Křesťansko-sociální unie (*Christlich-Soziale Union; CSU*), která kromě konzervatismu a socialismu zaujímá i křesťanské postoje.³⁵ Strany, hlásící se částečně ke konzervativnímu postoji, ale i k sociálnímu učení, jsou například polské Právo a spravedlnost (*Prawo i Sprawiedliwość; PiS*) a australská Demokratická labouristická strana (*Democratic Labour Party; DLP*).

³³KLAUS, V. Hrozba agresivního keynesiánství druhé generace. *Václav Klaus* [online]. [cit. 2015-3-28]. Dostupné z: <http://www.klaus.cz/clanky/320>

³⁴ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1994, s. 74

³⁵ STRAHALOVÁ, Š. *Spolková republika Německo*. In: DVOŘÁKOVÁ, V. a kol. *Komparace politických systémů: základní modely demokratických systémů*. 2. vyd. Praha: Oeconomica, 2008., s. 216

2 Konzervatismus jako politická ideologie

Konzervatismus patří k původním a nejrozšířenějším politickým ideologiím. K charakteristice politického konzervatismu je zapotřebí seznámit se s jeho počátky a jeho teoretiky. Pro tuto pasáž bude vybráno pouze několik teoretiků, u kterých se zaměříme na myšlenky obsažené v jejich díle. Jedná se o myslitele, kteří jsou obecně považováni za zakladatele konzervatismu. Zároveň se výběrem konkrétních teoretiků pokusíme nastínit rozdíly v tradici amerického a britského konzervatismu.

2.1 Zrod konzervativní ideologie a její myslitelé

Počátky konzervatismu nalezneme v období první poloviny 18. století. Tento termín byl používán v souvislosti myšlenkové opozice vůči zrychlenému sledu politicko-hospodářských změn v evropských velmocích. V tomto smyslu se konzervativci ostře vymezovali proti společenským změnám, reformám a revolucím, které měli dopad především na společenské poměry. Nejvyhraněnější protirevoluční postoj přišel s událostí Francouzské revoluce, jejíž průběh podrobil kritice v duchu konzervatismu Edmund Burke.³⁶

2.1.1 Klasikové konzervatismu – E. Burke, T. Hobbes, A. de Tocqueville

V kontextu kritiky Francouzské revoluce je Edmund Burke, rodák z irského Dublinu, považován za duchovního otce konzervatismu. Jeho životní dílo *Úvahy o revoluci ve Francii* poskytlo filosofický základ mnoha generacím pozdějších politiků. E. Burke se nad Revolucí zamýšlí s neskrývanou skepsí a velmi kriticky se vyjadřuje k útoku na tradiční francouzský společenský systém, tzv. *ancien régime* (starý režim).³⁷ Je jisté, že politici a jiní veřejní činitelé zastávající konzervativní postoje existovali i před E. Burkem, nenašli bychom však ucelenou konzervativní filosofii. Tento myslitel nepoložil přímý filosofický základ pro určitou politickou stranu. Ač byl sám zvoleným poslancem za stranu whigů, z jejichž programu vyzdvihoval pojetí svobody, uznával i důraz na společenský řád proklamovaný toryovci.³⁸ Je faktem, že z jeho myšlenek a postojů vycházela nejen britská Konzervativní strana, ale i strany levicové.³⁹

Přestože E. Burke pocházel ze špatných sociálních poměrů a často kritizoval život irské aristokracie, nikdy to nezměnilo jeho odpor k rovnostářství. Obhajoval nedotknutelnost

³⁶ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1994, s. 55

³⁷ FINGERLAND, J. Konec konservativců v Čechách? *Občanský Institut* [online]. [cit. 2015-3-23]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/konec-konservativcu-v-cechach/>

³⁸ SCRUTON, R. *Slovník politického myšlení*. 1. vyd. Brno: Atlantis, 1989, s. 13

³⁹ FELLOWS, R. *Edmund Burke*. In: ŽEGKLITZ, J. (ed.). *Velké postavy politické filosofie*. Praha: Občanský institut, 1996, s. 71

vlastnictví majetku a rovněž byl zastáncem myšlenky, že stávají-li se bohatí bohatšími, následným efektem je zlepšení životních podmínek chudších vrstev společnosti. K této myšlence v díle *Úvahy o revoluci ve Francii* přidal další odpovědi na události ve Francii na konci 18. století. Zmínil zde potřebu respektovat zvyk a tradici. Odmítl abstraktní pojetí svobody, rovnosti a odvolávání se na univerzální práva. Svoboda může existovat pouze uvnitř konkrétního společenského uspořádání.⁴⁰ Proti abstraktnímu pojetí svobody (a jiných požadovaných práv) vystupoval nejen v kontextu Francouzské revoluce, ale i jako kritik britské politiky v Indii, či jako podporovatel prvotních požadavků amerických kolonií.⁴¹ Jiné požadavky na svobodu a právo mají přirozeně občané v Británii a jiné například občané kolonizované země. Silně se ohrazoval proti násilí a teroru, který byl prováděn proti jakékoliv společenské skupině. Zastával se aristokracie i katolické církve, když psal: „*Cožpak opravdu současný klérus utlačoval světský lid železnou rukou a na všech místech zažehával oheň zuřivé perzekuce?*“ a ostře ji srovnával s činy revolucionářů: „... *byli ti z jejich představitelů, kdo neměli moc, naplnění závistí a upínali k moci své touhy? [...] vypalovali kostely a masakrovali kněží jiných vyznání a strhávat oltáře? [...] Chtěli si razit [...] cestu ke království dogmatu [...] aby odepřeli poslušnost juridickci státních institucí a podrídili se jejich osobní autoritě?*“⁴² A k církevní autoritě dodává, že revolucionáři „*nesnesou, srovnávají-li se písky Mississippi se skálou církve, na které zbudovali svůj systém.*“⁴³

Jako občan i jako politik se tedy přikláněl na stranu hierarchie tradičních institucí, jako byla církev, šlechtické stavy apod., nebyl zastáncem měšťánské inteligence, spíše se obracel k prostým lidem. Tito lidé totiž předávali zažitá zvyklosti, tradice a usuzovali díky vžitému předsudku.⁴⁴ Zažitá zvyklost tedy pro E. Burkea znamenala více než zbožšťovaný rozum.⁴⁵ Více upřednostňoval prozíravost a praktickou moudrost.⁴⁶ Kritizoval i pojetí lidských práv, tak jak jej pojali revolucionáři. Zdůrazňoval, že lidská práva nepokračují (ani nemohou pokračovat) ve svém původním směru, protože prodělávají mnoho různých zlomů, odrazů a jiných změn. Rovněž dodal, že problém spočívá i ve složitosti společenských záležitostí,

⁴⁰ FELLOWS, R. *Edmund Burke*. In: ŽEGKLITZ, J. (ed.). *Velké postavy politické filosofie*. Praha: Občanský institut, 1996, s. 73

⁴¹ PETŘÍK, L. Edmund Burke: otec konzervatismu. *Centrum pro ekonomiku a politiku* [online]. [cit. 2015-3-20]. Dostupné z: <http://cepin.cz/cze/clanek.php?ID=763>

⁴² BURKE, E. *Úvahy o revoluci ve Francii*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1997, s. 152, s. 153

⁴³ Tamtéž, s. 246

⁴⁴ KIRK, R. *Konzervativní smýšlení*. 1. vyd. Praha: Občanský institut, 2000, s. 21

⁴⁵ PETŘÍK, L. Edmund Burke: otec konzervatismu. *Centrum pro ekonomiku a politiku* [online]. [cit. 2015-3-20]. Dostupné z: <http://cepin.cz/cze/clanek.php?ID=763>

⁴⁶ BAROŠ, J. Politická moc a ústavní demokracie. *Revue politika*. [online]. [cit. 2015-3-15]. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/1699/politicka-moc-a-ustavni-demokracie>

spletité lidské přirozenosti, a že nelze najít žádné jednoduché nasměrování moci, které by lidské přirozenosti plně vyhovovalo.⁴⁷

Téměř všechny tyto (i mnoho jiných, nezmíněných) Burkeovy názory přijala většina pozdějších konzervativních politiků a zpětně se k nim hlásila. Politici, např. Margaret Thatcherová, z nich čerpali základ pro svoje politické kroky. Teoretikové konzervatismu jako Russell Kirk a Roger Scruton z něj vycházeli pro tvorbu konzervativní ideologie. Hrabě Joseph de Maistre sdílel jeho kritiku revoluce ve Francii a ve svých dílech na Burkea odkazoval taktéž liberál Fridrich August Hayek.

Za dalšího významného myslitele konzervatismu je považován Thomas Hobbes. Na rozdíl od Burkea, který vystupoval proti celé linii intelektuálů a obhájců přirozených práv, se zaměřoval především na obecnou kritiku individua.⁴⁸ Hobbesovým největším dílem je spis *Leviathan*, vydaný v roce 1651, který se stal terčem velmi silné kritiky mnoha intelektuálů, církevních hodnostářů apod. Většinou se však lze setkat s kritikou, která vnímá Hobbesovy postoje útržkovitě, vytržené z kontextu. Můžeme se setkat s nárory, že T. Hobbes podrývá autoritu institucí (např. církve) na úkor absolutní vlády státu, když se pokusil definovat moderní pojetí státu, ve kterém si již podíl na moci nebudou nárokovat společenské skupiny.⁴⁹ Byl obviňován, že podrývá zvykové právo občanů na vlastnictví movitých a nemovitých statků na úkor silnějších. Rovněž je obviňován z ateismu a útoků na jedinečnost člověka jako Božího stvoření.⁵⁰

T. Hobbes byl materialistou, který uznával, že člověk je jistou formou tělesa, kdy každé jednotlivé těleso hledá vlastní cestu ke štěstí, protože neexistuje žádné univerzální.⁵¹ Rozhodně však nebyl ateistou, protože ve své koncepci příkladného státu a panovníka, počítá v obou případech s nutností křesťanství.⁵² Co se nelíbilo tehdejšími církevními autoritám, byl zřejmě fakt, že T. Hobbes ve své koncepci křesťanského státu klade důraz na vlastní přirozený rozum a varuje před falešnou, zaslepenou vírou a nepravým náboženstvím. Zmiňuje sice nezbytnost autority proroků hlásajících Boží slovo, dodává však, že „*přesto se nesmíme zříci ani svých smyslů a zkušeností, ani svého přirozeného rozumu, který je nepochybným*

⁴⁷ FELLOWS, R. *Edmund Burke*. In: ŽEGKLITZ, J. (ed.). *Velké postavy politické filosofie*. Praha: Občanský institut, 1996, s. 73

⁴⁸ NISBET, R. *Konzervatismus: sen a realita*. 1. vyd. Praha: Občanský institut, 1993, s. 13

⁴⁹ BAROŠ, J. Politická moc a ústavní demokracie: Za konzervatismus ústavních forem. *Kontexty*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, č. 3 / 2012

⁵⁰ MINOGUE, K. *Thomas Hobbes a jeho kritikové*. In: ŽEGKLITZ, J. (ed.). *Velké postavy politické filosofie*. Praha: Občanský institut, 1996, s. 24

⁵¹ Tamtéž, s. 34

⁵² BÖCKENFÖRDE, E. W. Vznik státu jako proces sekularizace. *Občanský institut* [online]. [cit. 2015-3-15]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/vznik-statu-jako-proces-sekularizace/>

slovem Božím.⁵³ Zároveň jasně říkal, že části písma, které nejsou rozumem ani přírodními vědami vysvětlitelné, nemá cenu dále zkoumat. Člověk by měl svůj rozum těmto hermeneutickým tajemstvím podřídít. T. Hobbes církvi přiznával nezastupitelnou učitelskou úlohu s tím, že posláním církve je dáno z moci Ježíše Krista.⁵⁴ Jedná se však o společenské postavení dané instituce. Z textu *Leviathana* vyplývá, že T. Hobbes byl spíše zastáncem sekularizovaného státu, jehož primárním úkolem je zajištění možnosti základního občanského života.⁵⁵

T. Hobbes měl specifickou teorii přístupu občana k jeho státu. Existence státu je pro něj naprosto nezbytná v důsledku tzv. stavu přirozenosti. T. Hobbes jej představuje jako válečný stav, kdy válčí všichni navzájem proti sobě.⁵⁶ Tento válečný stav je způsoben přirozenými vlastnostmi člověka, jako jsou hrdost, podezíravost a strach o materiální dostatek. Aby se lidé vyhnuli takové válce s ostatními, raději se přirozeně vzdají vlastní sebeobrany pod vidinou příslibu, že jejich obranu převezme třetí strana neboli vládce (stát). Vládce má tedy oprávnění vydávat zákony a vykonávat moc, neboť má oprávnění od lidu. Takový vládce má podle T. Hobbese absolutní moc, ta je ovšem podmíněna ochranou vlastního lidu a neohrožování jej ze strany vládce. Taková absolutní moc je tedy možná pouze za dodržování přísných podmínek.⁵⁷ Stát pak navenek lidu poskytuje jistotu a mír.⁵⁸ A v případě existence funkčního sociálního řádu je člověk dle T. Hobbese ochotný vzdát se svobody.⁵⁹

T. Hobbes není v kruzích konzervativních teoretiků a politiků již tak jednoznačně příznivě vnímán, jako je tomu u E. Burkea. To je dáno jistým pragmatismem Hobbesových názorů a nonkonformními postoji. Můžeme spekulovat, nakolik je kritika jeho díla názorově opodstatněná a nakolik je naopak účelová, jako se dá čekat u jeho soudobých oponentů z řad církevních hodnostářů, kterým se zřejmě z praktických důvodů nezamlouval Hobbesův sekularismus a individualismus.

Posledním klasickým teoretikem konzervatismu, na jehož myšlenky se zaměříme, je

⁵³ HOBBS, T. *Leviathan aneb látka, forma a moc státu církevního a politického*. 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2009, s. 255

⁵⁴ Tamtéž, s. 339

⁵⁵ BÖCKENFÖRDE, E. W. Vznik státu jako proces sekularizace. *Občanský institut* [online]. [cit. 2015-3-15]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/vznik-statu-jako-proces-sekularizace/>

⁵⁶ HOBBS, T. *Leviathan aneb látka, forma a moc státu církevního a politického*. 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2009, s. 256, s. 89

⁵⁷ MINOGUE, K. *Thomas Hobbes a jeho kritikové*. In: ŽEGKLITZ, J. (ed.). *Velké postavy politické filosofie*. Praha: Občanský institut, 1996, s. 34

⁵⁸ BÖCKENFÖRDE, E. W. Vznik státu jako proces sekularizace. *Občanský institut* [online]. [cit. 2015-3-15]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/vznik-statu-jako-proces-sekularizace/>

⁵⁹ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1994, s. 61

francouzský aristokrat Alexis de Tocqueville. Bývá řazen do výčtu klasických liberálů po bok, zůstaneme však u tradičního přístupu.⁶⁰ Proslul zejména svými díly, ve kterých se zabýval dvěma základními tématy – Francouzskou revolucí a rozvojem demokracie v Severní Americe. Stěžejním dílem se stala *Demokracie v Americe*, která vyšla v roce 1835. Studium aplikace demokratických prvků do jednotlivých politických systémů se stalo jeho celoživotní prací. A. de Tocqueville je dnes však uznáván ne jen pro politologický přínos, ale někdy je považován spíše za sociologa. Jeho práce je zaměřená na komparaci politických systémů starého kontinentu a nového světa a na obecné srovnávání politického a společenského myšlení občanů obou stran, svými postřehy a postoji dodává konzervativní ideologii nový rozměr.

A. de Tocqueville se narodil jen pár let po smrti E. Burkea a svou kritikou Francouzské revoluce na něj navázal. Souhlasil, že bouře ve Francii nemá oprávněné opodstatnění, na rozdíl od událostí v Severní Americe. A. de Tocqueville některé Burkeovy myšlenky přejímal. Obával se rozšíření revolučních myšlenek do zbytku kontinentu a podobně konstatoval, jak mylně byla tato revoluce chápána v jiných zemích (zejména v Anglii).⁶¹ Rovněž nešetřil ostrou a zesměšňující kritikou francouzských intelektuálů, pro něž používal termín „psavci“. Obecně dával dění ve Francii spíše do souvislosti s násilím, přesněji terorem, pozdní evropské reformace než s revolucemi politickými. Také on předkládal jako ideální případ politické revoluce dvě historické události – Anglickou revoluci roku 1688 a Americkou revoluci v roce 1776. Revoluci ve Francii považoval spíše za boj o absolutní moc, než za boj o svobodu.⁶²

Ve své analýze demokratického systému kladl důraz na specifčnost prostředí, ve kterých by šla demokracie uplatnit. Upozornil na odlišné společenské poměry v zemích, jako byla Francie či Anglie na rozdíl od kolonizované Severní Ameriky. Deklaroval to na příkladu tradičního (spíše autoritativního) pojetí vztahů mezi členy rodiny, jak tomu bylo v Evropě. Ve srovnání s ní byla výchova a vztahy členů rodiny v Americe více demokratické. Vyvozoval, že už z této podstaty by byla demokratizace Francie obtížnější.⁶³ Jedná se o jeden z mnoha příkladů Tocquevillových sociologických přínosů pro následnou politologickou práci. Ve svých dílech se také zabýval základními pojmy svobody a rovnosti a dal je do kontextu srovnání Ameriky a Francie. Dokázal, že v Americe mohou v životě občanů tyto pojmy reálně

⁶⁰ PETŘÍK, L. *Konzervativní revoluce Margaret Thatcherové a Ronalda Reagana*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, s. 58

⁶¹ TOCQUEVILLE, A. *Starý režim a revoluce*. 1. vyd. Praha: ACADEMIA, 2003, s. 9

⁶² NISBET, R. *Konzervatismus: sen a realita*. 1. vyd. Praha: Občanský institut, 1993, s. 17 - 20

⁶³ HENRIE, M. *Alexis de Tocqueville a úskalí demokracie*. In: ŽEGKLITZ, J. (ed.). *Velké postavy politické filosofie*. Praha: Občanský institut, 1996, s. 103

koexistovat, avšak ve Francii nikoliv.⁶⁴ V případě vítězství demokratického systému se obával možných negativních dopadů. Varoval před tzv. demokratickým despotismem (kdy je despotou samotný stát), diktaturou většiny, ekonomickým rovnostářstvím, přičemž se v tomto ohledu dal A. de Tocqueville označit snad až jako asociální politik.⁶⁵ Měl strach, aby demagogie a zmíněné aspekty nevedly k postupné ztrátě svobody společnosti.⁶⁶ To se týkalo i absolutizace vládní (demokratické) moci, k čemuž napsal: „... *uplatňování svobodné vůle je den ode dne méně potřebné a vzácnější; vláda ji ponechává stále menší prostor a pozvolna připravuje občana o všechno až po jeho vlastní osobnost*“ s tím, že rovnost pak na to lidi připravila tak, aby to „*dokonce považovali za dobrodiní*.“⁶⁷ Z tohoto textu lze vyvodit, že A. de Tocqueville byl příznivcem silného individualismu, typičtějšího spíše pro liberalismus, než konzervatismus. To je pravdou z části, nezpochybňoval totiž důležitost tradičních institucí, jako jsou rodina, církev, aristokracie, navíc si byl vždy dobře vědom vlastního původu.⁶⁸ Taktéž kladl důraz na úctu k předkům.⁶⁹ Za faktické oběti Francouzské revoluce považoval navíc obchodní spolky, cechy apod., když uváděl, že jakobíni omezili právo na rodinná, náboženská aj. spolčování občanů.⁷⁰ Přesnější je říci, že A. de Tocqueville se obával faktu, že zavedení demokracie vytvoří masy, což by mohlo vést k jisté formě plebiscitní diktatury.⁷¹ Vidíme tak další důkaz o inspiraci tezemi E. Burkea, které A. de Tocqueville doplnil o patřičný přínos individualismu.

Výčet teoretiků, politiků a filosofů, kteří se zasloužili o ideologický přínos pro konzervatismus, by byl dlouhý, včetně rozboru myšlenek jednotlivých osobností. To však není cílem této práce. Pro alespoň částečné doplnění jmenujme několik zásadních osobností, jakými byli Joseph de Maistre, Georg Wilhelm Friedrich Hegel, John Locke, Alexandr Hamilton. Tou či onou mírou byli konzervatismem ovlivněni (a sami jej o něco obohatili) i myslitelé, řazení spíše ke klasickému liberalismu. Jmenujme Hilaire Belloc a především

⁶⁴ DUFEK, P. Jak (ne)dělat politickou teorii: případ Tocqueville. *Revue politika* [online]. [cit. 2015-3-15]. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/1552/jak-nedelat-politickou-teorii-pripad-tocqueville>

⁶⁵ RYAN, A. Tocqueville: vady na kráse. *Revue politika* [online]. [cit. 2015-3-20]. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/328/tocqueville-vady-na-krase-genia>

⁶⁶ PETŘÍK, L. *Konzervativní revoluce Margaret Thatcherové a Ronalda Reagana*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, s. 58

⁶⁷ TOCQUEVILLE, A. *Demokracie v Americe II*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1992, s. 219

⁶⁸ RYAN, A. Tocqueville: vady na kráse. *Revue politika* [online]. [cit. 2015-3-20]. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/328/tocqueville-vady-na-krase-genia>

⁶⁹ PETŘÍK, L. *Konzervativní revoluce Margaret Thatcherové a Ronalda Reagana*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, s.

⁷⁰ NISBET, R. *Konzervatismus: sen a realita*. 1. vyd. Praha: Občanský institut, 1993, s. 64

⁷¹ Tamtéž, s. 61

liberální (či libertariánské) ekonomy Fridricha Augusta von Hayeka, Milтона Fiedmana, či Ludwiga von Misese.

2.1.2 Moderní teoretikové konzervatismu – R. Nisbet, R. Kirk, M. Oakeshott, R. Scruton

Zaměříme se nyní na konzervativní myslitele 20. a 21. stol., kteří ovlivnili (a ovlivňují) politické kroky reálné moderní politiky. Patří zde Michael Oakeshott, Robert Nisbet, Russel Kirk, Roger Scruton.

R.Kirk (1918 – 1994) se stal inspirativní osobností zejména pro americkou tradici konzervatismu. Je autorem důležitého díla *Konzervativní smýšlení*, které vyšlo v roce 1953 a zahájilo velmi silnou debatu zejména v konzervativních kruzích. R. Nisbet toto dílo označil za „*vědecky fundovaný a aktuálně potřebný ‚rodokmen‘ konzervatismu v Anglii a Spojených státech...*“ a pomohl jeho vydáním k bližšímu seznámení se s myšlenkami E. Burkea a jeho díly.⁷² Vrátil se v něm totiž k otcům konzervatismu, totiž k E. Burkovi a jeho kritice revoluce ve Francii. Sám se za Burkova stoupence považoval, což lze z jeho díla vyčíst, např. v hodnocení oné revoluce ve Francii, kde nešetřil negativními posudky v duchu Úvah o revoluci ve Francii. Naopak boj kolonistův Severní Americe viděl jako konzervativní snahu o prosazení *britských svobod a zvykové ústavy*.⁷³ Ve svém zásadním díle se pokusil definovat kritéria konzervatismu, mezi něž patří víra v Boží (neboli přirozený) řád; zalíbení v rozmanitosti, což je v protikladu s uniformitou a rovnostářstvím; přesvědčení o nutnosti existence společenských vrstev s tím, že rovnost existuje jen před civilním a Božím soudem; odpor k ekonomickému rovnostářství; akceptování zvyků, odpor ke konstruktivismu a v poslední řadě víra v postupné, evoluční změny, nikoliv náhlé a revoluční.⁷⁴

Toto zásadní dílo bylo v konzervativních kruzích přijímáno spíše kladně. Politici ocenili, že mají k dispozici sepsaný soubor konzervativních zásad, o který mohli opřít své politické kroky. Za své celoživotní dílo byl R. Kirk v roce 1989 oceněn americkým státním vyznamenáním, které obdržel z rukou prezidenta Ronalda Reagana. Sám R. Reagan jej velmi obdivoval a jeho myšlenky se snažil přenést do reálné politiky.⁷⁵ Jeho názorům a přesvědčením vcelku odpovídá osobní citát: „*Nemůžeme učinit nebe na Zemi, ačkoliv na ni můžeme učinit peklo.*“⁷⁶

⁷² NISBET, R. *Konzervatismus: sen a realita*. 1.vyd. Praha: Občanský institut, 1993, s. 118

⁷³ KIRK, R. *Konzervativní smýšlení*. 1. vyd. Praha: Občanský institut, 2000, s. 96

⁷⁴ Tamtéž, s. 27

⁷⁵ KIRK, R. A Dispassionate assessment of Libertarians. *The Heritage foundation* [online]. [cit. 2015-3-27]. Dostupné z: <http://www.heritage.org/research/lecture/a-dispassionate-assessment-of-libertarians>

⁷⁶ EDWARDS, L. The Conservative Mind of Russell Kirk. *The Heritage foundation* [online]. [cit. 2015-3-16]. Dostupné z: <http://www.heritage.org/research/reports/2014/10/the-conservative-mind-of-russell-kirk>

R. Kirk měl i své odpůrce, mj. kvůli rozdílných názorů z oblasti ekonomie. Byl silným zastáncem soukromého vlastnictví, neboť byl přesvědčen, že vlastnictví majetku je nezbytně spojeno s existencí osobní svobody, jež by mohla být zlikvidována ve chvíli ztráty majetku.⁷⁷ Přestovšak nebyl zastáncem globálně pojatého volného trhu a kapitalismu ve stylu *laissez-faire*, čímž se dostal do sporu s americkými libertariány, vůči kterým se vymezil i v jiných spisech (např. Střízlivý pohled na libertariány, v originále *A Dispassionate assessment of Libertarians*).⁷⁸ Libertariánsky orientovaný intelektuál Frank S. Meyer jej (i E. Burka) vinil např. za jeho přílišnou podporu komunit a autorit, na úkor většího individualismu.⁷⁹ Taková kritika je však přirozená a dala se čekat, neboť ukazuje typické názorové rozdíly mezi těmito dvěma nelevicovými proudy.

Zajímavější je nesouhlasný názor, který přišel z konzervativního kruhu, přesněji z Velké Británie od osobnosti Michaela Oakeshotta (1901 – 1990). Ten je dodnes považován za váženou osobnost britského konzervatismu. V tezíh eseje Konzervativní politické smýšlení se ohradil především vůči Kirkově snaze charakterizovat základní principy konzervativního myšlení. Odmítl, že by konzervatismus lpěl na metafyzických (*spekulativních*) základech, jako je například Prozřetelnostní řád. Kritizoval Kirkovu *intelektuální nestřídnost a nadbytečnost myšlenek*. Vadilo mu ideologizování konzervatismu. Rovněž se mu nelíbilo spojování osobních postojů s reálnými činy v politice. Přínos E. Burka konzervatismu považoval za přeceňovaný a spíše se klonil k odkazu D. Huma.⁸⁰ Toho považoval za osobnost, která stojí u počátku konzervativního myšlení, E. Burka měl za jednoho z jeho následníků, který konzervativní koncepci rozšířil o konkrétní subjektivní názory ke konkrétním tématům.

Z článku plyne, že M. Oakeshott byl přesvědčen, že konzervativec nemusí disponovat obecně platnou teorií, že jde spíše o přístup konzervativního politika k politickým otázkám. Konzervativec je podle něj člověk, který má v řešení problémů svůj jistý sklon (*disposition*), který uplatňuje pragmatickým a střízlivým jednáním v politice. Dotyčný sklon popsal: „*Sklon je preferování známého před neznámým, vyzkoušeného před nevyzkoušeným, skutečnosti před výmyslem, existujícího před možným, omezeného před neomezeným, blízkého před vzdáleným, dostatečného před nadbytečným, pohodlného před dokonalým, současného smíchu před*

⁷⁷ NISBET, R. *Konzervatismus: sen a realita*. 1. vyd. Praha: Občanský institut, 1993, s. 83

⁷⁸ EDWARDS, L. The Conservative Mind of Russell Kirk. *The Heritage foundation* [online]. [cit. 2015-3-16]. Dostupné z: <http://www.heritage.org/research/reports/2014/10/the-conservative-mind-of-russell-kirk>

⁷⁹ PETŘÍK, L. *Konzervativní revoluce Margaret Thatcherové a Ronalda Reagana*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, s. 74

⁸⁰ OAKESHOTT, M. Konzervativní politické smýšlení. *Občanský institut* [online]. [cit. 2015-3-27]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/konzervatismus-russella-kirka-a-michaela-oakeshotta/>

utopickou blažeností.“⁸¹ Z tohoto citátu můžeme nepřímo vyčíst Oakeshottovu skepsi vůči sociálnímu inženýrství a „utopického“ hledání dobra, tématům tak blízkým levicové části politického spektra. Hledání a plánování argumentované racionalismem považoval za zcela špatné přístupy v politické praxi. Obával se, že plánování, při použití pseudovědeckého pojetí rozumu, povede ke ztrátě svobody.⁸² Touto kritikou chtěl varovat, aby podobné racionalistické tendence nepronikly i do konzervativních kruhů.

Kritikou Kirkova ideologizování vnesl do konzervatismu více pragmatismu a realismu. Nedá se však říct, že by jeho teze popřel či dokonce odmítl. Jedná ovšem o jinou tradici, a to o tradici britského empirického konzervatismu.⁸³ Je tedy zřejmé, že u amerických konzervativců, kteří vychází spíše z Kirkova pojetí, a přesto staví oba intelektuály pomyslně vedle sebe, mohlo dojít k nepochopení Oakeshottových myšlenek.⁸⁴

Naopak Robert Nisbet (1913 - 1996) se opět vrátil k tradici burkeových následovníků a přímo tedy i k R. Kirkovi. Ve svých dílech (mj. *Konzervatismus: sen a realita*) kritizoval individualismus v pojetí liberálů, který vytvářel společnost bez struktury a identity. Navázal tak opět na E. Burkea, tím že stejně psal o *atomizované mase*, náchylné k podlehnutí totalitarismu. Zmínil nutnost nezávislých komunit, cechů, spolků a rodiny.⁸⁵ Tato, na státu nezávislá, společenství totiž konkurovali novému Leviathanovi, kterým byl silný, centralizovaný a militaristický stát.⁸⁶ Dále pak také kladl důraz na přínos církve jakožto autority, která může působit jako prostředník mezi jednotlivcem a státem (jakožto byrokraticko-politickým vymahatelem moci).⁸⁷ R. Nisbet tak navázal na tradici teoretiků konzervatismu, kteří se hlásili ke konkrétnímu hodnotovému a ideologickému základu. Spojení teorie a navázání na politickou praxi rozebral ve svém díle *Politický konzervatismus: sen a realita*.

Velmi inspirativním myslitelem, který dodnes přednáší a publikuje je britský filosof a

⁸¹ *Občanský institut. Konzervatismus – sklon, nebo povaha?* [online]. [cit. 2015-3-16]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/konzervatismus-sklon-nebo-povaha/>

⁸² GRANT, R. *Michael Oakeshott*. In: ŽEGKLITZ, J. (ed.). *Velké postavy politické filosofie*. Praha: Občanský institut, 1996, s. 166

⁸³ PETŘÍK, L. *Konzervativní revoluce Margaret Thatcherové a Ronalda Reagana*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, s. 52

⁸⁴ *Conservative home. Michael Oakeshott on why real conservatism is not an ideology*. [cit. 2015-3-16]. Dostupné z: <http://www.conservativehome.com/the-deep-end/2013/03/michael-oakeshott-on-why-real-conservatism-is-not-an-ideology.html>

⁸⁵ PETŘÍK, L. *Konzervativní revoluce Margaret Thatcherové a Ronalda Reagana*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, s. 76

⁸⁶ PERRIN, R. Robert Nisbet a moderní stát. *Občanský institut* [online]. [cit. 2015-3-16]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/robert-nisbet-a-moderni-stat/>

⁸⁷ SIRICO, A. Cesta ke svobodné a ctnostné společnosti. *Občanský institut* [online]. [cit. 2015-3-16]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/cesta-ke-svobodne-a-ctnostne-spolecnosti/>

politolog Roger Scruton (1944). Zajímavostí je, že má velmi kladný vztah k České republice a je častým návštěvníkem různých přednáškových akcí. Aktivním zde byl již v době komunistického režimu, kdy podporoval místní disent. Byl u založení Vzdělávací nadace Jana Husa a je čestným členem Občanského institutu či českého PEN klubu.

Jeho pojetí konzervatismu obsahuje myšlenky všech tří doposud zmíněných teoretiků a přináší pro dnešní dobu aktuálnější formu konzervatismu. Je autorem výroku: „Konzervativci nemají žádnou ideologii“⁸⁸, přesto se sám ve svém zásadním díle *Smysl konzervatismu* pokusil položit věroučné základy tohoto směru.⁸⁹ V oblasti ekonomické představuje pragmatický přístup – odmítá *laissez-faire* kapitalismus, spíše kloní k názoru, že pokud kapitalismus prospívá k udržení tradičních společenských vazeb, je dobrý a je třeba jej zachovat. Stejně tak není zastáncem sociálního státu a paternalistického zasahování státu do ekonomiky. Stejným způsobem však argumentuje, že pokud takový zásah pomůže k udržení řádu, je opět dobrý. Je však striktním zastáncem soukromého vlastnictví.⁹⁰ I přes odpor k *laissez-faire* ekonomii si vysloužil obdiv libertariánské části tzv. nové pravice.⁹¹

V oblasti společenských hodnot je R. Scruton kritikem multikulturalismu a neuvážené masivní imigrace, která stírá a potlačuje tradiční hodnoty národa a rovněž brojí proti konstruktivismu, ve smyslu vytváření abstraktních ústav. Naopak je silným zastáncem národních států (ne nacionalismu).⁹² Na obranu národního státu říká: „*Národní stát [...] si je vědom sám sebe [...] má své území, svůj národ, svůj jazyk, dokonce i svou církev [...] lpí na tom všem [...] jako na vlastnickém právu, pro něž je připraven posílat občany i na smrt.*“⁹³ Z hrozby před etatismem však dodává: „*Národní stát se stal nutností*“, protože „*občany je zároveň třeba chránit před zasahováním státu do jejich práv.*“⁹⁴ Tvrdil také, že „*národní loajalita je základní podmínkou ústavní a demokratické vlády.*“⁹⁵ Přesvědčení o nutnosti národních států doplňuje o odmítání vlivu nadnárodních organizací, jako jsou OSN, Evropská Unie, Mezinárodní měnový fond aj.⁹⁶

⁸⁸ BENDA, M. *Konzervatismus v 90. letech. Odkaz Václava Bendy*. In: FIALA, P., MIKŠ, F. (eds.). *Česká konzervativní a liberální politika*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000, s. 125

⁸⁹ SCRUTON, R. *Smysl konzervatismu*. 2. vyd. Praha: TORST, 1993, s. 13

⁹⁰ Tamtéž, s. 152 - 154

⁹¹ PETŘÍK, L. *Konzervativní revoluce Margaret Thatcherové a Ronalda Reagana*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, s. 143

⁹² SCRUTON, R. Multikulturalismus, imigrace a nutnost bránit národní stát. *Občanský institut* [online]. [cit. 2015-3-27]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/imigrace-multikulturalismus-a-nutnost-branit-narodni-stat/>

⁹³ SCRUTON, R. *Smysl konzervatismu*. 2. vyd. Praha: TORST, 1993, s. 253

⁹⁴ Tamtéž, 1993, s. 255

⁹⁵ SCRUTON, R. *O potřebnosti národů*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2011, s. 42

⁹⁶ PETŘÍK, L. *Konzervativní revoluce Margaret Thatcherové a Ronalda Reagana*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, s. 51 - 52

V reálné politice si vážil přínosu britské premiérky Margaret Thatcherové, i když ji kritizoval za přehnaný boj s tzv. starou levicí o ekonomické otázky, čímž opomenula boj s tzv. novou levicí o otázky relativizace společenských hodnot, tradic a morálních postojů. M. Thatcherová si toho byla vědoma a tuto kritiku přijala.⁹⁷ Scrutonovy myšlenky ji v politice ovlivnily, což je patrné i v jejích pamětech.⁹⁸

R. Scruton konzervatismu přináší nový pohled na reálnou politiku a mezinárodní vztahy pro konec 20. stol. a 21. stol. Je u něj patrná inspirace M. Oakeshottem, avšak i burkeovskými teoretiky, jakým byl např. R. Kirk. Konzervatismus rozšířil o nové prvky a výzvy pro reálnou politiku, které jsou v dnešní politice aktuální, a to především pro pravicovou scénu (v českém prostředí především v 90. letech), která se vymezuje vůči otázkám multikulturalismu, globalizace apod. Své postřehy a komentáře uveřejňuje v tradičním konzervativním periodiku The Salisbury Review, jehož je vydavatelem.

2.2 Ideje politického konzervatismu

Teoretikové konzervatismu, kteří se nezapojují do politického dění, jsou k existenci politické konzervativní ideologie většinou skeptičtí. Znamý český publicista (politická aktivita v Konzervativní straně a ve Straně svobodných občanů byla pouze epizodní záležitostí) Benjamin Kuras napsal: „*Konzervatismus není ideologie. Konzervatismus je způsob praktického uspořádání společnosti, [...] který [...] dokáže konzervovat a předávat to nejlepší, nejhodnotnější a nejtrvanlivější, na co je možné přirozeně navazovat, na čem se dá stavět tvorba další, čím se dá vytvářet kontinuita civilizace a civilizovanosti.*“⁹⁹ Podobně se vyjádřil Jan Fingerland, spolupracovník Občanského institutu, ve svém článku Konec konservativců v Čechách, kde uvedl: „*žádná ‚konservativní‘ doktrína existovat z principu nemůže. Během posledního století konservativci prosazovali trh i regulaci, věřili v demokracii i autoritářství, byli obhájci venkova i průmyslu.*“, ale „*Na něčem se však snad konservativci shodnou, třeba na respektu k minulosti – nejen jako učitelky života, ale také jako podkladu toho, co JE, a ne, co by mohlo být. Na úctě k hodnotám, které do evropského prostředí vneslo křesťanství. Na alespoň elementární svobodě a na nedůvěře ke kolektivismu.*“ Neshody mezi konzervativci ovšem vedly až ke štěpení na jednotlivé denominace, jako „*paleo-*

⁹⁷ PETŘÍK, L. *Konzervativní revoluce Margaret Thatcherové a Ronalda Reagana*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, s. 239

⁹⁸ THATCHEROVÁ, M. *Umění vládnout: strategie pro svět v pohybu*. 1. vyd. Praha: PROSTOR, 2003, s. 354

⁹⁹ KURAS, B. Vzkříšení konzervatismu, nebo triumf zla? *Sanquis* [online]. [cit. 2015-4-1]. Dostupné z: <http://www.sanquis.cz/index1.php?linkID=art349>

konservatismus, neo-konservatismus nebo i theo-konservatismus.“¹⁰⁰

Taková hodnocení v sobě nesou myšlenky, se kterými by se částečně dalo souhlasit. R. Nisbet byl však přesvědčen, že konzervatismus v sobě nese soustavu ekonomických, sociálních, morálních a společenských idejí a postojů, má na své místo mezi výčtem politických ideologií nárok.¹⁰¹ Zvláště v případě, kdy se k němu jako ideologii v dějinách hlásily velké osobnosti světové politiky i zástupy méně známých konzervativců napříč světovými zeměmi.

Aktivní politik Václav Klaus se o politické ideologii konzervatismu vyjádřil způsobem: „*Krédem konzervatismu není touha za každou cenu uchovávat všechno staré, krédem je snaha zachovat skutečné a osvědčené hodnoty...*“¹⁰², přičemž tyto hodnoty považuje za „*trvalé a ničím a nikým nenahraditelné.*“¹⁰³ Konzervativní tedy není lpění na stávajícím, ale naopak pragmatický přístup k tradicím a selekce toho, co je a není společensky přínosnou hodnotou.¹⁰⁴ Konzervativní politik se tedy v politické praxi snaží tyto hodnoty (tam kde chybí) restaurovat a posléze bránit.

Mezi takové hodnoty lze řadit respekt k autoritám, tradici, osobní odpovědnost, nutnost soukromého vlastnictví majetku, společenský pluralismus (církev, rodina, spolky) a svobodu, která je však neodmyslitelně spjata s přirozeným společenským řádem. Jeho struktura je považována za křehkou, proto by se změny v něm měly provádět velice opatrně.¹⁰⁵ Někdy se u konzervativců můžeme setkat doslova s odporem ke změnám.¹⁰⁶ Když už ke změnám dochází, vždy by se měly odehrávat evolučně, bez společenského zásahu, nikdy ne revolučně.

Konzervativci bývají aktivními křesťany či aspoň bývají nakloněni křesťanství a církvi (církvím), v minimálním případě obhajují principy křesťanské morálky. Vychází totiž z přesvědčení, že člověk není tvorem dokonalým, což je přisuzováno sepětím právě konzervatismu s křesťanstvím, které hlásá, že člověk se stal nedokonalým vyhnáním prvních lidí z Edenu. Proto jsou skeptičtí vůči liberálnímu pojetí přirozeně dobrého jedince. Z křesťanství plynou i další politické kroky jako je privilegování tradiční rodiny, zajišťování

¹⁰⁰ FINGERLAND, J. Konec konzervativců v Čechách?. *Občanský institut* [online]. [cit. 2015-3-23]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/konec-konzervativcu-v-cechach/>

¹⁰¹ NISBET, R. *Konzervatismus: sen a realita*. 1.vyd. Praha: Občanský institut, 1993, s. 7

¹⁰² KLAUS, V. *Proč jsem konzervativcem*. 1.vyd. Praha: TOP Agency, 1992, s. 13

¹⁰³ Tamtéž, s. 14

¹⁰⁴ FIALA, P. Konzervatismus jako nonkonformní postoj. *Revue politika* [online]. [cit. 2015-3-23]. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/2122/konzervatismus-jako-nonkonformni-postoj>

¹⁰⁵ PETŘÍK, L. *Konzervativní revoluce Margaret Thatcherové a Ronalda Reagana*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, s. 21

¹⁰⁶ STANKIEWICZ, W. J. *Hledání politické filosofie*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006, s. 39

sociální solidarity a respekt k veřejným autoritám.¹⁰⁷ Dále pak omezený (i když navenek silný) stát, lokalismus, patriotismus a tradicionalismus.¹⁰⁸

V ekonomické sféře jde o zajištění základní sociální solidarity ve fungujícím regulovaném kapitalismu. O tom, jak moc tržní mechanismy regulovat, vedou konzervativci spory. Dle Romana Jocha, ředitele konzervativního think tanku Občanského institutu, je názorová diverzita spíše přínosná a nevidí problém v tom, že by konzervativce nemohl být příznivcem volného trhu a druhý trhu regulovaného.¹⁰⁹

Díky politice M. Thatcherové, R. Reagana, ale i např. V. Klause se začalo vžívat spojení obhajoby konzervativní politiky v rámci společenských hodnot a liberálního přístupu k ekonomice. Toto spojení je dnes většinou považováno za výklad pravice.¹¹⁰ O vhodnosti tradice tohoto splynutí s liberalismem V. Klaus přesvědčivě napsal: „*Liberalismus je v konzervatismu obsažen, je jeho součástí, a proto jsem konzervativcem.*“¹¹¹ Tento konzervativně – liberální trend se (i díky osobě V. Klause) uchytil v českém politickém prostředí v období 90. let. Dodnes se k tomuto spojení delší dobu hlásí jím založená Občanská demokratická strana.¹¹² Někteří konzervativci se však proti tomuto směru vymezují a M. Thatcherovou, R. Reagana i V. Klause považují spíše za klasické liberály, než konzervativce. V. Klausovi bylo vyčítáno, že i když se (v období jeho prezidentství) choval jako vlastenec, *nepřekročil své liberální přesvědčení* a neprosadil např. prosazení vlastenectví a tradičních pravidel v oblasti výchovy a školní výuky.¹¹³

Konzervatismus se (jako i klasický liberalismus) tradičně řadí mezi pravicové ideologie, neboť stojí v opozici vůči modernímu levicovému (americkému) liberalismu a socialismu. Je proti rovnostářství (nerovnost je přirozený společenský fenomén), etatismu a prosazování tzv. pozitivních práv, jako je právo na vzdělání, práci apod.¹¹⁴

Přestože existují určité rozdíly v politice konzervativců, zejména v oblasti ekonomické, jistý společný politický základ jsme charakterizovali. Konzervativní ideologie v největší míře vychází z uvedených kritérií a postojů R. Kirka v díle Konzervativní smýšlení.

¹⁰⁷ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1994, s. 61

¹⁰⁸ NISBET, R. *Politický konzervatismus: sen a realita*. 2. vyd. Praha: LEDA, 2011, s. 163

¹⁰⁹ Rozhovor s ředitelem Občanského institutu Romanem Jochem. *Pravý úhel*. Praha: Mladí konzervativci, č. 4 / 2007, s. 4

¹¹⁰ KOTZIAN, R. *Vyhlídky autentické pravice*. *Občanský institut* [online]. [cit. 2015-3-28]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/vyhličky-autenticke-pravice/>

¹¹¹ KLAUS, V. *Proč jsem konzervativcem*. 1. vyd. Praha: TOP Agency, 1992, s. 17

¹¹² *Občanská demokratická strana. O nás*. [online]. [cit. 2015-3-28]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/o-nas>

¹¹³ PODRACKÝ, V. *Konzervativní koncepce*. In: *Svědomí/Conscience*, č. 12/2008, s. 19

¹¹⁴ PETŘÍK, L. *Konzervativní revoluce Margaret Thatcherové a Ronalda Reagana*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, s. 29

3 Významné konzervativní strany, hnutí a politické osobnosti

Po charakteristice konzervativní ideologie a jejich teoretiků se zaměříme na politické činitele. Tak, jako i u jiných ideologií, i u konzervatismu bychom mohli jmenovat zástupy politiků, kteří propagovali a propagují teze konzervatismu. Z důvodu stanovené délky práce však bude vybráno pouze několik nejvýznamnějších politiků, stran a hnutí.

3.1 Politický konzervatismus v anglosaském prostoru

S charakteristikou konzervativní politiky začneme v prostoru, kde se začala prosazovat nejdříve, tedy ve Velké Británii. Anglosaské pojetí konzervatismu není totožné s pojetím evropským kontinentálním, proto se těmito tradicemi budeme věnovat zvlášť. Anglosaský konzervatismus vychází z myšlenek a teorií, které jsme charakterizovali, budeme se tedy soustředit na její uchopení v reálné politice.

V rámci angloamerického konzervatismu existují dvě hlavní větve – britskou a americkou. Britský konzervatismus je více empirický a skeptický a má blíže k liberalismu. Americké pojetí je spíše metafyzické, tamější konzervativci se snaží definovat, které konkrétní zásady a hodnoty jsou dobré a je třeba je prosazovat a konzervovat.¹¹⁵ V rámci obou odnoží se tedy zaměříme na britskou Konzervativní stranu a její významné představitele, přednostně Winstona Churchilla a Margaret Thatcherovou. U ní podrobněji zhodnotíme jisté ekonomické výsledky její vlády. V prostoru Severní Ameriky zcharakterizujeme Republikánskou stranu, podrobněji osobnost Ronalda Reagana a jeho ekonomické reformy. Podíváme se také na charakteristiku hnutí The Tea Party a jiných institucí.

3.1.1 Konzervativní strana (*The Conservative and Unionist Party; CP*)

Konzervativní a unionistická strana je jednou ze dvou dominantních celobritských stran tamějšího většinového systému. Ve Skotsku působí její sesterská odnož Skotská konzervativní a unionistická strana (*Scottish Conservative and Unionist Party*).¹¹⁶ V evropském parlamentu jsou konzervativci členy frakce Aliance evropských konzervativců a reformistů (*The Alliance of European Conservatives and Reformists*).¹¹⁷ Nabízí se zde otázka, nakolik může být konzervavec reformistou a zda se nejedná o oxymoron. V současnosti vede Konzervativní stranu předseda David Cameron, který je zároveň ministerským

¹¹⁵Rozhovor s ředitelem Občanského institutu Romanem Jochem. In: *Pravý úhel*. Praha: Mladí konzervativci, č. 4 / 2007, s. 4

¹¹⁶ŘÍCHOVÁ, B. *Velká Británie*. In: DVOŘÁKOVÁ, V. a kol. *Komparace politických systémů: základní modely demokratických systémů*. 2. vyd. Praha: Oeconomica, 2008, s. 139

¹¹⁷*The Alliance of European Conservatives and Reformists. About us*. [online]. [cit. 2015-3-28]. Dostupné z: <http://ecrgroup.eu/about-us/the-ecr-in-the-european-parliament/>

předsedou Velké Británie.

Předchůdcem moderní Konzervativní strany byla tzv. strana toryů (*Tory Party*), která působila jako podporovatel krále Jakuba II. a jeho práva na vládu. Jednalo se o protistranu vůči populární straně whigů. Toryové jsou především spojování s osobností Williama Pitta ml.¹¹⁸ Původ onoho označení pochází z irského (zřejmě hanlivého) označení anglických katolíků v Irském exilu. Členové strany jsou tímto pojmem označováni dodnes. Toryové prosazovali silné postavení anglikánské církve (*Church of England*) a nebyli příliš tolerantní vůči protestantům, vůči Evropě byli spíše pro izolovanost a prosazovali britský unionismus.¹¹⁹ Rovněž prosazovali stará feudální práva. Naproti tomu whigové stranili moci parlamentu (na úkor panovníka) a byli více nakloněni kapitalismu a přirozeným právům.¹²⁰

Tyto neformální skupiny se postupem času zformovaly v politické kluby, a to zejména po roce 1832, tedy po vydání Reformního zákona, týkajícího se volebního práva. Toryové byli označeni pojmem konzervativci poprvé v roce 1830.¹²¹ Další Reformní zákon v roce 1867 dal vzniknout Národní unii konzervativních a konstitučních asociací. Konzervativci nadále vystupovali jako obhájci tradičních neliberálních hodnot, kombinovaných s monarchismem, britským imperialismem a stáli na straně sociálních reforem, vedoucích k národní pospolitosti, neuzavírali se však jistým programovým změnám. Koncem 19. stol. došlo k rozdělení Liberální strany (nástupců whigů). Příznivci jednotné unie se přidali ke konzervativcům a strana tak změnila název na Konzervativní a unionistická strana. Liberálové poté pozvolna začali přenechávat pozici druhé největší strany nové levicové Straně práce (*Labour Party*). Toto období je spojeno zejména s osobnostmi, jako byl sir Robert Peel, předseda první konzervativní vlády.¹²² Byl ovlivněn individualismem a laissez-faire kapitalismem, takže Konzervativní straně přitáhl mnohé hlasy střední třídy. Další významný politik Benjamin Disraeli naopak připouštěl sociální reformy a jistý státní paternalismus.¹²³ Zde je zvláště patrná povaha britského konzervatismu, v podobě, jak ji vykládá M. Okeshott, že konzervativci se neřídí striktní doktrínou, ale spíše konzervativním sklonem k řešení určité situace.

S vypuknutím druhé světové války se do čela Konzervativní strany dostala jedna

¹¹⁸ ŘÍCHOVÁ, B. *Velká Británie*. In: DVOŘÁKOVÁ, V. a kol. *Komparace politických systémů: základní modely demokratických systémů*. 2. vyd. Praha: Oeconomica, 2008, s. 138

¹¹⁹ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?* 1.vyd. Praha: SLON, 2004, s. 149

¹²⁰ JOCH, R. *Evropský liberalismus a konzervatismus*. *Občanský institut* [online]. [cit. 2015-4-1]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/evropsky-liberalismus-a-konzervatismus/>

¹²¹ NORTON, P. *Conservative Party*. *Encyclopædia Britannica* [online]. [cit. 2015-4-1]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/133481/Conservative-Party>

¹²² Tamtéž

¹²³ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?* 1.vyd. Praha: SLON, 2004, s. 150, s. 162 – s. 163

z největších postav světových dějin, tedy Winston Churchill (1874 - 1965). Brzy po prvním zvolení poslancem, v roce 1900, přešel k liberálům, a to z důvodu nesympatií k převládající konzervativního ekonomického protekcionismu. Záhy po komunistickém převratu v Rusku se stal silným kritikem bolševismu a vybízel k zahraniční intervenci za účelem jeho eliminace zhoubné ideologie. Po první světové válce se vrátil do Konzervativní strany i do vlády. Pro jeho vyhraněné názory (např. pro striktní koloniální politiku v Indii) nebyl příliš oblíbeným politikem, jeho sláva přišla po vypuknutí druhé světové války. Varoval před nacistickou agresí a od počátku kritizoval politiku appeasementu premiéra Chamberlaina. V květnu 1940 se stal ministerským předsedou a brzy po nástupu do funkce proslul povzbuzujícím projevem o krvi, dřině, potu a slzách. W. Churchill proslul spíše jako velký státník, který měl hlavní podíl na válečném vítězství Británie a oživení národní pospolitosti. Po válce se k moci dostala labouristická vláda Clementa Atleeho a W. Churchill se soustředil především na varování před stalinským Sovětským svazem. Jeho druhé premiérské období v letech 1951 – 1955 bylo pouze slabým odstínem jeho předešlé slávy.¹²⁴ Nadále vyzíval k mezinárodní spolupráci na volném trhu.¹²⁵ Trval však nadále i na odporu ke komunismu a nacismu aje rovněž znám všeobecnou kritikou islámského náboženství (*mohamedánství*).¹²⁶

V sedmdesátých letech se začali konzervativci přiklánět pravicovému pojetí ekonomiky, tedy podpoře volného trhu a reformě odborů. Těm však konzervativní vlády v politické praxi nadále ustupovali, a to i za vlády premiéra Edwarda Heatha, který zemi přivedl, jakožto nadšený příznivec vize sjednocené Evropy.¹²⁷ Velká změna kurzu strany (i celé země) nastala s příchodem jednoho z největších politiků 20. stol., s Margaret Thatcherovou.

3.1.2 Margaret Thatcherová

Na úvod je potřeba připomenout, jak již bylo v práci zmíněno, Margaret Hilda Thatcherová, rozená Robertsová (1925 – 2013), bývá, stejně jako R. Reagan, někdy považována za klasického liberála, než za konzervativce. Zařazení je tedy otázkou subjektivního postoje a v této práci se budeme držet opačného výkladu, tedy podobně jako R.

¹²⁴ JOCH, R. Winston S. Churchill: Triumf a tragédie po 50 letech. *Česká pozice* [online]. [cit. 2015-4-5]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/winston-s-churchill-triumf-a-tragedie-po-50-letech-f6b-/tema.aspx?c=A150122_133232_pozice-tema_lube

¹²⁵ VENCOVSKÝ, F. Byla to krize měnová, deflační. *Centrum pro ekonomiku a politiku* [online]. [cit. 2015-4-5]. Dostupné z: <http://cepin.cz/cze/prednaska.php?ID=484>

¹²⁶ PRYCE-JONES, D. Islamizace Evropy? *Centrum pro ekonomiku a politiku* [online]. [cit. 2015-4-5]. Dostupné z: <http://cepin.cz/cze/prednaska.php?ID=733>

¹²⁷ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?* 1.vyd. Praha: SLON, 2004, s. 153

Nisbet, budeme M. Thatcherovou považovat za *významného konzervativce*.¹²⁸

M. Thatcherová pocházela z rodiny středostavovského obchodníka, který se profiloval jako liberál staršího stříhu. Z domácí výchovy ji nejvíce ovlivnily ctnosti jako je soběstačnost, pracovitost, křesťanská etika, čest a přirozená hrdost a pro politické zaměření silný patriotismus a víra v tržní ekonomiku. S politikou začala již při studiu na univerzitě vstupem do Konzervativní strany a v roce 1950 poprvé (neúspěšně) kandidovala na poslankyni Dolní sněmovny.¹²⁹

Postupem času M. Thatcherová v Konzervativní straně přešla ke křídlu obhajujícímu princip minimálního státu, který dbá o vnitřní a vnější bezpečnost občanů a vymáhá právo, které umožňuje tržní soutěž. Takový stát dává prostor individualismu, dobrovolnosti a svobody. V této souvislosti se hlásila k odkazu M. Friedmana.¹³⁰ V roce 1959 byla prvně zvolena poslankyní Dolní sněmovny, v letech 1970 – 1974 vykonávala funkci ministryně školství. V roce 1975 byla zvolena předsedkyní Konzervativní strany, v jejímž čele nahradila euro-optimistu Edwarda Heatha. Už po čtyřech letech v čele strany se jí povedlo zvítězit ve volbách a stala se tak ministerskou předsedkyní Velké Británie. V této pozici vydržela až do roku 1990.¹³¹

M. Thatcherová se stala autorem nového politického fenoménu, který dnes nazýváme *thatcherismem*. Tento fenomén (téměř politický směr) je charakteristický prosazováním kapitalismu bez přívlastků, volného trhu, monetární politiky a osobní svobody v kombinaci s obranou národních zájmů a nedůvěrou v internacionalismus.¹³² Ve výsledcích přinesl restrukturalizaci britského průmyslu, růst kvalifikace pracovní síly, rozmach střední třídy, a to především díky nízkým daním, privatizaci (např. obecních bytů do rukou zaměstnanců).¹³³ Touto formou tzv. lidového kapitalismu si Konzervativní strana vysloužila mnohé hlasy britských dělníků a nižších vrstev.¹³⁴

Během svého působení v pozici premiéra země učinila mnohé zásadní kroky v oblasti domácí politiky, zanalyzujeme však jen ty nejdůležitější. V 70. letech 20. stol. procházela Velká Británie ekonomickou stagnací, způsobenou vysokou inflací a stoupající

¹²⁸ NISBET, R. *Politický konzervatismus: sen a realita*. 2. vyd. Praha: LEDA, 2011, s. 161

¹²⁹ PETŘÍK, L. *Konzervativní revoluce Margaret Thatcherové a Ronalda Reagana*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, s. 88 – 89, s. 91

¹³⁰ THATCHEROVÁ, M. *Umění vládnout: strategie pro svět v pohybu*. 1. vyd. Praha: PROSTOR, 2003, s. 290

¹³¹ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová změnila svět*. LOUŽEK, M. (ed.). *Margaret Thatcherová: 1925 – 2013*. 1. vyd. Praha: Institut Václava Klause, 2013, s. 17

¹³² MACH, P. *K osmdesátinám Margaret Thatcherové*. In: *Newsletter Centra pro ekonomiku a politiku*, říjen 2005, s. 6

¹³³ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová změnila svět*. LOUŽEK, M. (ed.). *Margaret Thatcherová: 1925 – 2013*. 1. vyd. Praha: Institut Václava Klause, 2013, s. 20

¹³⁴ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?* 1.vyd. Praha: SLON, 2004, s. 164

nezaměstnaností. M. Thatcherová, která tyto faktory přisuzovala keynesiánství, po nástupu do funkce zahájila obrat prostřednictvím vedení monetární politiky.¹³⁵ Důsledkem byl velký nárůst nezaměstnanosti a víra, že ji vyřeší tržní mechanismy. Inflaci se z hodnoty 11,9 % (rok 1981) podařilo snížit na 5,9 % v roce 1991. Během let však čísla byla i nižší (i 3,4 %), důvodem růstu byla politika ministra financí Nigela Lawsona - stínování kurzu libry s německou markou. O těchto krocích však M. Thatcherová nevěděla.¹³⁶ Hodnoty nezaměstnanosti však značně kolísaly. Počáteční hodnota 7 % (rok 1980), byla navýšena monetární politikou (až 11,8 %), avšak snížit se jí příliš nepodařilo, v roce 1990 dosahovala hodnoty 6,9 %.¹³⁷

Co se týče daňové politiky, mezi cíle thatcherismu patří co nejnižší daňové zatížení a rovné daně následně zodpovědné hospodaření s cílem vyrovnaného rozpočtu. V reálné politice se však takových cílů dosahuje hůře, neboť jsou dlouhodobého zaměření, navíc některé kroky monetarismu, jak bylo zmíněno, vedou k růstu nezaměstnanosti a tedy ke zvyšování výdajů na sociální systém.

M. Thatcherové se tedy podařilo snížit daň z příjmu právnických osob a progresivitu dědičné daně.¹³⁸ Dále daň z příjmu fyzických osob, na druhou stranu však byly zvýšeny některé nepřímé daně a celkový podíl daní na HDP byl během vlády M. Thatcherové vyšší, než při jejím nástupu do funkce.¹³⁹ Mezi další vnitrostátní hospodářské kroky jistě patřila reforma odborů, následná privatizace ve formě lidového kapitalismu.¹⁴⁰

Neméně důležitou stránkou její politiky byla specifická zahraniční politika. Ta se nesla ve znamení hájení národních zájmů. To se projevilo například válkou Británie s Argentinou o Falklandy v roce 1982. Vítězná válka nad agresorem přinesla společně s oblibou premiérky i vzednutí národní hrdosti Britů.¹⁴¹ Dalším důležitým bodem byl její přístup k Evropským společenstvím. Původní podpora E. Heatha a jeho vstřícné politiky vůči ES (jak sama přiznala ve svých Pamětech¹⁴²) mohlo být dáno počáteční naivitou a neznalostí mechanismů uvnitř

¹³⁵ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1994, s. 80, s. 83

¹³⁶ PETŘÍK, L. *Od podpory evropského trhu po odmítnutí EU*. In: LOUŽEK, M. (ed.). *Margaret Thatcherová: 1925 - 2013*. 1. vyd. Praha: Institut Václava Klause, 2013, s. 75

¹³⁷ PETŘÍK, L. *Konzervativní revoluce Margaret Thatcherové a Ronalda Reagana*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, s. 166

¹³⁸ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová a její politika*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 1999, s. 269

¹³⁹ PETŘÍK, L. *Konzervativní revoluce Margaret Thatcherové a Ronalda Reagana*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, s. 170

¹⁴⁰ FAJMON, H. Příběh Margaret Thatcherové. *Revue politika* [online]. [cit. 2015-4-6]. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/678/pribeh-margaret-thatcherove>

¹⁴¹ Tamtéž

¹⁴² THATCHEROVÁ, M. *Umění vládnout: strategie pro svět v pohybu*. 1. vyd. Praha: PROSTOR, 2003, s. 316

ES.¹⁴³ Tento přístup se postupem času změnil v odpor k Evropské měnové unii, budování superstrátu, kritiku Eura, byrokracie, centralizace a nedemokratičnosti.¹⁴⁴ V této charakteristice zahraniční politiky se profiluje kontinuita s koncepcí národního státu v podání R. Scrutona.

Svůj odpor vyjádřila i ke sjednocení Německa. Důležitější je však pro nás, občany České republiky, analýza její politiky vůči Sovětskému svazu. Jak zmínil Hynek Fajmon: „*Thatcherová vždy důsledně bojovala proti komunismu a proti SSSR. I přes problémy s britským veřejným míněním stála vždy pevně po boku USA a podporovala tvrdý Reaganův kurs. Stejně jako on věřila, že Sovětský svaz je "říše zla", kterou je třeba rozdrtit.*“ a dodal, že oba „*komunisty zničili především morálně. Stáli na straně svobody a demokracie a trpělivě dokazovali, že komunismus nevede k prosperitě.*“¹⁴⁵ V této souvislosti dodal, že roku 1989 by nebylo bez roku 1979 (tedy roku volebního vítězství v celostátních volbách).¹⁴⁶

V roce 1990 M. Thatcherová odstoupila z funkce premiéra i předsedkyně Konzervativní strany. Bylo to zejména z důvodu sílící pozice euro-optimistického křídla ve straně. Její místo zaujal John Major. V roce 1992 byla královnou povýšena do šlechtického stavu (titul *Baroness Thatcher of Kesteven*) a v roce 1995 ji byl udělen nejvyšší rytířský řád, tzv. Podvazkový řád (*Order of the Garter*).¹⁴⁷

Většina dnešních konzervativců považuje M. Thatcherovou za velkou osobnost v boji za ekonomii zdravého rozumu, za osobní svobodu, státní suverenitu, v boji proti socialismu a konstruktivismu.¹⁴⁸ Pro svůj silný styl politiky si vysloužila přezdívku Železná lady. I když později sama litovala, že nevynaložila více úsilí v boji za obhajobu tradičních společenských hodnot, na úkor ekonomického soupeření s levicí, dá se její politika označit za konzervativní. Její kroky se zakládaly na principu empirického přístupu k řešení problémů, tak jak jej známe z Oakeshottova principu konzervativního sklonu. Společně s Ronaldem Reaganem přispěla fenoménu 80. let – tzv. konzervativní kontrarevoluci.

¹⁴³ PETŘÍK, L. *Od podpory evropského trhu po odmítnutí EU*. In: LOUŽEK, M. (ed.). *Margaret Thatcherová: 1925 - 2013*. 1. vyd. Praha: Institut Václava Klause, 2013, s. 75

¹⁴⁴ MOORE, Ch. *EU versus národní stát – kdo vítězí?* In: LOUŽEK, M. (ed.). *Margaret Thatcherová: 1925 - 2013*. 1. vyd. Praha: Institut Václava Klause, 2013, s. 47 – s. 56

¹⁴⁵ FAJMON, H. Příběh Margaret Thatcherové. *Revue politika* [online]. [cit. 2015-3-1]. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/678/pribeh-margaret-thatcherove>

¹⁴⁶ FAJMON, H. *Margaret Thatcherová změnila svět*. In: LOUŽEK, M. (ed.). *Margaret Thatcherová: 1925 – 2013*. 1. vyd. Praha: Institut Václava Klause, 2013, s. 15

¹⁴⁷ *Government of United Kingdom. Past prime ministers: Baroness Margaret Thatcher*. [online]. [cit. 2015-4-6]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/history/past-prime-ministers/margaret-thatcher>

¹⁴⁸ TOMSKÝ, A. *Principy Thatcherismu stále platí*. In: LOUŽEK, M. (ed.). *Margaret Thatcherová: 1925 – 2013*. 1. vyd. Praha: Institut Václava Klause, 2013, s. 27 – s. 29

3.1.3 Centre for Policy Studies

Centre for Policy Studies je konzervativně – liberálním think tankem, založeným v roce 1974 Keithem Josephem a Margaret Thatcherovou. Jeho založení bylo reakcí na volební porážku Konzervativní strany.¹⁴⁹ Měl sloužit jako institut, který by svoji teoretickou a intelektuální formou pomáhal šířit mezi konzervativce myšlenky ekonomického liberalismu.¹⁵⁰ Centrum působí dodnes, jeho činností je vydávání publikací, ekonomických bulletinů a pořádání seminářů. Dnes si však zakládá na nezávislosti na politických stranách, tedy i na Konzervativní, i když k ní má nejbliže.¹⁵¹

3.1.4 Strana nezávislosti Spojeného království (*United Kingdom Independence Party; UKIP*)

I když se tato strana charismatického předsedy Nigela Farage nominálně hlásí k libertarianismu, či klasickému liberalismu, některé body jejího programu odkazují na konzervativní politiku, či lépe řečeno na thatcherismus. Patří zde striktní lpění na vyrovnaném rozpočtu, nízkých daních, odpor k Evropské unii a jejím zákonům a směrnicím, přísná imigrační politika, privilegia pro válečné veterány apod. Co však konzervatismu odporuje, je např. podpora homosexuálních manželství.¹⁵² Z konzervativního spektra je tato strana řazena spíše do sekce populismu.¹⁵³ Jak však avizovala M. Thatcherová, tato strana může svým razantnějším postojem k EU ubírat voliče právě Konzervativní straně.¹⁵⁴ A právě tento fenomén se pravidelně potvrzuje u voleb do Evropského parlamentu, které na jaře 2014 v Británii dokonce vyhrála

3.1.5 Republikánská strana (*Republican Party; Grand Old Party*)

Americká Republikánská strana rovněž nemůže být považována za nominálně konzervativní subjekt, avšak ve svém programu mnoho konzervativních témat obsahuje. Navíc je spjata s mnoha think tanky a uvnitř strany působí konzervativní frakce, stojící v opozici oproti liberálním, či umírněným křídům strany. Z této strany navíc pochází mnoho konzervativních osobností, jednou z nich byl populární prezident R. Reagan.

Je nutné uvést, že v americkém prostředí je běžné používat termín konzervativce pro

¹⁴⁹ MOORE, Ch. *EU versus národní stát – kdo vítězí?* In: LOUŽEK, M. (ed.). *Margaret Thatcherová: 1925 - 2013*. 1. vyd. Praha: Institut Václava Klause, 2013, s. 33

¹⁵⁰ *Centre of Policy Studies. History*. [online]. [cit. 2015-4-7]. Dostupné z: <http://www.cps.org.uk/about/history/>

¹⁵¹ *Centre of Policy Studies. About*. [online]. [cit. 2015-4-7]. Dostupné z: <http://www.cps.org.uk/about/>

¹⁵² *United Kingdom Independence Party. Policies for people*. [online]. [cit. 2015-4-7]. Dostupné z: http://www.ukip.org/policies_for_people

¹⁵³ ZAHRADIL, J. Proč Nigel Farage nemůže být spojencem ODS. *Pravý břeh* [online]. [cit. 2015-4-3]. Dostupné z: <http://www.pravybreh.cz/2013/09/23/jan-zahradil-proc-nigel-farage-nemuze-byt-spojencem-ods/>

¹⁵⁴ THATCHEROVÁ, M. *Umění vládnout: strategie pro svět v pohybu*. 1. vyd. Praha: PROSTOR, 2003, s. 327

běžného republikána a termín liberál pro levicovějšího demokrata. Proto je dobré s těmito termíny zacházet opatrně a empiricky.

Strana je považována za lépe organizovanou, než je úhlavní soupeř Demokratická strana. Voliči této strany jsou především běloši s vysokoškolským vzděláním, pocházející z vyšších vrstev a podnikatelé.¹⁵⁵

V programu strany nejdeme myšlenky, jako je privilegování tradičního manželství rodiny a spolků nezávislých na státu, sociální zaopatření veteránů, silný a štíhlý stát, nízké daně a úcta k původní americké ústavě.¹⁵⁶

3.1.6 Ronald Reagan

Ronald Wilson Reagan (1911 – 2004) je jednou z největších osobností amerických i světových dějin 20. století. Důsledné lpění na bodech, které se při jeho politice staly stěžejními, tedy zodpovědná monetární politika, patriotismus, tradiční hodnoty a nesmlouvavá zahraniční politika vůči SSSR, bylo v podstatě revoluční (z hlediska konzervatismu spíše kontrarevoluční) záležitostí. Především Reaganova domácí politika se stala vzorem pro novou generaci konzervativních politiků.

R. Reagan pocházel z chudších poměrů, vyrůstal v rodině s kořeny irských přistěhovalců. Jeho otec, zkrachovalý živnostník byl typickým příkladem člověka, který mu výrazně pomohl hospodářský plán New Deal prezidenta F. D. Roosevelta, který byl zaměřen na obnovu amerického hospodářství po zasažení ekonomickou krizí třicátých let. Bylo tedy pochopitelné, Reaganova rodina tíhla k prezidentovi a celkově tedy Demokratické straně a levicovému liberalismu. Během své kariéry herce a moderátora nadále podporoval Demokratickou stranu. Zásadní politický obrat přišel definitivně v roce 1960 podporou Richarda Nixona v prezidentské kampani a v roce 1962 stupem do Republikánské strany. Stalo se tak po osobních zkušenostech styku s levicovými herci, odboráři a státem omezujícími podnikateli.¹⁵⁷

V roce 1964 R. Reagan začal s podporou významné osobnosti amerického konzervatismu, Barryho Goldwatera, který kandidoval na prezidenta. B. Goldwater byl striktním konzervativcem, který v ekonomických otázkách zastával až libertariánské principy. V Reaganovém slavném projevu Time for Choosing, kterým podpořil jeho kandidaturu, se

¹⁵⁵ DVOŘÁKOVÁ, V. *Spojené státy americké*. In: DVOŘÁKOVÁ, V. a kol. *Komparace politických systémů: základní modely demokratických systémů*. 2. vyd. Praha: Oeconomica, 2008, s. 86 – s. 87

¹⁵⁶ *Grand Old Party. Platform – We Believe in America*. [online]. [cit. 2015-4-7]. Dostupné z: <https://cdn.gop.com/docs/2012GOPPlatform.pdf>

¹⁵⁷ ERVA, M. *Paradoxy pana Reagana*. In: LOUŽEK, M. (ed.). *Ronald Reagan: Sto let od narození*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011, s. 54 - s. 55, s. 58

objevila obhajoba minimálního státu, silný antikomunismus, decentralizace a zachování práv a svobod jednotlivých států federace, odpor k vysokému zdanění apod. B. Goldwater kvůli roztržitému republikánům sice prohrál v souboji s demokratem Lyndonem Johnsonem, Reaganova hvězda však začala stoupat výše. Byla mu nabídnuta kandidatura do voleb guvernéra Kalifornie. Ve volbách v roce 1966 uspěl a stal se guvernérem nejlidnatějšího státu USA.¹⁵⁸

Jeho funkční období se neslo ve znamení obtížného prosazování předvolebních slibů z důvodu „zdeděného“ vysokého státního dluhu Kalifornie. Na ekonomické výsledky se zaměříme až v rámci prezidentské funkce. Z hlediska jeho konzervativních postojů se stal v Reaganově životě paradox. Přesto, že byl silně věřícím křesťanem, podepsal během svého mandátu do té doby nejliberálnější potratový zákon. Je otázkou, nakolik mnohovýznamové znění zákona bylo a nakolik si uvědomoval jeho dopady.¹⁵⁹ Jak popisuje R. Joch ve své stati Ronald Reagan a morální vůdcovství, politik svého podpisu později velice litoval a považoval jej za velkou chybu. Dokonce se stal členem hnutí Pro – life a během své prezidentské kariéry nadále hájil protipotratovou politiku a práva nenarozených dětí, což demonstroval publikováním eseje Potraty a svědomí národa. Potraty považoval za *velkou skvrnu na svobodné západní společnosti*.¹⁶⁰ Tento jeho čin tedy nelze považovat za zrazení konzervativního přesvědčení, spíše za lidský omyl, podobně jako tomu bylo v případě rozvodu s první manželkou. R. Reagan se i zde odvolával na lidské selhání (již při sňatku), které se snažil odčinit následným příkladným rodinným životem s druhou ženou.¹⁶¹

V oblasti dalších morálních a hodnotových otázek uplatňoval vcelku konzervativní postoje, byl proti diskriminaci homosexuálů, i když ji považoval za nešťastnou nemoc a byl proti zavádění speciálních práv. Zároveň odsuzoval rasismus (což demonstroval jmenováním mnoha Afroameričanů do úřadů), ale byl proti pozitivní diskriminaci a afirmativní akci. Byl mnohem silnějším kritikem Nové levice než M. Thatcherová a velmi ostře se vymezoval proti „kontrakultuře“ studentských revolucionářů konce 60. let.¹⁶²

V roce 1976 R. Reagan přijal nabídku kandidatury v prezidentských primárkách jako protikandidát tehdejšímu prezidentovi Geraldovi Fordovi. V těch však těsně prohrál, avšak

¹⁵⁸ PETŘÍK, L. *Konzervativní revoluce Margaret Thatcherové a Ronalda Reagana*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, s. 121 – s. 123

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 127

¹⁶⁰ JOCH, R. Ronald Reagan, RIP. *Občanský institut* [online]. [cit. 2015-3-20]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/ronald-reagan-rip/>

¹⁶¹ ERVA, M. *Paradoxy pana Reagana*. In: LOUŽEK, M. (ed.). *Ronald Reagan: Sto let od narození*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011, s. 55

¹⁶² PETŘÍK, L. *Konzervativní revoluce Margaret Thatcherové a Ronalda Reagana*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, s. 129, s. 130

ihned se začal připravovat na další možnost kandidatury v prezidentských primárkách. Tu oznámil již v roce 1979. Opřel se v ní o tradiční politická témata, která již propagoval B. Goldwater. Zaměřil se na plošné snižování daní, vyrovnaný rozpočet, obnovu tradičních hodnot, při nichž dbal na náboženská témata a zvyšování armádních nákladů za účelem sebevědomější zahraniční politiky, zvláště vůči SSSR. V republikánských primárkách porazil pozdějšího viceprezidenta George Bushe a následně v prezidentských volbách jednoznačně porazil demokrata Jimmyho Cartera, když pro něj hlasovalo 489 z 538 volitelů od roku 1981 se tak stal prezidentem USA.¹⁶³

R. Reagan musel v prezidentském úřadu řešit mnoho hospodářských výzev. Jeho ekonomická politika dostala název reaganomics. Byla příznačná snižováním daní, likvidací byrokratických výnosů a úřadů, klesáním inflace, nezaměstnanosti a zvýšením průměrného příjmu rodin.¹⁶⁴

Primárním tématem bylo vyřešení tří zděděných prvků americké recese – vysoké inflace, vysoké úrokové míry a vysoké nezaměstnanosti.¹⁶⁵ Opustil dosavadní keynesiánskou politiku a cestu ke změnám vedl skrze restriktivní monetární politiku vedoucí ke stabilizaci dolaru (jeho reálné hodnoty), reformu daňového systému, deregulaci ekonomiky a vyrovnanému hospodaření federace. Snižováním daňové zátěže nešlo jen o plošné snižování, ale zejména o změnu daňového základu a snižování počtu daňových výjimek. R. Reagan se zasadil o rekordní snížení mezní sazby daně z příjmu fyzických osob ze 70 % na 28 %, daně z příjmu korporací ze 48 % na 34 %.¹⁶⁶ Přes varování ekonomů měla tato změna velmi pozitivní dopad, neboť, jak zmiňuje ekonom Pavel Kohout, v 80. letech vzrostl jak podíl daní zaplacený nejbohatšími Američany, tak celkový daňový objem.¹⁶⁷ Zásadní úspěch slavila i deregulace ekonomiky. Vskutku silným argumentem Reaganových zastánců je fakt, že za prvních pět let jeho vlády (1981 – 1986) vzniklo v USA 13 milionů nových pracovních míst.¹⁶⁸ Inflaci se Reaganovi podařilo snížit již po prvním roce vlády, a to z hodnoty 13,5 % na 4,1 %, v následujících letech kolísala mezi 3 % až 6 %. Nezaměstnanost po jeho nástupu

¹⁶³ Tamtéž, s. 133, s. 138

¹⁶⁴ TOMSKÝ, A. *Když se řekne reaganomics*. In: LOUŽEK, M. (ed.). *Ronald Reagan: Sto let od narození*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011, s. 108

¹⁶⁵ REAGAN, R. *Hospodářský program vlády*. In: LOUŽEK, M. (ed.). *Ronald Reagan: Sto let od narození*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011, s. 139

¹⁶⁶ SKOPEČEK, J. *Ronald Reagan – obhájce kapitalismu*. In: LOUŽEK, M. (ed.). *Ronald Reagan: Sto let od narození*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011, s. 47

¹⁶⁷ KOHOUT, P. *Rovná daň: Argumenty a předsudky*. *Centrum pro ekonomiku a politiku* [online]. [cit. 2015-4-7]. Dostupné z: <http://cepin.cz/cze/prednaska.php?ID=238>

¹⁶⁸ EDSALL, T. *The Reagan legacy*. In: BLUMENTHAL, S., EDSALL, T. *The Reagan legacy*. 1. vyd. New York: Pantheon books, 1988, s. 5

do funkce činila hodnoty 7, 6 % a po jeho odchodu byla na úrovni 5, 5 %.¹⁶⁹

Co se však z Reaganových ekonomických cílů nepovedlo, byl plán vyrovnaného federálního hospodaření. Podíl veřejného dluhu USA na HDP se totiž během jeho vlády zvýšil z 27 % na 42 %, což bylo dáno především výrazným snížením inflace a kumulativním nárůstem výdajů na obranu. Svou roli zde hrál zřejmě i fakt, že se Reaganovi nepodařilo prosadit výraznější omezení sociálních výdajů státu, protože ve Sněmovně reprezentantů měli většinu demokraté.¹⁷⁰ Zásadním důvodem však bylo ono financování nákladů na obranu, především tedy strategické obranné iniciativy (SDI). R. Reagan měl odpor k předchozí politice détente. Jak však sám psal ve svých pamětech, byl odpůrcem jaderných zbraní, vojenské agrese, v boji proti SSSR, neboli *říši zla*, však byla tvrdá zahraniční politika nutná, protože vedla jak k pádu komunistického bloku, tak i ke vzájemnému sblížení mocností.¹⁷¹

V osobnosti R. Reagana lze vidět člověka, který z „*hluboce zakořeněných hodnot nikdy neustoupil*“, zásadového člověka „*vskutku konzervativních postojů*“.¹⁷² Osobnost, která si více vážila poctivosti obyčejného amerického občana, než falešnou nadřazenost samozvaných intelektuálních elit.¹⁷³ Jeho patriotismus, lpění na křesťanských hodnotách, občanských svobodách (přecházející téměř až v komplex mezinárodního mesianismu), či striktní preferování rozumné, odpovědné měnové politiky vytvořilo nový specifický konzervativní směr, který by jistě našel uplatnění i v dnešní době, která podobné konzervativní „kontrarevolucionáře“ postrádá.

3.1.5 The Heritage Foundation

The Heritage Foundation je americký vzdělávací institut, který se zaměřuje na propagaci myšlenek svobodné občanské společnosti, osobní svobody, omezené vlády, ochranu amerických tradičních hodnot a silné národní obrany. Institut formuluje tři základní body, které jsou nezbytné pro úspěšnou konzervativní politiku, tím je právní vymahatelnost a perfektní advokacie, dobrá komunikace se společností a efektivní výzkum.¹⁷⁴

¹⁶⁹ SKOPEČEK, J. *Ronald Reagan – obhájce kapitalismu*. In: LOUŽEK, M. (ed.). *Ronald Reagan: Sto let od narození*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011, s. 46 – s. 47

¹⁷⁰ JOCH, R. Ronald Reagan, RIP. *Občanský institut* [online]. [cit. 2015-4-7]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/ronald-reagan-rip/>

¹⁷¹ REAGAN, R. *Strategická obranná iniciativa*. In: LOUŽEK, M. (ed.). *Ronald Reagan: Sto let od narození*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011, s. 145. – s. 150.

¹⁷² SKOPEČEK, J. *Ronald Reagan – obhájce kapitalismu*. In: LOUŽEK, M. (ed.). *Ronald Reagan: Sto let od narození*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011, s. 43

¹⁷³ D'SOUZA, D. *Duch vůdce*. In: LOUŽEK, M. (ed.). *Ronald Reagan: Sto let od narození*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011, s. 82

¹⁷⁴ *The Heritage foundation. About Heritage*. [online]. [cit. 2015-4-7]. Dostupné z: <http://www.heritage.org/about>

Institut inspiroval některé myšlenkové teze R. Reagana a ovlivnil i prezidenta George Bushe.¹⁷⁵

3.1.6 The Tea Party

The Tea Party vznikla v roce 2009 a v dnešní době představuje nejprogresivnější konzervativní subjekt v USA. Spolupracuje s organizací Americká konzervativní unie (American Conservative Union; ACU), která pro podobné subjekty pořádá společné konference.¹⁷⁶

Spíše než organizací je hnutím spojujícím vícero spolků podobného konzervativního zaměření. Vzniklo sice v republikánských kruzích, ale deklaruje se jako subjekt spojující jak republikány, tak konzervativce mezi konkurenčními demokraty, ale i členy menšinové Libertariánské strany (*Libertarian Party*), kteří vidí v The Tea Party nadějnou iniciativu k prosazování striktní odpovědné ekonomické politiky. The Tea Party se demonstracemi a aktivitou v ulicích snaží tlačit vládu k prosazování jejich 15 zásad, mezi které patří například redukce daňového systému, striktní ochrana zákona o ozbrojování, lpění na občanských svobodách, decentralizace USA, přísná imigrační politika a ochrana hranic, vyrovnané hospodaření federace a privilegování tradiční rodiny a křesťanské morálky. Mimo jiné členové prosazují minimalizaci vojenských intervencí, audit federální banky (*Federal Reserve; Fed*), zrušení zdravotní reformy, tzv. Obamacare apod. Mezi ideově libertariánské členy Tea Party patří například senátor Rand Paul, z řad konzervativních republikánů je to texaský senátor, vycházející konzervativní hvězda, Ted Cruz, či aljašská guvernérka Sarah Palinová.¹⁷⁷

The Tea Party je nepřímou opozicí vůči protestnímu hnutí Occupy Wall Street, které se stalo fenoménem v době nedávné hospodářské krize. Toto hnutí však postrádá vnitřní strukturu a konkrétní politické přímý dohled na Wall Street, investice do ekologie v řádu bilionů dolarů apod.) a na rozdíl od The Tea Party tedy ani nemá relevantní vliv na stranu politiky.¹⁷⁸

V nadcházejících republikánských primárkách bude tedy zajímavé sledovat, zda se The Tea Party podaří prosadit některého ze svých přívrženců. Kandidaturu zatím oznámil Ted

¹⁷⁵ *Občanský institut*. TROY, T. Ronald Reagan – 100 let. [online]. [cit. 2015-4-7]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/ronald-reagan-100-let-bulletin-c-235/>

¹⁷⁶ *Conservative Political Action Conference*. About. [online]. [cit. 2015-4-7]. Dostupné z: <http://cpac.conservative.org/about/>

¹⁷⁷ *The Tea Party*. About us. [online]. [cit. 2015-4-7]. Dostupné z: <http://www.teaparty.org/about-us/>

¹⁷⁸ FIŠTEJN, J. *Nekonstruktivní hnutí Okupujte Wall Street*. In: LOUŽEK, M. (ed.). *Koncept občanské společnosti: nepřítel svobodného občana?* 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2012, s. 63, s. 64

Cruz¹⁷⁹ a Rand Paul.¹⁸⁰ Zvažují Scott Walker a Marc Rubio.¹⁸¹ do finálního volebního klání jako prezidentského kandidáta pro volby roku 2016. Pouze tak se totiž ukáže relevantnost a politická síla tohoto hnutí.

3.2 Politický konzervatismus v kontinentální Evropě

Kontinentální konzervatismus je od anglosaského částečně odlišný. Vznikl jako protiváha kontinentálnímu osvícenství. V souvislosti s kritikou francouzské revoluce více lpěli na hierarchickém uspořádání společnosti a byl zde silnější akcent na moc panovníka a papeže na úkor svobody. Pojetí svobody bylo v myslích kontinentálních konzervativců značně v rozporu s pojetím britským. Citát E. Burkea, „otce“ konzervatismu, o tom, že *svoboda povznáší ducha*, mluví za vše. Kontinentální ideologie konzervatismu a liberalismu byly vůči sobě více vyhraněné. Politický konzervatismus se zde vyvíjel z tradice feudalismu, decentralizace a obhajoby místních svobod a tradic a brojil proti nacionalismu a revolucionářství. Typickým představitelem takové politiky byl rakouský diplomat Klemens Lothar kníže Metternich, jehož myšlenky ovlivnily vznik a politiku tzv. Svaté aliance.¹⁸²

Prvky národovectví začali do konzervatismu přinášet až pruský ministr Otto von Bismarck, či francouzský císař Napoleon III. O. Bismarck byl významným konzervativním politikem. Navazoval na Disraeliho pojetí tzv. jednoho národa, přičemž jeho politika skončila sjednocením německých států v jednotné císařství. O. Bismarck se stal jeho prvním kancléřem. V hospodářské politice nepodporoval myšlenky volného obchodu, byl zastáncem protekcionismu. Nebyl zastáncem systematických teorií (zvláště ne v ekonomii), naopak zdůrazňoval silný pragmatismus a víru v osvědčené, fungující principy. V konkrétních politických otázkách pragmatismus demonstroval např. zavedením povinného zdravotního pojištění, nemocenských dávek a důchodů. Sociální stát zavedl především z důvodu obavy z rostoucího vlivu socialismu a revolucionářství a k posílení vlastní moci.¹⁸³

Mezi představitele odlišného kontinentálního konzervatismu patřilo také hnutí Francouzská akce (*Action Francaise*). Jeho čelním představitelem byl Charles Maurras. Hnutí bylo politicky nejaktivnější především v první polovině 20. stol. Kombinovalo prvky

¹⁷⁹ *The Washington Post*. Ted Cruz: 'I am running for president of the United States' [online]. [cit. 2015-4-8]. Dostupné z: <http://www.washingtonpost.com/blogs/post-politics/wp/2015/03/23/ted-cruz-announces-presidential-run/>

¹⁸⁰ *The New York Times*. Rand Paul announce s presidential run. [online]. [cit. 2015-4-8]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2015/04/08/us/politics/rand-paul-republican-presidential-nomination.html>

¹⁸¹ *The New York Times*. Who is running for president (and who's not)? [online]. [cit. 2015-4-8]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/interactive/2015/us/politics/2016-presidential-candidates.html>

¹⁸² JOCH, R. Evropský liberalismus a konzervatismus. *Občanský institut* [online]. [cit. 2015-4-1]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/evropsky-liberalismus-a-konzervatismus/>

¹⁸³ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1994, s. 73 – s. 74

monarchismu, absolutismu, klerikalismu a nacionalismu. Pro radikální klerikalismus a odpor k liberalismu mělo hnutí podporu tradicionalistické části tamější církve, mezi níž patřil pozdější arcibiskup Msgr. Marcel Lefebvre, zakladatel Kněžského bratrstva Pia X, které na podobných myšlenkách staví dodnes.¹⁸⁴ Některé myšlenky Action Francaise byly zneužity pro ideologii Vichystické Francie.¹⁸⁵ Je tedy zřejmé, že mezera mezi konzervatismem tohoto hnutí a polofašistickou ultrapravicí nebyla tak velká.

Po první a druhé světové válce se kontinentální konzervatismus začal měnit. Příčinou byl rozpad monarchií (po první světové válce) a následná fáze demokratizace a sekularizace evropských států. Politici začali více přejímat anglosaské (především britské) pojetí konzervatismu a na těchto základech dnes větší evropské konzervativní strany také stojí. V následující části se tedy seznámíme s těmi, které mají v jednotlivých politických systémech patřičný vliv.

3.2.1 Právo a spravedlnost (*Prawo i Sprawiedliwość; PiS*)

Polský stranický systém je velmi specifický. Především pro nestálost (názvy či samotná existence) jednotlivých stran a nízký počet jejich členů, z čehož také plyne nízký rozpočet stran.¹⁸⁶ Z těchto obtížnějších podmínek v roce 2001 vznikla konzervativní strana Právo a spravedlnost, která si navzdory tamějším podmínkám udržuje silnou pozici takřka po celou dobu existence.

Polský konzervatismus je spíše o vztahu ke společenským hodnotám, o vztahu k národu, církvi či rodině a ekonomické otázky jsou spíše druhořadého významu. A právě na těchto hodnotách strana vznikla. Hlásila se k národovectví, katolicismu a bezpečnému, spravedlivému státu. Toho chtěla dosáhnout zpřísněním trestního zákoníku a reorganizací policie. Z ekonomického hlediska obhajuje nízké daně, ale nestaví se proti státním intervencím. V zahraniční politice se profiluje jako příznivec členství v NATO a je pro bližší spolupráci s USA.¹⁸⁷ Zároveň je euroskeptici, což demonstruje členstvím ve frakci Evropských konzervativců a reformistů v Evropském parlamentu, kde má stejný počet poslanců jako britská Konzervativní strana.¹⁸⁸

¹⁸⁴ LEFEBVRE, M. *Krátký příběh mého dlouhého životního příběhu*. 1. vyd. Brno: Dědictví Svatováclavské, 2013, s. 18

¹⁸⁵ JOCH, R. Evropský liberalismus a konzervatismus. *Občanský institut* [online]. [cit. 2015-4-1]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/evropsky-liberalismus-a-konzervatismus/>

¹⁸⁶ KUBÁT, M. *Demokracie v Polsku: politický systém Polské republiky (1989 – 2005)*. 1. vyd. Praha: SLON, 2005, s. 93, s. 98

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 95, s. 104

¹⁸⁸ *The Alliance of European Conservatives and Reformists. Your MEPS*. [online]. [cit. 2015-3-28]. Dostupné z: http://ecrgroup.eu/meps-list/?prt=PL_LAJ

PiS se z části etablovalo z rozpadnuté Volební akce Solidarita (AWS) a od vzniku stáli v jeho čele bratři Lech a Jaroslav Kaczyński. Ve volbách do Sejmu roku 2001 získalo PiS 9, 5 % hlasů a v senátorských volbách získal mandát Lech Kaczyński (jako nezávislý). Dalším úspěchem strany bylo zvolení Lecha Kaczyńského primátorem Varšavy v roce 2003. Ten následně opustil post předsedy strany, který získal mladší bratr Jaroslav.¹⁸⁹ Ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2004 už strana získala 12, 67 % hlasů a ve volbách do Sejmu roku 2005 to již činilo necelých 27 %. V témže roce se konala i přímá volba prezidenta republiky, ve které L.Kaczyński porazil kandidáta Občanské platformy (v současnosti jsou tyto dvě strany v Polsku nejsilnějšími) Donalda Tuska, a to se ziskem 54 %. V roce 2006 se J. Kaczyńskému podařilo najít koaliční partnery pro sestavení vlády. Tu společně s PiS vytvořila silně klerikální, protekcionistická a nacionalistická Liga polských rodin Romana Giertycha a agrární, populistická a izolacionistická strana Sebeobrana předsedy Adrzej Leppera.¹⁹⁰ Oba koaliční subjekty však byly problémovými partnery, jejich ministři podnikali kontroverzní kroky a i díky mediální antikampani se koalice brzy rozpadla.

V předčasných volbách v roce 2007 PiS sice získalo o dva miliony hlasů více (32 %) než ve volbách předešlých, na sestavení vlády to však nestačilo. Stranu, jakož i celé Polsko, postihla v roce 2010 tragédie v události pádu vládního letadla nedaleko Smolenska. Na palubě byl nejen prezident L. Kaczyński, ale i poslanci a senátoři PiS. V následujících prezidentských volbách kandidoval J. Kaczyński, avšak získal pouze necelých 47 %. Ve volbách v roce 2011 PiS získalo necelých 30 %, ovšem opět to znamenalo druhé místo za vítěznou Občanskou platformou, a tedy opět skončilo v opozici. Ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2014 se prokázala sílící tendence strany, když získala 32 % hlasů.¹⁹¹

Po výčtu volebních výsledků strany je nutné uznat její úspěchy a relevantní sílu. V kontextu středoevropských konzervativních stran se jedná jistě o nejúspěšnější politický subjekt a bude zajímavé sledovat výsledky v nadcházejících prezidentských i parlamentních voleb letošního roku.

3.2.2 Křesťansko-demokratická unie (*Christlich Demokratische Union; CDU*)

V průběhu druhé poloviny 19. stol. se v Německém císařství zformulovaly čtyři základní politické proudy. Včetně konzervativců se jednalo o liberály, socialisty (potlačované

¹⁸⁹ KOPEČEK, L. *Polské parlamentní volby 2001 a proměny stranického systému*. In: *Politologický časopis*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, č. 4/2001, s. 417 – s. 418, s. 421

¹⁹⁰ *Prawo i Sprawiedliwość. Partia: Historia PiS*. [online]. [cit. 2015-4-9]. Dostupné z: <http://www.pis.org.pl/unit.php?o=partia>

¹⁹¹ Tamtéž

O. Bismarckem) a katolický proud s tím, že u vlády se pravidelně střídali pouze konzervativci s liberály. V roce 1933, po Hitlerově volebním vítězství, byly všechny strany zakázány, povolena byla pouze strana nacionálních socialistů.¹⁹²

Křesťansko-demokratická unie tedy vznikla po druhé světové válce jako nový politický subjekt. Navazovala však na onu tradici konzervativních stran, především z období Výmarské republiky. Jednalo se o spojení především dvou nových stran, Křesťanské demokratické strany a Křesťanskodemokratické lidové strany, i jiných politických proudů, jak tedy konzervativního, tak i křesťansko-demokratického, lidoveckého, ale i liberálního. Ke sjednocení, tedy vzniku CDU, došlo v prosinci roku 1946.¹⁹³

Prvním předsedou CDU (v britské zóně) byl zvolen Konrad Adenauer. Jednalo se o zkušeného politika, který byl aktivní již před druhou světovou válkou. Na směřování strany měl jednoznačně největší vliv. V roce 1948 byl zvolen předsedou Parlamentní strany a rok později se stal spolkovým kancléřem a tuto funkci zastával až o roku 1963. Jako spolkový předseda strany dovedl CDU ke třem volebním vítězstvím. V roce 1957 to bylo dokonce vítězství se ziskem absolutní většiny v parlamentu.

Úspěch CDU byl postaven na základech Adenauerova přesvědčení, že německá společnost by měla vše čerpat z lidské svobody, měl by z ní být odvozen chod státu, společenský život, hospodářství i kultura. V této souvislosti se můžeme setkat s termínem křesťanský socialismus.¹⁹⁴ Teze byly formulovány v tzv. Düsseldorfských zásadách (1947). V prvním volebním manifestu z roku 1948, tzv. Stuttgartských zásadách, přišla CDU s programem sociálně tržního hospodářství, tedy velmi dobře známého soziale Marktwirtschaft. Ten představuje hospodářský systém, který dbá na podporu životního prostředí, trvale udržitelný rozvoj, ekologii, sociální podpory a částečně regulovaný trh.¹⁹⁵ Tento program sociálně tržního hospodářství je vděčným terčem kritiky konzervativců, prosazujících ekonomiku volného trhu (market economy), monetarismu a obecně kapitalismu bez přívlastků tedy osobností jako byl B. Goldwater, M. Thatcherová, R. Reagan a V. Klaus

¹⁹² STRAHALOVÁ, Š. *Spolková republika Německo: koaliční proměny kancléřské demokracie*. In: DVOŘÁKOVÁ, V. a kol. *Komparace politických systémů: základní modely demokratických systémů*. 2. vyd. Praha: Oeconomica, 2008, s. 211

¹⁹³ Tamtéž, s. 214

¹⁹⁴ *Konrad Adenauer Stiftung. Politischer Wiederaufstieg 1945 – 1949* [online]. [cit. 2015-4-9]. Dostupné z: <http://www.konrad-adenauer.de/biographie/politischer-wiederaufstieg-1945-1949>

¹⁹⁵ STRAHALOVÁ, Š. *Spolková republika Německo: koaliční proměny kancléřské demokracie*. In: DVOŘÁKOVÁ, V. a kol. *Komparace politických systémů: základní modely demokratických systémů*. 2. vyd. Praha: Oeconomica, 2008, s. 215

(zvláště u něj je kritika tohoto systému zřejmá¹⁹⁶). Mimo to strana obhájí klasické konzervativní principy, jako je nedotknutelnost soukromého vlastnictví, omezenost státních intervencí a snižování míry byrokracie. V zahraniční politice stojí na straně úzké spolupráce států NATO a má pozitivní vztah k EU, v jejímž parlamentu je členem největší frakce Evropské lidové strany (*European People's Party*).¹⁹⁷

Další slavné období strany je spojeno s osobností Helmuta Kohla. Jako předseda strany dovedl CDU k prvnímu volebnímu vítězství v roce 1982 a strana se ve vládní pozici vydržela dalších šestnáct let. Po kratší vnitrostranické krizi CDU opět zvítězila ve volbách roku 2005 a sestavila spolkovou vládu. Předsedkyní již byla Angela Merkelová, která se od tohoto roku drží rovněž na postu německé spolkové kancléřky.¹⁹⁸

Speciální záležitostí je spolupráce se „sesterskou“ Křesťansko-sociální unií (Christlich-Soziale Union; CSU). Byla založena jako křesťansko-konzervativní strana po druhé světové válce v Bavorsku, které je jedinou zemí její působnosti. Má velice úspěšnou historii, od roku 1946 vyhrála všechny volby v Bavorsku a byla stabilním členem většiny spolkových vlád díky spolupráce s CDU. Mezi rozdílné programové teze obou stran patří větší důraz na sociální politiku a federalismus CSU. Ta zastává konzervativní důraz na pro rodinnou politiku a obecně má společensky konzervativnější program, než CDU, která má pravicovější ekonomický program.¹⁹⁹ Programy obou stran jsou však většinou ve shodě. Kromě jiných společných bodů mají obě strany podobnou politiku v Evropském parlamentu, např. v oblasti přijímání členských států (podporují myšlenku nepřijetí Turecka do EU apod.).²⁰⁰

Fenomén Křesťansko-demokratické unie je obdivuhodný především pro stálost své voličské základny a opakující se volební úspěchy. Více než polovinu doby své existence strávila v různých vládách a podílela se tak na nejdůležitějších událostech moderní německé historie. Unie měla svého kancléře v těžkém poválečném období při transformaci země a měla jej i při sjednocování země po pádu východního komunistického režimu. V nedávné době sice byla kritizována představiteli německé katolické církve za ustupování od konzervativních zásad. Rovněž ztratila jistý okruh voličů, a to zřejmě na úkor nové strany Alternativa pro

¹⁹⁶ KLAUS, V. *Několik osobních vzpomínek na Margaret Thatcherovou*. In: LOUŽEK, M. (ed.). *Margaret Thatcherová: 1925 – 2013*. 1. vyd. Praha: Institut Václava Klause, 2013, s. 11

¹⁹⁷ STRAHALOVÁ, Š. *Spolková republika Německo: koaliční proměny kancléřské demokracie*. In: DVOŘÁKOVÁ, V. a kol. *Komparace politických systémů: základní modely demokratických systémů*. 2. vyd. Praha: Oeconomica, 2008, s. 215

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 214

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 216

²⁰⁰ KANIOK, P., VÍT, M. *Rozšíření EU z pohledu CDU/CSU*. In: *Politologický časopis*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, č. 2/2011, s. 54

Německo. Zřejmě kvůli větším ústupkům v oblasti sociální politiky a přílišnou vstřícností vůči evropské integraci.²⁰¹ Přesto však disponuje stabilní voličskou základnou a v kontextu konzervativních stran se dá považovat za velmi úspěšnou.

3.3.3 Ostatní evropské konzervativní strany

Mezi nominálně konzervativní strany se silným politickým vlivem jistě patří Konzervativní strana Norska (*Høyre*), která v roce 2013 získala v parlamentních volbách 26, 8 % a sestavila koaliční vládu, jíž předsedá vůdkyně konzervativců Erna Solbergová. Strana vychází z principu křesťanské kultury, klade důraz na osobní svobodu, sociální odpovědnost jednotlivce, nezbytnost soukromého vlastnictví a podporuje spolupráci s mezinárodními institucemi.²⁰²

Stabilním subjektem dánského stranického systému s pravidelným zastoupením v parlamentu je Konzervativní lidová strana (*Det Konservative Folkeparti; KF*), která bývá často součástí vládních koalic. V posledních parlamentních volbách však zaznamenala propad se ziskem 4, 9 % hlasů.²⁰³ Programovými prioritami je rozvoj tržní ekonomiky a podnikání. Dále staví na státní suverenitě země a obecně silném postavení státu, který by měl zajišťovat sociální podporu občanům.²⁰⁴ Silný akcent přisuzuje také potřebě snížení daňové zátěže, které by dle strany přispělo ke zlepšení sociální situace občanů.²⁰⁵

V Evropě samozřejmě působí mnoho politických subjektů, které sice nejsou nominálně konzervativní, ale ke konzervatismu se částečně hlásí, nebo mají konzervativní zásady v programech. Jedná se například o strany křesťansko-demokratické, jakými jsou například slovenské KDĽ (*Kresťansko demokratické hnutie*) a SDKÚ-DS (*Slovenská demokratická a křesťanská únia – Demokratická strana*).²⁰⁶ Za zmínku také stojí existence největšího slovenského konzervativního think tanku Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika.²⁰⁷ Fenomén křesťansko-demokratických stran je patrný i ve Skandinávských

²⁰¹ Rozhovor s politologem Castenem Koschmiederem: Němci nevolí Alternativu pro Německo z protestu. *Česká pozice* [online]. [cit. 2015-4-9]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/nemci-nevoli-alternativu-pro-nemecko-z-protestu-f6d-/tema.aspx?c=A140912_234300_pozice-tema_lube

²⁰² *Høyre. OM Høyre* [online]. [cit. 2015-4-9]. Dostupné z: http://www.hoyre.no/www/om_hoyre/english_information/

²⁰³ *Danmarks statistik. Befolkningogvalg* [online]. [cit. 2015-4-9]. Dostupné z: <http://dst.dk/>

²⁰⁴ KOPEČEK, L. *Proměny dánské politiky*. In: *Politologický časopis*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, č. 3/2003, s. 255

²⁰⁵ *Det Konservative Folkeparti. Skattepolitik* [online]. [cit. 2015-4-9]. Dostupné z: <http://www.konservative.dk/Politik/Skattepolitik/Skattepolitik>

²⁰⁶ JUST, P. *Slovensko*. In: CABADA, L. a kol. *Komparace politických systémů III.: Nové demokracie střední a východní Evropy*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2008, s. 110, s. 111

²⁰⁷ *Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika. O Inštitúte* [online]. [cit. 2015-4-9]. Dostupné z: <http://www.konzervativizmus.sk/article.php?o-institute>

zemích.

Mezi jiné strany kombinující prvky konzervatismu patří pro-národní Švýcarská lidová strana (*Schweizerische Volkspartei; SV*) se silným anti-imigračním akcentem.²⁰⁸ Dále také francouzský Svaz pro lidové hnutí (*Union pour un mouvement populaire; UMP*) a (byť částečně) Národní fronta (*Front National; FN*).²⁰⁹ Konzervativně se profiluje taktéž Maďarská občanská unie (*Magyar Polgári Szövetség; FIDESZ*), která má program rozšířen o katolicismus a národovectví.²¹⁰ Mezi další silné strany patří také Rakouská lidová strana (*Österreichische Volkspartei; ÖVP*), která rovněž klade důraz na katolicismus.²¹¹ Blízko konzervatismu má v některých bodech i Berlusconiho italský Lid svobody (*Il Popolo della Libertà; PdL*), který vznikl na základech jeho dřívější strany Vzhůru Itálie (*Forza Italia; FI*).²¹²

Na příkladu zmíněných politických subjektů lze shledat, jak různě lze konzervatismus aplikovat v jednotlivých evropských stranických systémech. Co zmíněné strany spojuje, je blízký vztah ke křesťanství, podpora rodin a zažitých společenských hodnot, mj. demokraticismus, parlamentarismus aj. Subjekty se profilují jako vlastenecké, pronárodní, některé směřují až k nacionalismu. Proto jsou skeptické vůči doktríně multikulturalismu a hlubší evropské integraci. Jednotlivé ekonomické programy se rozcházejí. Jisté strany jsou ekonomicky více liberální (Konzervativní strana Norska, Švýcarská lidová strana) a prosazují co nejméně státních zásahů do ekonomiky a střídmý sociální systém. Jiné subjekty (Konzervativní lidová strana, Křesťansko-sociální unie) jsou sociálně „štědřejší“ a připouštějí regulaci ekonomiky. Co však všechny subjekty spojuje, je víra v nutnost soukromého vlastnictví, rozvoje podnikání a soukromého sektoru a přijatelného zdanění občanů.

²⁰⁸ JEŘÁBEK, M. Švýcarsko: *Polopřímá demokracie – konsenzus, efektivita, stabilita*. In: DVOŘÁKOVÁ, V. a kol. *Komparace politických systémů: základní modely demokratických systémů*. 2. vyd. Praha: Oeconomica, 2008, s. 251

²⁰⁹ DVOŘÁKOVÁ, V., KUNC, J. *Francouzská republika: proměny vládnutí v V. republice*. In: DVOŘÁKOVÁ, V. a kol. *Komparace politických systémů I.: základní modely demokratických systémů*. 2. vyd. Praha: Oeconomica, 2008, s. 181, s. 183

²¹⁰ BENDA, L. *Maďarsko*. In: CABADA, L. a kol. *Komparace politických systémů III.: nové demokracie střední a východní Evropy*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2008, s. 75

²¹¹ ŘÍCHOVÁ, B. *Rakouská republika*. ŘÍCHOVÁ, B. a kol. *Komparace politických systémů II.: západoevropské politické systémy*, Praha: Oeconomica, 2004, s. 155 – s. 156

²¹² DVOŘÁKOVÁ, V., KUNC, J. *Italská republika*. In: ŘÍCHOVÁ, B. a kol. *Komparace politických systémů II.: Západoevropské politické systémy*, 2004, s. 84

4 Konzervativní tradice v Českém prostředí

V následující části bude popsána konzervativní tradice v českém prostředí. Budeme charakterizovat její představitele z doby před vznikem první republiky i během ní. Především se zaměříme na novodobou konzervativní scénu. Z důvodu nižšího počtu nominálně konzervativních stran a politiků s relevantní politickou silou, budeme charakterizovat i současné strany, hnutí a think tanky menšího významu.

4.1 Kořeny českého konzervatismu

Podobně, jako měla Británie čelního kritika francouzské revoluce a otce konzervatismu v osobě E. Burkea, měly české země svého Františka Jana Vaváka (1741 – 1816). Svým myšlením zásadně přispěl měrou k tvorbě českého konzervativního myšlení.²¹³

Vlastenecký sedlák, sebevzdělaný kronikář v oblasti náboženské a historicko-politické a buditel první generace osobní názory shrnul ve svých Pamětech Františka Jana Vaváka, souseda a rychtáře mimického z let 1770 - 1816. F. Vavák se obával opětovného vzednutí protestantismu a byl tedy kritikem osvícenské vlády císaře Josefa II. Naopak trval na čistě katolickém kulturním dědictví národa. S obhajobou katolicismu trval na obraně českého jazyka a národních tradicích.²¹⁴

F. Vavák byl kritikem reforem, zvláště těch náboženských. Vymezoval se vůči Lutherovi, Viklefovi, Husovi i reformaci předbělohorskou.²¹⁵ Zároveň odmítal selské bouře a lidová povstání a stál na straně práv vrchnosti. V tomto kontextu byl silným kritikem revoluce ve Francii.²¹⁶ Zároveň nebyl příznivcem osvícenského vládnutí. Vadila vzrůstající se byrokracie a posilování režimu světského práva, na úkor práv přirozených, pocházejících od Boha. Ve svých kronikách popisuje skupinu tzv. vyšších a nižších iluminátů, kteří jsou představiteli „světské dvornosti“ (panští úředníci apod.).²¹⁷

V díle F. Vaváka lze sledovat podobné myšlenkové proudy jako u E. Burkea, avšak je zde patrné specifikum Vavákova kontinentálního konzervatismu. Ten se odráží v lpění na katolicismu a naopak absencí důrazu na občanské svobody.

Mezi významné postavy českého konzervativního myšlení můžeme částečně zařadit i Františka Palackého (1798 – 1876) a Františka Ladislava Riegra (1818 – 1903), i když více bývají považováni spíše za liberály. Mnoho konzervativců však bylo členy jejich Národní

²¹³ HANÁK, D. *České konzervativní myšlení (1789 – 1989)*. 1. vyd. Brno: StudioArx, 2007, s. 22

²¹⁴ PEKAŘ, J. *O smyslu českých dějin*. 3. vyd. Praha: Academia, 1999, s. 316 – s. 317

²¹⁵ Tamtéž, s. 335 – s. 337

²¹⁶ HANÁK, D. *České konzervativní myšlení (1789 – 1989)*. 1. vyd. Brno: StudioArx, 2007, s. 25 – s. 27

²¹⁷ PEKAŘ, J. *O smyslu českých dějin*. 3. vyd. Praha: Academia, 1999, s. 343

strany (staročeské).²¹⁸ Mezi významné konzervativce je nutné zařadit i představitele šlechtických rodů, zejména Lva Thuna, Jindřicha Jaroslava Clam-Martiniče, či Karla VI. Schwarzenberga. Zajímavostí byla i existence Strany konzervativního velkostatku, založené v roce 1860.²¹⁹

4.2 Konzervatismus v Československé republice

Vznik samostatného státu vzbuzoval mezi konzervativci rozpory. Mnoho jich odsoudilo znárodnění majetku aristokracie a odepření jejich práv. Mnohým se nelíbilo odstavení „vlády trůnu a oltáře“ a obecně rozbití Rakousko – Uherské monarchie. Mezi tyto konzervativce patřil zejména publicista Ladislav Jehlička, který kritikou republiky nešetřil po celou dobu její existence. Kromě zmíněných argumentů mu vadily i postavy, které u vzniku státu stály, především T. G. Masaryk a Edvard Beneš.²²⁰

Ovšem někteří jiní konzervativci vznik republiky uvítali, jakožto výsledek snahy o národní emancipaci. A patřili k nim dokonce monarchisté, jako byli Karel Kramář či významný historik Josef Pekař. Svou aktivitou v rámci politického dění se snažili o prosazování konzervativního směřování republiky.²²¹

Prvorepublikoví konzervativci se orientovali zejména na venkov a obranu křesťanství, tradicionalismus, národovectví a antikomunismus. Prosazování liberální ekonomiky, svobody jednotlivce bylo tématem spíše druhořadým.²²² Musíme však vycházet z faktu, že skutečně autentická konzervativní strana (relevantního významu) v Československu nepůsobila. Existovaly tři směry, které nebyly čistě konzervativní, ale spojovali je se směrem jiným. Patří zde a) národně konzervativní směr, b) selský konzervatismus a c) směr katolického konzervatismu.²²³

Představitelem národně konzervativního směru byla bezpochyby Československá národní demokracie (ČsND). Strana vznikla v roce 1919 na základě původní České státoprávní strany (1918) a byla faktickým nástupcem „mladočechů“ z dob monarchie.

²¹⁸ HANÁK, D. *České konzervativní myšlení (1789 – 1989)*. 1. vyd. Brno: Studio Arx, 2007, s. 47 – s. 50

²¹⁹ GEORGIEV, J. Státoprávní šlechta a počátky české konzervativní politiky. *CEVRO Revue*. Praha: CEVRO - Liberálně-konzervativní akademie, č. 6 – 7 / 2007, s. 18

²²⁰ FINGERLAND, J. Konec konservativců v Čechách? *Občanský Institut* [online]. [cit. 2015-3-23]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/konec-konservativcu-v-cechach/>

²²¹ PODRACKÝ, V. Monarchistický omyl k výročí založení republiky. *Svědomí / Conscience*. Toronto: Svědomí / Conscience, č. 9/2012, s.

²²² WEIGL, J. *Bez iluzí o světě kolem nás*. 1. vyd. Praha: Fragment, 2014, s. 175

²²³ BALÍK, S. *Prvorepubliková a současná pravicová politika*. In: LOUŽEK, M. (ed.). *Karel Kramář: 150 let od narození*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011, s. 25

Původně se profilovala jako národně liberálně subjekt.²²⁴ Liberalismus byl patrný v pojetí ekonomiky, kdy národní demokraté propagovali rozumné a střídme hospodaření státu a větší ekonomickou svobodu obyvatel. Dále se strana hlásila k obraně společenských hodnot a privilegování majoritního národa a centralismu s omezenou samosprávou.²²⁵ Poslední dva body, zvláště centralismus, se však v našem dosavadním srovnání jeví jako velmi nekonzervativní postoje.

Nejvýznamnějšími představiteli národní demokracie byli Karel Kramář (1860 – 1937) a ministr financí Alois Rašín (1867 – 1923). Karel Kramář byl prvním československým předsedou vlády. Před vznikem republiky byl symbolem protirakouského odboje. V domácí politice zastával názory antikomunismu, nacionalismu, státem regulovaného hospodářství a byl silným kritikem (zvláště v 30. letech) hradní politiky. V zahraniční politice vybízel k protikomunistické intervenci do Sovětského svazu a zastával „slovanskou politiku“.²²⁶ Historiky bývá kritizován za podcenění italského fašismu a kvůli dílčí spolupráci s některými členy Národní obce fašistické bývá obviňován ze spolupráce s českými fašisty, což je však velmi přehnaným tvrzením.²²⁷

Největšími představiteli větve tzv. selského konzervatismu byli agráři. Jedná se o název pro členy a příznivce Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu (RSZML). Představitelé agráříků patřili k státotvorným stranám, dialogem a pragmatickou politikou se podíleli na tvorbě politického systému první republiky. V tomto kontextu vynikal především jejich předseda Antonín Švehla (1873 – 1933). První ministr vnitra (1918 - 1920) první republiky a pozdější předseda tří vlád (1920 – 1929) je považován za jednoho z nejnadanějších politiků své doby. Můžeme jej označit za paternalistického konzervativce, který obhajoval soukromé vlastnictví, ale zastával i přesvědčení o nezbytnosti sociálního státu se zdravotním pojištěním apod. Byl pověstný svým přístupem k realistické politice, k pragmatickému vyhodnocování jednotlivých témat a nebyl zastáncem svazujících ideových programů. Byl mužem kompromisu.²²⁸ A to nejen v otázkách národnostních, mezistranických, ale i vnitrostranických, kde zastával střed mezi méně a více konzervativním křídlem strany,

²²⁴ MRKLAS, L. Karel Kramář a národní demokracie. In: LOUŽEK, M. (ed.). *Karel Kramář: 150 let od narození*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011, s. 99

²²⁵ BALÍK, S. *Prvorepubliková a současná pravicová politika*. In: LOUŽEK, M. (ed.). *Karel Kramář: 150 let od narození*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011, s. 25

²²⁶ DEJMEK, J. *Kramářovy názory na zahraniční politiku*. In: LOUŽEK, M. (ed.). *Karel Kramář: 150 let od narození*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011, s. 56, s. 61 – s. 64

²²⁷ PETŘÍK, L. *Kramářův odkaz pro českou pravici*. In: LOUŽEK, M. (ed.). *Karel Kramář: 150 let od narození*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011, s. 94 – s. 95

²²⁸ HANÁK, D. *České konzervativní myšlení (1789 – 1989)*. 1. vyd. Brno: StudioArx, 2007, s. 111, s. 112

reprezentovaného Karlem Práškem.²²⁹

Švehlovým „konkurentem“ v čele strany byl Milan Hodža (1878 – 1944). Ten byl dalším představitelem konzervatismu mezi agrárníky. Prosazoval soukromé vlastnictví, které je spolehlivou obranou proti nedemokratickým jevům. Dále obhajoval národovectví, křesťanství a odsuzoval fašismus, bolševismus jako i liberalismus a socialismus.²³⁰

Směr katolického konzervatismu představovali zejména katoličtí spisovatelé a intelektuálové. Především proto, že v Československé straně lidové měla (ČSL) politickou většinu skupina podporující hradní politiku T. G. Masaryka a E. Beneše. K této většině patřil i její předseda msgr. Jan Šrámek (1870 – 1956). Představitelem konzervativního křídla strany byla velká osobnost Bohumil Stašek (1886 – 1948), který proslul svými pronárodními, konzervativními kázáními v těžkých předmnichovských a pomnichovských časech. Konzervativci z řad katolických intelektuálů a spisovatelů byli představiteli všeho nesocialistického a neliberálního, co první republika přinesla. Jistě zde patří básníci Jakub Deml, Jaroslav Durych, či Jan Zahradníček.²³¹ Z publicistů zde nemůže chybět výše zmíněný Ladislav Jehlička.

Zajímavostí je, že ze zmíněných subjektů si kontinuitu udržela pouze Československá strana lidová. Po druhé světové válce se stala součástí Národní fronty a po sametovém převratu v roce 1989 byla obnovena. Později došlo ke změně názvu na dnešní Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL). Strana je aktivní dodnes.

Období tzv. druhé republiky je z hlediska politického stranictví velmi specifické a konzervatismem v jejím období se zabývat nebudeme. Rovněž tak se nebude zabývat charakteristikou konzervativního disentu během komunistického režimu. Přednost bude dána moderním dějinám po sametovém převratu roku 1989.

4.3 Politické strany po roce 1989

Ani v nové etapě národních dějin není jednoduché přesně charakterizovat politický konzervatismus na našem území. Vznikly zde nové strany, které se ke konzervatismu hlásily. Vskutku obdivuhodným fenoménem porevoluční doby, plné nadšení z pádu komunismu, bylo přijetí nové anglosaské tradice konzervatismu. Především v podobě známé z osmdesátých let 20. století, tedy obhajoby konzervativních hodnot společně s prosazováním liberálního

²²⁹ FINGERLAND, J. Konec konservativců v Čechách? *Občanský Institut* [online]. [cit. 2015-3-23]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/konec-konservativcu-v-cechach/>

²³⁰ HANÁK, D. *České konzervativní myšlení (1789 – 1989)*. 1. vyd. Brno: Studio Arx, 2007, s. 125, s. 129

²³¹ Tamtéž, s. 152 – s. 153

principu občanských svobod a ekonomiku volného trhu.²³² Tento proud je označován jako konzervativně-liberální pravice. Jeho představiteli byli M. Thatcherová a R. Reagan. Nejvíce se k tomuto odkazu hlásil Václav Klaus, a to z pozice předsedy největší české strany tehdejší doby.

4.3.1 Občanská demokratická strana (ODS)

Občanská demokratická strana byla založena v roce 1991 na ustavujícím sjezdu v Olomouci. Předsedou byl zvolen Václav Klaus. V té době byl ministrem financí za Občanské fórum, po jehož rozpadnutí byla ODS jedním z nástupnických subjektů (tím druhým bylo levicové Občanské hnutí, OH). Nenavazovala na žádnou prvorepublikovou stranickou tradici, přišla s konceptem anglosaského konzervatismu, kterým se nejvíce inspirovala podle vzoru Velké Británie.

ODS se od svého vzniku profilovala jako konzervativně-liberální strana. Kladla důraz na liberalizaci ekonomiky. Primární pro ni byla privatizace státních podniků, restituce, cenová deregulace a zrušení plánovaného hospodaření státu. V rámci společenských témat šlo o prosazení občanských svobod, reinstalaci některých kulturních tradic, či lustraci veřejných činitelů. V zahraničních otázkách byla pro udržení federace a v průběhu 90. let vystupovali pragmaticky a realisticky vůči žádosti o členství v NATO i EU.²³³ V konkrétních krocích NATO, jakým byla válka v Jugoslávii, byli občanští demokraté někdy i silně kritičtí.²³⁴ ODS spolupracovala (ve volebních koalicích i ve dvou vládách) s křesťanskými konzervativci z Křesťanskodemokratické strany (KDS) Václava Bendy, která se v roce 1996 integrovala do ODS.²³⁵

Konzervativci často kritizovali ODS za pasivní přístup k církevním restitucím.²³⁶ Některým také vadil slabý sociální akcent strany. Václav Klaus na svou obranu tvrdil, že občané by měli sociální podporu hledat nejdříve mezi svými členy svých rodin, až poté se obracet na pomoc státu. Takový přístup hodnotil jako ryze *antikonzervativní*.²³⁷

²³² WEIGL, J. *Bez iluzí o světě kolem nás*. 1. vyd. Praha: Fragment, 2014, s. 174 - 176

²³³ GJURIČOVÁ, A. *Poněkud tradiční rozchod s minulostí: Občanská demokratická strana*. In: GJURIČOVÁ, A., KOPEČEK, M. a kol. *Rozdělení minulostí. Vytváření politických identit v České republice po roce 1989*. 2. vyd. Praha: ÚSD, 2012, s. 110 – s. 113

²³⁴ JOCH, R. *Deset let liberálně-konzervativní politiky v ČR*. In: FIALA, P., MIKŠ, F. (eds.). *Česká konzervativní a liberální politika*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000, s. 146

²³⁵ ROUBAL, P. *Dvě cesty křesťanské politiky: Československá strana lidová a Křesťanskodemokratická strana v první polovině devadesátých let*. In: GJURIČOVÁ, A., KOPEČEK, M. a kol. *Rozdělení minulostí. Vytváření politických identit v České republice po roce 1989*. 2. vyd. Praha: ÚSD, 2012, s. 242

²³⁶ GJURIČOVÁ, A. *Poněkud tradiční rozchod s minulostí: Občanská demokratická strana*. In: GJURIČOVÁ, A., KOPEČEK, M. a kol. *Rozdělení minulostí. Vytváření politických identit v České republice po roce 1989*. 2. vyd. Praha: ÚSD, 2012, s. 123 – s. 124

²³⁷ KLAUS, V. *Občan a obrana jeho státu*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku. 2002, s. 59

ODS byla v 90. letech 20. století volebně velmi úspěšnou stranou. Ve volbách do Federálního shromáždění a České národní rady v roce 1992 získala necelých 34 %, resp. 30 % hlasů, což ji stačilo k sestavení vlády. Ve sněmovních volbách roku 1996 získala 29,6 %, čímž si Václav Klaus nadále udržel premiérské křeslo, a v předčasných volbách v roce 1998 27,7 % hlasů. Úspěchů ODS dosahovala i v senátních a krajských volbách.²³⁸

Vzhledem k různým lobbystickým aférám politiků, opuštění některých bodů pravicové politiky, zvláště během předsednictví Miroslava Topolánka a Petra Nečase, strana začala ztrácet podporu voličů i svého zakladatele.²³⁹ Ztratila i své postavení jedné ze dvou největších politických stran v České republice. V roce 2014 byl jejím předsedou zvolen Petr Fiala, konzervativní publicista, rektor Masarykovy univerzity v Brně a bývalý ministr školství. Pod jeho vedením se ODS snaží o znovunabytí popularity a návrat konzervativně-liberální politiky. Europoslanci ODS jsou členy frakce Evropských konzervativců a reformistů.²⁴⁰

V souvislosti úbytku popularity občanských demokratů se objevuje jistý fenomén, týkající se zakládání nových stran odštěpenými frakcemi uvnitř strany. Nové pravicové strany vznikají jako protest vůči ideovému vyprázdnění ODS. Většinou jsou zakládány bývalými občanskými demokraty. Tímto způsobem vznikla libertariánská Strana svobodných občanů (Svobodní) Petra Macha, Občanská konzervativní strana (O. K. strana) Jiřího Janečka. Poslanec Tomáš Úlehla pro sněmovní volby v roce 2013 podpořil volební blok Hlavu vzhůru, za který rovněž kandidoval.

Liberalní akcent u občanských demokratů byl silnější než ten konzervativní. To se projevilo vývojem uvnitř strany, tedy tím, že se její členové nebyli schopni držet jednotného směru konzistentní politiky. Pesimismus v otázkách politiky NATO a EU a upřednostňování národního státu, před globalizací konzervativní jistě bylo. Stejně jako politika privatizací a restitucí, která zdůrazňovala nezbytnost soukromého vlastnictví majetku. Pasivita v otázce církevních restitucí a nastolení morálních hodnot, stranické aféry apod. už však příliš konzervativní nebyly. Názorová nejednotnost a rozpolcenost mezi členy, která se rozmohla především po odchodu V. Klause z postu předsedy, je jen ukázkou, že liberální postoj u občanských demokratů převažoval. Přesto je nutné ocenit přínos strany alespoň v tom, co se jí z konzervativních témat podařilo prosadit.

²³⁸ Český statistický úřad. *Volby* [online]. [cit. 2015-4-10]. Dostupné z: <http://volby.cz/>

²³⁹ KLAUS, V. Vystoupení prezidenta republiky na 19. kongresu ODS. *Václav Klaus* [online]. [cit. 2015-4-10]. Dostupné z <http://www.klaus.cz/clanky/1715>

²⁴⁰ *Občanská demokratická strana. O nás* [online]. [cit. 2015-4-10]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/o-nas>

4.3.2 Občanská demokratická aliance (ODA)

Občanská demokratická aliance byla velice specifickým subjektem domácího porevolučního stranického systému. ODA měla velmi nízký počet členů, mezi kterými však byli silné osobnosti, které straně pomáhali k zisku solidních volebních úspěchů a členství v prvních dvou vládách. Takovéto stran se označují jako strany volebního typu.

Strana se etablovala z prostředí katolicko-konzervativního disentu. Figurovali zde jména jako Daniel Kroupa či Pavel Bratinka. Budoucí členové ODA však spíše než morálními hodnotami zabývaly restaurací volného trhu a liberalizací ekonomiky. Pro své zaměření získali označení neokonzervativci. Pořádáním bytových seminářů, spoluprací s podzemní univerzitou a Vzdělávací nadací Jana Husa se mnozí neokonzervativci seznámili s R. Scrutonem, který později s ODA spolupracoval.²⁴¹

ODA byla ustanovena již v listopadu 1989. Neokonzervativní disidenti se snažili ke spolupráci získat přední ekonomy, podporující radikální transformaci národní ekonomiky. Ekonomická transformace byla pro ODA primární cestou k dekomunizaci země. Ve straně se tedy objevili lidé jako Vladimír Dlouhý (ministr financí v letech 1990 – 1992) a Tomáš Ježek (ministr bez portfeje v letech 1990 – 1992). Oba však byli bývalými členy komunistické strany, což ODA argumentovala tím, že proti komunismu je třeba bojovat z hlediska budoucnosti, ne minulosti. Dalšími známými postavami strany byli Jan Kalvoda (předseda strany v letech 1992 – 1997), Michael Žantovský (předsedou v roce 1997), Ivan Mašek, Čestmír Hofhanzl, či Jiřina Nováková. Mimo jiné měla ODA mezi stranami specifický přístup k otázce federalismu. Obhajovala silnou federaci, na úkor pravomocí jednotlivých republik.²⁴²

ODA ve své historii dosáhla několika slibných volebních výsledků. Ve volbách do Federálního shromáždění a České národní rady v roce 1992 získala necelých 5 %, resp. 6 % hlasů a stala se součástí vládní koalice. Ve sněmovních volbách roku 1996 získala 6, 3 % hlasů a opět byla součástí vládní koalice premiéra V. Klause. Předčasných voleb v roce 1998 se neúčastnila. Coby samostatný subjekt kandidovala ODA naposledy ve sněmovních volbách v roce 2002, ve kterých utrpěla debakl se ziskem 0, 5 % hlasů. Po dobu své existence byla ODA velmi úspěšná v senátních volbách.²⁴³

Po volebních neúspěších, trvajících od doby vládní krize v roce 1997, sériích stranických afér ohledně financí a obecné ztrátě popularity oznámila Občanská demokratická

²⁴¹ROUBAL, P. Konzervativní kontrarevoluce: Občanská demokratická revoluce a postkomunistická transformace. In: GJURIČOVÁ, A., KOPEČEK, M. a kol. *Rozdělení minulosti. Vytváření politických identit v České republice po roce 1989*. 2. vyd. Praha: ÚSD, 2012, s. 253

²⁴²Tamtéž, s. 251, s. 255 – s. 256,

²⁴³Český statistický úřad. *Volby* [online]. [cit. 2015-4-10]. Dostupné z: <http://volby.cz/>

aliance v roce 2007 svůj konec.²⁴⁴

Přes tolik proklamovaný konzervatismus, se ODA jevila spíše jako liberální strana. Její striktní federalismus, omezující pravomoci republik a dekomunizace země pouze formou ekonomickou, bez obnovení společenských morálních principů, byly tématy spíše nekonzervativními. To především v přístupu k začleňování bývalých členů KSČ do stranických struktur. Finanční aféry, osobnostní rozpory uvnitř strany navíc celé straně dodávaly málo věrohodnosti. Svou málo početnou členskou základnou, podporou od známých osobností země a solidními volebními výsledky (z první poloviny 90. let 20. století) ODA připomíná současnou stranu TOP 09.

4.3.3 TOP 09

Název TOP 09 vychází ze tří hesel - tradice, odpovědnost a prosperita a odkazuje na rok založení strany, tedy rok 2009. Zakladateli strany byli Miroslav Kalousek a Karel Schwarzenberg. V důsledku odchodu Miroslava Kalouska z KDU – ČSL, coby bývalého předsedy této strany, následovalo jeho kroky mnoho jiných lidoveckých politiků. Mezi nimi Vlasta Parkanová či Pavel Severa. Strana deklaruje svůj program jako konzervativní, hájící principy svobody, humanismu a demokraticismu. Na půdě Evropského parlamentu vystupuje jako člen frakce Evropská lidová strana.²⁴⁵

TOP 09 při dosavadních volbách měla podporu známých osobností z oblasti kultury, podpořili ji např. sociolog Tomáš Halík, dokumentaristka Helena Třeštíková či režisér Jiří Menzel.²⁴⁶ Zde je patrná další podobnost s ODA.

Strana byla z konzervativních kruhů kritizována za členství některých velmi rozporuplných osobností (Jiří Oliva) a za prováděnou politiku, neslučující se s vlastním programem.²⁴⁷ Velmi nekonzervativním krokem bylo hlasování pro rozpuštění sněmovny v roce 2013.²⁴⁸

Z pohledu budoucí vývoje preferencí strany bude zajímavé sledovat, zda TOP 09

²⁴⁴ *Občanská demokratická aliance. O nás* [online]. [cit. 2015-4-10]. Dostupné z: <http://www.oda.cz/clanek.asp?id=1602>

²⁴⁵ *TOP09. Programová východiska a principy* [online]. [cit. 2015-4-10]. Dostupné z: <http://www.top09.cz/proc-nas-volit/programova-vychodiska-a-principy/>

²⁴⁶ *TOP09. Známé osobnosti mezi podporovateli.* [online]. [cit. 2015-4-10]. Dostupné z: <http://www.top09.cz/zapojte-se/zname-osobnosti/?stranka=3>

²⁴⁷ HOFHANZL, Č. Tonoucí se stébla chytá. *Svědomy / Conscience*. Toronto: Svědomí / Conscience, č. 7/2010, s. 4

²⁴⁸ KUBALČÍK, J. ODS sebevražedná, nekonzervativní, nevolitelná. *Konzervativní listy* [online]. [cit. 2015-4-10]. Dostupné z: <http://konzervativnilisty.cz/index.php/texty/civilisace-a-spolenost/634-ods-sebevraedna-nekonzervativni-nevolitelná>

opravdu půjde v kolejích zmíněné ODA. Nastínili jsme nuance, které takový vývoj lehce naznačovali.

4.3.4 Konzervativní strana (*KONS*)

Konzervativní strana byla založena v roce 1990 s původním názvem Konzervativní strana – svobodný blok. Jedná se o zřejmě nejvíce autentický konzervativní subjekt na politické scéně u nás. V roce 2001 se strana spojila se Stranou konzervativní smlouvy, která transformovala z původní Pravé frakce ODA. Díky tomuto spojení přešly do Konzervativní strany osobnosti jako Čestmír Hofhanzl, Roman Joch, Daniel Korte či Jaromír Žegklitz. Současným předsedou strany je Josef Bílek.²⁴⁹

Konzervativci se hlásí k tržní ekonomice, k tzv. kapitalismu bez přívlastků. Jsou pro snížení a zrušení některých daní a minimální státní regulaci ekonomiky. V rámci společenských témat stojí na straně nedotknutelnosti soukromého vlastnictví a zdůrazňují nutnost dokončení restitucí. Trvá na školní výuce a výchově v rámci hodnot západní křesťanské civilizace. Rovněž navrhuje zrušení zákona o registrovaném partnerství. Strana také dlouhodobě požaduje ústavní zákaz Komunistické strany Čech a Moravy, jakožto přímého nástupce KSČ.²⁵⁰ Radikální antikomunismus strany je doplňován i kritikou Sametové revoluce, která se s komunismem dostatečně nevypořádala.²⁵¹

V období 90. let 20. století se KONS ani jednou neúčastnila sněmovních a senátních voleb jako samostatný politický subjekt. Voleb do Poslanecké sněmovny se strana účastnila v roce 2010 a získala pouze 0,08 %. Dosavadním největším úspěchem KONS byl zisk 10 % hlasů pro vězně komunistického režimu Vladimíra Hučína v senátních volbách v roce 2006.²⁵² Strana se nyní soustředí na komunální politiku, v níž spolupráce s menšími mimoparlamentními subjekty.

Na příkladu KONS je viditelné, jak obtížné je uspět v České republice s autenticky konzervativním programem. Samozřejmě hraje v tomto případě svou roli i nedostatek financí. KONS je tak stranou sice známých osobností (V. Hučín, R. Joch, Č. Hofhanzl), avšak marginálního významu.

²⁴⁹ *Konzervativní strana. Historie Konzervativní strany* [online]. [cit. 2015-4-10]. Dostupné z: <http://www.konzervativnistrana.cz/o-nas/historie-konzervativni-strany.html>

²⁵⁰ *Konzervativní strana. Program Konzervativní strany* [online]. [cit. 2015-4-10]. Dostupné z: <http://www.konzervativnistrana.cz/program/podrobny-program.html>

²⁵¹ HOFHANZL, Č., REJMAN, M. Tisková zpráva Konzervativní strany k výročí „Vítězného února“. *Svědomí / Conscience*. Toronto: Svědomí / Conscience, č. 3/2009, s. 7

²⁵² *Český statistický úřad. Volby* [online]. [cit. 2015-4-10]. Dostupné z: <http://volby.cz/>

4.3.5 Právo a spravedlnost (PaS)

Strana Právo a spravedlnost vznikla v roce 2006 a její inspirací byla velmi úspěšná stejnojmenná strana v Polsku. PaS vzniklo jako reakce na opouštění pravicových zásad občanských demokratů a také kvůli absenci autentické konzervativní strany.²⁵³

Zakladatelé stranu popsali jako národně-konzervativní subjekt. PaS od začátku vystupovalo proti Lisabonské smlouvě a proti Evropské unii obecně a jasně podporovala tehdejšího prezidenta Václava Klause.²⁵⁴ Mj. se PaS vymezovalo vůči tzv. antidiskriminačnímu zákonu, zákonu o registrovaném partnerství, „lidskoprávní agendě“ a multikulturalismu. Naopak prosazovalo restauraci křesťanských morálních hodnot, podporu tradiční rodiny, důsledný boj s kriminalitou a korupcí. Z ekonomického hlediska prosazovalo návrat k některým pravicovým idejím ODS z období 90. let 20. století. Bylo pro finanční spoluúčasť pacientů ve zdravotnictví, radikální regulaci daňového systému, omezení státních příspěvků veřejnoprávním institucím a nevládním organizacím.²⁵⁵

Ve volbách Poslanecké sněmovny v roce 2006 pouhých 0, 23 % hlasů. Ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2009 vytvořilo PaS společnou euroskeptickou kandidátku se Stranou svobodných občanů (*Svobodní*).²⁵⁶ Za PaS se na kandidátce objevili např. Petr Bahník, Ladislav Bátor a Michal Semín. Koalice získala 1, 26 % hlasů. Komunálních voleb se členové PaS účastnili v rámci společných kandidátek s uskupeními jako byly Konzervativní strana, Koruna Česká – monarchistická strana Čech, Moravy a Slezska apod. Dosažené výsledky však byly podobně marginální.²⁵⁷

Před volbami do Evropského parlamentu v roce 2014 byl název strany změněn na NE Bruselu – Národní demokracie, předseda Jan Broj se vzdal funkce a po dalších personálních a programových změnách PaS fakticky zaniklo. Působení PaS je vcelku podobné jako působení KONS. Opět se jednalo o stranu s velmi vyhraněným programem, několika osobnostmi avšak s minimální členskou základnou, minimem financí a minimální voličskou podporou.

4.3.6 Občanská konzervativní strana (O. K. strana)

Občanská konzervativní strana vznikla jako další z případů probíhajícího fenoménu, kdy nové pravicové strany vznikají jako protest vůči ideovému vyprázdnění ODS. Subjekt

²⁵³ BAHNÍK, P. Červenobílé volby a „modrý“ kongres. *Národní tisková agentura* [online]. [cit. 2015-4-10]. Dostupné z: http://www.natia.cz/layout2_cz.aspx?pageid=479

²⁵⁴ BAHNÍK, P., ČERVENKA, F. PaS k verdiktu ústavního soudu ve věci tzv. Lisabonské smlouvy. *Svědomy / Conscience*. Toronto: Svědomí / Conscience č. 12/2008, s. 8

²⁵⁵ BASTL, M., MAREŠ, M., SMOLÍK, J., VEJVODOVÁ, P. *Krajní pravice a krajní levice v ČR*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 159, s. 256

²⁵⁶ Tamtéž, s. 240

²⁵⁷ *Český statistický úřad. Volby* [online]. [cit. 2015-4-10]. Dostupné z: <http://volby.cz/>

vznikl v roce v roce 2014 na základech Pravé frakce ODS. Byl založen tehdejšími poslanci Jiřím Janečkem, který je provázen mediálními kauzami ohledně majetkového přiznání.²⁵⁸

Při vzniku se O. K. strana vymezila proti levicovým tendencím v programu ODS do sněmovních voleb roku 2013. Vadila ji témata, ve kterých ODS slibovala mladým lidem „první práci, první byt“ apod. O. K. strana má zájem o prosazení minimalizace daňového systému, redukci sociálních programů a vyrovnaný rozpočet. Je proti vystoupení z EU, avšak usiluje o její reformu. Přestože občanští konzervativci zatím nezaznamenali žádný volební úspěch, navázali již mezinárodní spolupráci s Marine Le Penovou a její Front National a stali se součástí Hnutí za Evropu svobodných národů (Movement for a Europe of Nations and Freedoms, MENF).²⁵⁹

O. K. strana se účastnila voleb do Evropského parlamentu v roce 2014, ve kterých obdržela pouhých 0, 22 % hlasů. Neúspěšní byli rovněž kandidáti strany v senátních téhož roku, stejně jako kandidáti do pražských zastupitelstev.²⁶⁰

Strana je známa v podstatě jen díky osobě předsedy J. Janečka. Avšak spíše negativně. Další známé osobnosti jí chybí. Vzhledem k dosavadním volebním ziskům lze předpokládat, že O. K. strana nezíská většího významu v českém stranickém systému. Tuto prognózu by mohla být mylná v případě, že by se straně podařilo zužitkovat spolupráce s M. Le Penovou, což by straně mohlo přinést sympatie voličů postrádajících podobný typ strany v našem systému.

4.3.7 Toryové (TOR)

V případě strany Toryové se jedná o subjekt, který svým názvem odkazuje na jeden z nejstarších politických subjektů Evropy, na faktické předchůdce dnešních britských konzervativců. Název a podobnost názorových postojů však bude zřejmě jediným společným bodem obou stran. Nedá se však počítat se srovnatelnou popularitou a podílem na správě věcí veřejných.

Strana Toryové byla založena v roce 2014. Jejím předsedou byl zvolen Oldřich Vojíš, další nespokojený poslanec za ODS. Strana by chtěla prosazovat křesťansko-konzervativní zásady, princip občanského individualismu a národní suverenity. V programu strany je uveden zajímavý bod, který souvisí s přechodem k systému prezidentské republiky a zavedení

²⁵⁸ *Občanská konzervativní strana. Vznik a mise Občanské konzervativní strany* [online]. [cit. 2015-4-12]. Dostupné z: <http://okstrana.cz/struktura-oks/>

²⁵⁹ Tamtéž

²⁶⁰ *Český statistický úřad. Volby.* [online]. [cit. 2015-4-10]. Dostupné z: <http://volby.cz/>

většinového volebního systému u voleb do Poslanecké sněmovny.²⁶¹

Působení Toryů bylo zatím velmi sporadické. V komunálních volbách v roce 2014 pohořely obě místní organizace v Mostě i v Ostravě. O budoucích volebních úspěších se nejspíše nedá uvažovat.

²⁶¹ *Toryové. Stanovy* [online]. [cit. 2015-4-12]. Dostupné z: <http://www.toryove.cz/stanovy>

5 Současná pozice konzervatismu a výhled do budoucna

V závěrečné kapitole se budeme zabývat aktuálními volebními výsledky stran zmíněných v předchozích částech a zhodnotíme volební vyhlídky pro budoucnost. Z hlediska rozsahu práce budeme hodnotit pouze volby do dolních komor jednotlivých parlamentů, a to z důvodu větší důležitosti dolních komor.

5.1 Konzervativní scéna v zahraničí

Britská Konzervativní strana (CP) v posledních volbách do Dolní sněmovny obdržela 36,1 % hlasů a obsadila tak post premiéra země.²⁶² V květnu 2015 ji čekají volby, ve kterých se očekává její umístění na prvním či druhém místě. Pozice konzervatismu je na britských ostrovech velmi silná.

V posledních volbách do Sněmovny reprezentantů USA v roce 2014 zvítězila drtivým způsobem tamější Republikánská strana (GOP) se ziskem 50,9 % hlasů.²⁶³ Ta sice není nominálně konzervativní stranou, ale do sněmovny (i obnovených pozic v Senátu) se dostalo mnoho konzervativců z hnutí The Tea Party. Mj. zástupci tohoto hnutí (T. Cruz, R. Paul) se v příštím roce utkají o post prezidentského kandidáta Republikánské strany.

Letošního roku čeká volební klání také polskou konzervativní stranu Právo a spravedlnosti (PiS). V posledních volbách do Sejmu obdrželo 29,9 % hlasů, což nestačilo na první místo a tedy ani na sestavení vlády. V nadcházejících volbách se však dá očekávat nárůst preferencí v tradičně konzervativní zemi, jakou Polsko nepochybně je.

Dalšími velmi úspěšnými stranami při posledních volbách byly Norská konzervativní strany (Høyre) se ziskem 26,8 % či německá Křesťansko-demokratická unie/Křesťansko-sociální unie (CDU/CSU) se ziskem 41,5 %.²⁶⁴ Nadmíru úspěšně si také počínala Maďarská občanská unie (FIDESZ) se ziskem 45 % hlasů.²⁶⁵ Ve zmíněných zemích se neočekává, že by měly zmíněné strany přijít dramatickým způsobem o svoji voličskou základnu.

Naopak lehce sestupnou tendenci má vývoj preferencí dánské Konzervativní lidové

²⁶² *Parties and elections in Europe. United kingdom* [online]. [cit. 2015-4-12]. Dostupné z: <http://www.parties-and-elections.eu/unitedkingdom.html>

²⁶³ *The Green Papers. House Popular Vote and FEC Total Receipts by Party* [online]. [cit. 2015-4-12]. Dostupné z: <http://www.thegreenpapers.com/G14/HouseVoteByParty.phtml>

²⁶⁴ *Der Bundeswahlleiter. Ergebnisse früherer Bundestagswahlen* [online]. [cit. 2015-4-12]. Dostupné z: http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/downloads/bundestagswahlergebnisse/btw_ab49_ge_samt.pdf

²⁶⁵ *Parties and elections in Europe. Hungary* [online]. [cit. 2015-4-12]. Dostupné z: <http://www.parties-and-elections.eu/hungary.html>

strany (KF) a Slovenské demokratické a kresťanské unie (SDKÚ-DS).²⁶⁶ Rakouská lidová strana (ÖVP) si sice stále udržuje pozici jedné ze dvou nejsilnějších stran tamějšího stranického systému, avšak faktickou podporu spíše ztrácí, což dokazovalo 24 % hlasů v posledních volbách.²⁶⁷

Po zhodnocení volebních výsledků sledovaných stran je zapotřebí uznat, že konzervatismus má v evropských politických systémech své pevné místo. Ve většině zemí dosahují strany velmi dobrých výsledků, mnoho soupeří o pozici nejsilnější strany. Těžce se definuje autenticita konzervatismu u zvolených stran, je potřeba brát ohled na reálné politické kroky. Těmi se zvolené strany ve větší míře řídí.

Tabulka 1: Aktuální volební výsledky vybraných politických stran

Volby – dolní komora parlamentu			
Země	Rok	Strana	Hlasy (%)
USA	2014	GOP	50,90%
Maďarsko	2014	FIDESZ	45,00%
Německo	2013	CDU/CSU	41,50%
Spojené království	2010	CP	36,10%
Polsko	2011	PiS	29,90%
Norsko	2013	Høyre	26,80%
Rakousko	2013	ÖVP	24,00%
Slovensko	2012	SDKÚ-DS	6,09%
Dánsko	2015	KF	4,90%

Zdroj: Der Bundeswahlleiter, 2013, The Green Papers, 2014, Parties and elections in Europe, 2010, 2011, 2013, 2014, 2015, Štatistický úrad Slovenskej republiky, 2012

V tabulce jsou uvedeny volební výsledky konzervativních stran z posledních voleb v daných zemích. Jsou zde zahrnuty pouze výsledky voleb do dolních komor (některé parlamenty mají pouze jednu komoru, viz Slovensko) jednotlivých parlamentů. Výsledky jsou řazeny sestupně pro srovnání pozice konzervativních subjektů v různých zemích. To však s ohledem na typ volebního systému zemí nemusí odpovídat relevanci politické síly konkrétní strany,

5.2 Konzervativní scéna v České republice

Český stranický systém postrádá stranu, která by se hlásila primárně ke konzervativní doktríně a zároveň měla silnou volební podporu. Problematika liberálního konzervatismu

²⁶⁶ Štatistický úrad Slovenskej republiky. Volby do národnej rady slovenskej republiky 2012. [online]. [cit. 2015-4-13]. Dostupné z: <http://volby.statistics.sk/nrsr/nrsr2012/sr/tab3.jsp@lang=sk.htm>

²⁶⁷ Parties and elections in Europe. Austria. [online]. [cit. 2015-4-12]. Dostupné z: <http://www.parties-and-elections.eu/austria.html>

stran ODS a TOP 09 již byla popsána. Je zřejmé, že tyto strany, které nejsou primárně konzervativní, mají reálnou šanci na volební úspěchy. Jinak je tomu však u subjektů, které vystupují jako čistě konzervativní. Volební výsledky stran jako jsou Konzervativní strana (KONS), Občanská konzervativní strana (O. K. strana) či Právo a spravedlnost (Pis) lze bez nadsázky označit za volební propadáky. Je však pravdou, že některé osobnosti dokážou tu a tam přitáhnout pozornost médií, jako tomu bylo např. po zveřejnění soukromého konzervativního manifestu Ladislava Bátory.

Tabulka 2: Aktuální výsledky vybraných politických stran

Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky						
Strana	Rok 2006		Rok 2010		Rok 2013	
	Hlasy (%)	Hlasy (počet)	Hlasy (%)	Hlasy (počet)	Hlasy (%)	Hlasy (počet)
ODS	35,38%	1 892 475	20,22%	1 057 792	7,72%	384 174
ODA	-	-	-	-	-	-
TOP 09	-	-	16,70%	873 833	11,99	596 357
KONS	-	-	0,08%	4 232	-	-
PaS	0,23%	12 756	-	-	-	-
O. K. strana	-	-	-	-	-	-
TOR	-	-	-	-	-	-

Zdroj: Český statistický úřad, 2006, 2010, 2013

V tabulce jsou zahrnuty zjištěné údaje o volebních výsledcích vybraných stran ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Vzhledem ke krátkodobé existenci některých stran jsou započítány výsledky posledních tří voleb. Z uvedených údajů můžeme konstatovat, že oblíbenost pravicových stran klesá. Počty získaných hlasů mají sestupnou tendenci jak u ODS, tak i TOP 09. Strany PaS a ODA jsou již zaniklé, KONS se sněmovních voleb účastnila pouze v roce 2010 a O. K. strana a Toryové se těchto voleb doposud neúčastnily.

Tabulka 3: Nejlepší výsledky vybraných stran

Volby do PSP ČR		
Nejlepší výsledek strany		
Strana	Rok	Hlasy (%)
ODS	2010	35,38%
TOP 09	2010	16,60%
ODA	1996	6,36%
PaS	2006	0,23%
KONS	2010	0,08%
O. K. strana	-	-
TOR	-	-

Zdroj: Český statistický úřad, 1996, 2006, 2010

V této tabulce jsou zohledněny nejlepší dosažené volební výsledky vybraných stran za dobu jejich existence. Je tak umožněna komparace výsledků především větších stran. Opět byla použita data pro volby do dolní komory parlamentu.

Politický vliv konzervativních stran je v České republice sice malý, občanská aktivita zde však existuje. To dokazuje činnost konzervativních think tanků jako je Občanský institut a Institut Václava Klause, které pořádají semináře, publikují vlastní tituly a vydávají stranické newslettery. Existují zde konzervativní časopisy Svědomí, Revue politika či Kontexty, vydávané brněnským konzervativním nakladatelstvím Centrum pro studium demokracie a kultury.

Je otázkou, nakolik se podaří předsedovi Petru Fialovi prosadit konzervativní směr uvnitř ODS a jestli poté bude strana lákavá pro voliče. Taktéž není jisté směřování TOP 09, zvláště po budoucím odchodu Karla Schwarzenberga z postu předsedy strany. Od menších mimoparlamentních stran se raketový vzestup preferencí očekávat nedá. Jako alternativní možnost by se mohl jevit vznik nového politického subjektu, který by sjednocoval menší konzervativní proudy a zároveň by měl v čele silnou politickou osobnost. Tou by mohl být stále více konzervativní Václav Klaus. Bude však velmi záležet, zda se česká veřejnost vrátí k podpoře tradičních, ideologických stran, nebo bude pokračovat v hledání „apolitických“ lidových hnutí typu Úsvitu, ANO apod., které staví na kritice politické vyhraněnosti. Konzervatismus mezi vyhraněné ideologie rozhodně patří.

Závěr

Cílem práce je charakteristika konzervatismu v politické teorii a praxi. Vzhledem ke stanovenému rozsahu se vymezené cíle bakalářské práce podařilo naplnit. V první kapitole jsme se věnovali vymezení pojmů pro tuto práci důležitých. Popsali jsme, co je politická ideologie a charakterizovali liberalismus a socialismus. Z této práce vyplynulo, že konzervatismus má více shodných bodů s liberalismem. Dokázali jsme to na konkrétních příkladech politické praxe. Hodnocením socialismu bylo naopak dokázáno, že je s konzervatismem ve velmi malé shodě.

Ve druhé kapitole byl dán patřičný prostor prvním průkopníkům konzervatismu, zejména Edmundu Burkeovi. Svým zásadním dílem *Úvahy o revoluci ve Francii* snad nejvíce přispěl k prosazování konzervativní ideologie. Pro práci na této kapitole jsme vycházeli především z děl dalších významných osobností. Ať již to byly klasikové Thomas Hobbes a Alexis de Tocqueville či moderní teoretikové americké a britské větve anglosaského konzervatismu Russel Kirk a Roger Scruton. Primární díla těchto autorů přispěla ke komparaci obou větví, v níž jsme nastínili rozdílnost těchto proudů.

Ve třetí kapitole jsme charakterizovali politické strany a osobnosti, které konzervatismus přijaly za své programové východisko. Přes snahu o maximální objektivitu byli konkrétní činitelé vybráni subjektivně na základě prosazování konzervativních principů v programech a politických krocích. Široký prostor byl poskytnut úseku o Margaret Thatcherové a Ronaldu Reaganovi. U nich jsme dokázali konvergenci konzervatismu a ekonomického liberalismu. Za účelem analýzy úspěšnosti jejich politiky v hospodaření jsme blíže charakterizovali konkrétní kroky a výsledky politického působení obou osobností. Poté jsme popsali tradici a hodnoty kontinentálního konzervatismu a subjekty, které jej zastupují. Mj. polské Právo a spravedlnost a německou Křesťansko-demokratickou unii. Vybranými subjekty jsme demonstrovali vzájemné odlišnosti jednotlivých tradic konzervatismu, což bylo i jedním z cílů této kapitoly.

Ve čtvrté kapitole jsme zhodnotili konzervativní scény v prostředí českých zemí. Uvedli jsme konzervativce působící v rámci Rakouského císařství, Rakousko-Uherska, Československé republiky a rovněž v období po roce 1989. Obdobně jako v předešlé části jsme nemohli uvést a charakterizovat všechny politické subjekty, které se ke konzervatismu hlásily či hlásí. Byly vybrány ty nejznámější a ty, které měly či mají ke konzervatismu nejblíže.

V poslední, páté, kapitole byly použity zjištěné údaje o volebních výsledcích zvolených subjektů, abychom analyzovali současnou sílu politického konzervatismu. Z této

závěrečné fáze bakalářské práce vyplynulo, že konzervatismus rozhodně není ideologií bez politické budoucnosti. Sílicí vliv hnutí The Tea Party, stabilní pozice britské Konzervativní strany a polského Práva a spravedlnosti, dominantní pozice Křesťansko-demokratické unie v Německu a Norské konzervativní strany přesvědčují o přesném opaku. Subjekty si udržují nejen své stálé voliče, ale jsou schopny získávat i ty nové.

Situace v České republice se však jeví odlišně. Politický konzervatismus je zde spíše na ústupu. V parlamentu není zastoupena ani jedna nominálně konzervativní strana. Jisté konzervativní principy se dají sledovat v programech ODS a TOP 09, které však svou podporu rovněž ztrácí. Bude zajímavé sledovat, jak se bude oběma stranám dařit v budoucnu, zda neuspěje některé z menších uskupení nebo jestli nevznikne nový konzervativní subjekt. Takový, který by dokázal spojit konzervativní proudy i z okruhu vzájemně odlišných think tanků jako jsou Občanský institut, Institut Václava Klause či organizace Akce D.O.S.T. Osobní prognóza je spíše pesimistická. Nicméně, konzervativní ideologie má nepochybně ve standardním stranickém systému své místo, bylo by tedy škodou, kdyby o to místo přišla v systému českém.

Téma bakalářské práce vybízí k navazující podrobnější práci. Byla by zde možnost charakterizovat blíže jednu z konzervativních tradic – anglosaské či kontinentální nebo přímo tradici konzervatismu v konkrétní zemi. V tomto kontextu by bylo velice zajímavé důkladné probádání konzervatismu v českých zemích v období druhé republiky či v období komunistického režimu. Další možností by byla podrobná komparace vybraných konzervativních politických stran. Přínosnou prací by jistě byla bližší charakteristika a komparace politiky vybraných osobností, například politiky M. Thatcherové a R. Reagana.

Seznam zkratek

- ACU – American Conservative Union; Americká konzervativní unie
- CDU – Christliche Demokratische Union; Křesťansko-demokratická unie
- CP – Conservative Party; Konzervativní strana
- CPS – Centre for Policy Studies; Centrum pro politická studia
- CSU – Christlich-Soziale Union; Křesťansko-sociální unie
- FI – Forza Italia; Vzhůru Itálie
- FN - Front National; Národní fronta
- GOP – Grand old party; Velká stará strana
- KDH – Kresťanskodemokratické hnutie;
- KF – Konservative folkiparti; Konzervativní lidová strana
- KONS – Konzervativní strana
- ODA – Občanská demokratická aliance
- ODS – Občanská demokratická strana
- O. K. strana – Občanská konzervativní strana
- ÖVP – Österreichische Volkspartei; Rakouská lidová strana
- PdL – Il Popolo della Libertá; Lid svobody
- PaS – Právo a spravedlnost
- PiS – Prawo i Sprawiedliwość; Právo a spravedlnost
- SDKÚ-DS – Slovenská demokratická a kresťanská únia – Demokratická strana
- SVP – Schweizerische Volkspartei; Švýcarská lidová strana
- TOR - Toryové
- UKIP – United Kingdom Independence Party; Strana nezávislosti Spojeného království
- UMP – Union pour un mouvement populaire; Svaz pro lidové hnutí

Prameny a literatura

BASTL, M., MAREŠ, M. a kol. *Krajní pravice a krajní levice v ČR*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. 288 s. ISBN: 978-80-247-3797-3

BLUMENTHAL, S., EDSALL, T. (ed.). *The Reagan legacy*. 1st printing. New York: Pantheon Books, 1998. 318 s. ISBN: 0-394-75970-2

BURKE, E. *Úvahy o revoluci ve Francii*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1997. 246 s. ISBN: 80-85959-23-2

CABADA, L. a kol. *Komparace politických systémů III.: nové demokracie střední a východní Evropy*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2008. 434 s. ISBN: 978-80-245-1388-1

DVOŘÁKOVÁ, V. a kol. *Komparace politických systémů: základní modely demokratických systémů*. 2. vyd. Praha: Oeconomica, 2008. 256 s. ISBN: 978-80-245-1357-7

FAJMON, H.: *Slovníček evropských levicových pojmů*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. 200 s. ISBN: 978-80-7325-160-4

GJURIČOVÁ, A., KOPEČEK, M. a kol. *Rozdělení minulosti: vytváření politických identit v České republice po roce 1989*. 2. vyd. Praha: ÚSD, 2012. 415 s. ISBN: 978-80-7285-154-6

GRAY, J. *Liberalismus*. 2. vyd. Praha: Občanský institut, 1999. 114 s. ISBN: 80-86228-01-0

HAYEK, F. A. *Cesta do otroctví*. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2012. 215 s. ISBN: 978-80-87029-32-9

HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 1. vyd. Praha: VICTORIA PUBLISHING, 1994. 293 s. ISBN: 80-85865-10-6

HOBBS, T. *Leviathan aneb látka, forma a moc státu církevního a politického*. 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2009. 513 s. ISBN: 978-80-7298-106-9

JOCH, R., ŽEGKLITZ, J. *Přednášky z politické filosofie*. 1. vyd. Praha: Občanský institut, 2001. 151 s. ISBN: 80-86228-05-3

KIRK, R. *Konzervativní smýšlení*. 1. vyd. Praha: Občanský institut, 2000. 634 s. ISBN: 80-86228-03-7

KLAUS, V. *Občan a obrana jeho státu*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2002. 326 s. ISBN: 80-86547-12-4

KLAUS, V. *Proč jsem konzervativcem*. 1. vyd. Praha: TOP Agency, 1992. ISBN: 80-900626-7-9

LEFEBVRE, M. *Krátký příběh mého dlouhého životního příběhu*. Brno: Dědictví Svatováclavské, 2013. 76 s.

LOUŽEK, M. (ed.). *Karel Kramář: 150 let od narození*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011. 168 s. ISBN: 978-80-87460-00-9

- LOUŽEK, M. (ed.). *Koncept občanské společnosti: nepřítel svobodného občana?* 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2012. 135 s. ISBN: 978-80-87460-08-5
- LOUŽEK, M. (ed.). *Margaret Thatcherová: 1925 - 2013*. 1. vyd. Praha: Institut Václava Klause, 2013. 126 s. ISBN: 978-80-87806-01-2
- LOUŽEK, M. (ed.). *Ronald Reagan: Sto let od narození*. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011. 157 s. ISBN: 978-80-87460-02-3
- NISBET, R. *Konzervatismus: sen a realita*. 1. vyd. Praha: Občanský institut, 1993. 143 s. ISBN: 80-900190-3-X
- PETŘÍK, L. *Konzervativní revoluce Margaret Thatcherové a Ronalda Reagana*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. 267 s. ISBN: 978-80-7325-167-3
- ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?* 1. vyd. Praha: SLON, 2004. 280 s. ISBN: 80-86429-27-x
- ŘÍCHOVÁ, B. a kol. *Komparace politických systémů II.: západoevropské politické systémy*. 3. vyd. Praha: Oeconomica, 2004. 230 s. ISBN: 80-245-0757-9
- SARTORI, G. *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. 466 s. ISBN: 80-7325-062-4
- SCRUTON, R. *O potřebnosti národů*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2011. 88 s. ISBN: 978-80-7325-245-8
- SCRUTON, R. *Smysl konzervatismu*. 2. vyd. Praha: TORST, 1993. 293 s. ISBN: 80-85639-10-6
- SCRUTON, R. *Slovník politického myšlení*. 1. Vydání. Brno: Atlantis, 1989. 184 s. ISBN: 80-7108-013-6
- STANKIEWICZ, W. J. *Hledání politické filosofie*. 1.vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. 463 stran. ISBN: 80-7325-086-1
- ŠARADÍN, P. *Historické proměny pojmu ideologie*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. 131 s. ISBN: 80-85959-94-1
- TOCQUEVILLE, A. *Demokracie v Americe*. 1.vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1992. 378 s. ISBN: 80-7106-050-X
- TOCQUEVILLE, A. *Demokracie v Americe II*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1992. 250 s. ISBN: 80-7106-051-8
- TOCQUEVILLE, A. *Starý režim a revoluce*. 1. vyd. Praha: ACADEMIA, 2003. 306 s. ISBN: 80-200-0980-9
- ŽEGKLITZ, J. (ed.). *Velké postavy politické filosofie*. 1. vyd. Praha: Občanský institut, 1996. 223 s. ISBN: 80-901659-5-8

Periodika

BAHNÍK, P., ČERVENKA, F. PaS k verdiktu ústavního soudu ve věci tzv. Lisabonské smlouvy. *Svědomy / Conscience*, č. 12 / 2008

BAROŠ, J. Politická moc a ústavní demokracie: za konzervatismus ústavních forem. *Kontexty*, č. 3 / 2012

GEORGIEV, J. Státoprávní šlechta a počátky české konzervativní politiky. *CEVRO Revue*, č. 6 - 7 / 2007

HOFHANZL, Č. Tonoucí se stébla chytá. *Svědomy / Conscience*, č. 7 / 2010

HOFHANZL, Č., REJMAN, M. Tisková zpráva Konzervativní strany k výročí „Vítězného února“. *Svědomy / Conscience*, č. 3 / 2009

KANIOK, P., VÍT, M. Rozšíření EU z pohledu CDU/CSU. *Politologický časopis*, č. 2 / 2011

KOPEČEK, L. Polské parlamentní volby 2001 a proměny stranického systému. *Politologický časopis*, č. 4 / 2001

KOPEČEK, L. Proměny dánské politiky. *Politologický časopis*, č. 3 / 2003

MACH, P. K osmdesátinám Margaret Thatcherové. *Newsletter Centra pro ekonomiku a politiku*, č. 9 / 2005

PODRACKÝ, V. Konservativní koncepce. *Svědomy / Conscience*, č. 12 / 2008

PODRACKÝ, V. Monarchistický omyl k výročí založení republiky. *Svědomy / Conscience*, č. 9 / 2012

Rozhovor s ředitelem Občanského institutu Romanem Jochem. *Pravý úhel*, č. 4 / 2007

Elektronické zdroje

BAHNÍK, P. Červenobílé volby a „modrý“ kongres. *Národní tisková agentura* [online]. [cit. 2015-4-10]. Dostupné z: http://www.natia.cz/layout2_cz.aspx?pageid=479

BAROŠ, J. Politická moc a ústavní demokracie. *Revue politika* [online]. [cit. 2015-3-15]. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/1699/politicka-moc-a-ustavni-demokracie>

BÖCKENFÖRDE, E. W. Vznik státu jako proces sekularizace. *Občanský institut* [online]. [cit. 2015-3-15]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/vznik-statu-jako-proces-sekularizace/>

DUFEK, P. Jak (ne)dělat politickou teorii: případ Tocqueville. *Revue politika* [online]. [cit. 2015-3-15]. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/1552/jak-nedelat-politickou-teorii-pripad-tocqueville>

EDWARDS, L. The Conservative Mind of Russell Kirk. *The Heritage foundation* [online]. [cit. 2015-3-16]. Dostupné z: <http://www.heritage.org/research/reports/2014/10/the-conservative-mind-of-russell-kirk>

FAJMON, H. Příběh Margaret Thatcherové. *Revue politika* [online]. [cit. 2015-4-6]. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/678/pribeh-margaret-thatcherove>

FIALA, P. Konzervatismus jako nonkonformní postoj. *Revue politika* [online]. [cit. 2015-3-23]. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/2122/konzervatismus-jako-nonkonformni-postoj>

FINGERLAND, J. Konec konzervativců v Čechách?. *Občanský institut* [online]. [cit. 2015-1-13]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/konec-konzervativcu-v-cechach/>

JOCH, R. Evropský liberalismus a konzervatismus. *Občanský institut* [online]. [cit. 2015-3-20]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/evropsky-liberalismus-a-konzervatismus/>

JOCH, R. Ronald Reagan, RIP. *Občanský institut* [online]. [cit. 2015-4-7]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/ronald-reagan-rip/>

JOCH, R. Winston S. Churchill: triumf a tragédie po 50 letech. *Česká pozice* [online]. [cit. 2015-4-5]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/winston-s-churchill-triumf-a-tragedie-po-50-letech-f6b-/tema.aspx?c=A150122_133232_pozice-tema_lube

KIRK, R. A Dispassionate assessment of Libertarians. *The Heritage foundation* [online]. [cit. 2015-3-27]. Dostupné z: <http://www.heritage.org/research/lecture/a-dispassionate-assessment-of-libertarians>

KLAUS, V. Hrozba agresivního keynesiánství druhé generace. *Václav Klaus* [online]. [cit. 2015-3-28]. Dostupné z: <http://www.klaus.cz/clanky/320>

KLAUS, V. Vystoupení prezidenta republiky na 19. kongresu ODS. *Václav Klaus*. [online]. [cit. 2015-4-9]. Dostupné z <http://www.klaus.cz/clanky/1715>

KOHOUT, P. Rovná daň: argumenty a předsudky. *Centrum pro ekonomiku a politiku* [online]. [cit. 2015-1-13]. Dostupné z: <http://cepin.cz/cze/prednaska.php?ID=238>

KOTZIAN, R. Vyhledky autentické pravice. *Občanský institut*. [online]. [cit. 2015-3-28]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/vyhledky-autenticke-pravice/>

KUBALČÍK, J. ODS sebevražedná, nekonzervativní, nevolitelná. *Konzervativní listy* [online]. [cit. 2015-4-10]. Dostupné z: <http://konzervativnilisty.cz/index.php/texty/civilisace-a-spolenost/634-ods-sebevraedna-nekonzervativni-nevolitelna>

KURAS, B. Vzkříšení konzervatismu, nebo triumf zla? *Sanquis* [online]. [cit. 2015-4-1]. Dostupné z: <http://www.sanquis.cz/index1.php?linkID=art349>

- LOUŽEK, M. Jean-Baptiste Say – obhájce svobody. *Centrum pro ekonomiku a politiku* [online]. [cit. 2015-3-22]. Dostupné z: <http://cepin.cz/cze/clanek.php?ID=710>
- NORTON, P. Conservative Party. *Encyclopædia Britannica* [online]. [cit. 2015-4-1]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/133481/Conservative-Party>
- OAKESHOTT, M. Konzervativní politické smýšlení. *Občanský institut* [online]. [cit. 2015-1-13]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/konzervatismus-russella-kirka-a-michaela-oakeshotta/>
- PERRIN, R. Robert Nisbet a moderní stát. *Občanský institut* [online]. [cit. 2015-3-16]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/robert-nisbet-a-moderni-stat/>
- PETŘÍK, L. Edmund Burke: otec konzervatismu. *Centrum pro ekonomiku a politiku* [online]. [cit. 2015-3-20]. Dostupné z: <http://cepin.cz/cze/clanek.php?ID=763>
- PODRACKÝ, V. Konzervativní otazníky. *Svědomy / Conscience* [online]. [cit. 2015-3-23]. Dostupné z: http://www.svedomi.cz/svedomi/2010/pov_1010_konzervativni_otazniky.htm
- PRYCE-JONES, D. Islamizace Evropy? *Centrum pro ekonomiku a politiku* [online]. [cit. 2015-4-5]. Dostupné z: <http://cepin.cz/cze/prednaska.php?ID=733>
- RYAN, A. Tocqueville: vady na kráse. *Revue politika* [online]. [cit. 2015-3-20]. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/328/tocqueville-vady-na-krase-genia>
- SCRUTON, R. Multikulturalismus, imigrace a nutnost bránit národní stát. *Občanský institut* [online]. [cit. 2015-3-16]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/imigrace-multikulturalismus-a-nutnost-branit-narodni-stat/>
- SHOSTAK, F. Inflace, deflace a budoucnost. *Ludwig von Mises Institut* [online]. [cit. 2015-4-1]. Dostupné z: <http://www.mises.cz/clanky/inflace-deflace-a-budoucnost-1273.aspx>
- SIRICO, A. Cesta ke svobodné a ctnostné společnosti. *Občanský institut* [online]. [cit. 2015-3-16]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/cesta-ke-svobodne-a-ctnostne-spolecnosti/>
- ŠÍMA, J. Rozvíjející se rakouská tradice – od metodologického individualismu k hodnocení hospodářských politik. *Liberální institut* [online]. [cit. 2015-3-22]. Dostupné z: <http://www.libinst.cz/clanky-a-komentare/1407-rozvijejici-se-rakouska-tradice-od-metodologickeho-individualismu-k-hodnoceni-hospodarskych-politik/>
- TROY, T. Ronald Reagan – 100 let. *Občanský institut* [online]. [cit. 2015-4-7]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/ronald-reagan-100-let-bulletin-c-235/>
- VENCOVSKÝ, F. Byla to krize měnová, deflační. *Centrum pro ekonomiku a politiku* [online]. [cit. 2015-4-5]. Dostupné z: <http://cepin.cz/cze/prednaska.php?ID=484>

ZAHRADIL, J. Proč Nigel Farage nemůže být spojencem ODS. *Pravý břeh* [online]. [cit. 2015-3-20]. Dostupné z: <http://www.pravybreh.cz/2013/09/23/jan-zahradil-proc-nigel-farage-nemuze-byt-spojencem-ods/>

Ostatní elektronické zdroje

Centre of Policy Studies. History. [online]. [cit. 2015-4-7]. Dostupné z: <http://www.cps.org.uk/about/history/>

Conservative home. Michael Oakeshott on why real conservatism is not an ideology [cit. 2015-3-16]. Dostupné z: <http://www.conservativehome.com/the-deep-end/2013/03/michael-oakeshott-on-why-real-conservatism-is-not-an-ideology.html>

Conservative Political Action Conference. About [online]. [cit. 2015-4-7]. Dostupné z: <http://cpac.conservative.org/about/>

Česká pozice. Rozhovor s politologem Castenem Koschmiederem: Němci nevolí Alternativu pro Německo z protestu [online]. [cit. 2015-4-9]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/nemci-nevoli-alternativu-pro-nemecko-z-protestu-f6d-/tema.aspx?c=A140912_234300_pozice-tema_lube

Český statistický úřad. Volby [online]. [cit. 2015-4-10]. Dostupné z: <http://volby.cz/>

Danmarks statistik. Befolkningogvalg [online]. [cit. 2015-4-9]. Dostupné z: <http://dst.dk/>

Der Bundeswahlleiter. Ergebnisse früherer Bundestagswahlen [online]. [cit. 2015-4-12]. Dostupné z: http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/downloads/bundestagswahlergebnisse/btw_ab49_gesamt.pdf

Det Konservative Folkeparti. Skattepolitik [online] [cit. 2015-4-9]. Dostupné z: <http://www.konservative.dk/Politik/Skattepolitik/Skattepolitik>

Government of United Kingdom. Past prime ministers: Baroness Margaret Thatcher [online]. [cit. 2015-4-6]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/history/past-prime-ministers/margaret-thatcher>

Grand Old Party. Platform – WeBelieve in America [online]. [cit. 2015-4-7]. Dostupné z: <https://cdn.gop.com/docs/2012GOPPlatform.pdf>

Høyre. OM Høyre [online]. [cit. 2015-4-9]. Dostupné z: http://www.hoyre.no/www/om_hoyre/english_information/

Konrad Adenauer Stiftung. Politischer Wiederaufstieg 1945 – 1949 [online]. [cit. 2015-4-9]. Dostupné z: <http://www.konrad-adenauer.de/biographie/politischer-wiederaufstieg-1945-1949>

Konzervativní strana. Program Konzervativní strany [online]. [cit. 2015-4-10]. Dostupné z: <http://www.konzervativnistrana.cz/program/podrobny-program.html>

Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika. O Inštitúte [online]. [cit. 2015-4-9]. Dostupné z: <http://www.konzervativizmus.sk/article.php?o=institute>

Občanská demokratická strana. O nás [online]. [cit. 2015-3-28]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/o-nas>

Občanský institut. Konzervatismus – sklon, nebo povaha? [online]. [cit. 2015-3-16]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/konzervatismus-sklon-nebo-povaha/>

Občanská konzervativní strana. Vznik a mise Občanské konzervativní strany [online]. [cit. 2015-4-12]. Dostupné z: <http://okstrana.cz/struktura-oks/>

Parties and elections in Europe. Austria [online]. [cit. 2015-4-12]. Dostupné z: <http://www.parties-and-elections.eu/austria.html>

Parties and elections in Europe. Hungary [online]. [cit. 2015-4-12]. Dostupné z: <http://www.parties-and-elections.eu/hungary.html>

Parties and elections in Europe. United kingdom [online]. [cit. 2015-4-12]. Dostupné z: <http://www.parties-and-elections.eu/unitedkingdom.html>

Prawo i Sprawiedliwość. Partia: HistoriaPiS [online]. [cit. 2015-4-9]. Dostupné z: <http://www.pis.org.pl/unit.php?o=partia>

Štatistický úrad Slovenskej republiky. Voľby do národnej rady slovenskej republiky 2012 [online]. [cit. 2015-4-13]. Dostupné z: <http://volby.statistics.sk/nrsr/nrsr2012/sr/tab3.jsp@lang=sk.htm>

The Alliance of European Conservatives and Reformists. About us [online]. [cit. 2015-3-28]. Dostupné z: <http://ecrgroup.eu/about-us/the-ecr-in-the-european-parliament/>

The Alliance of European Conservatives and Reformists. Your MEPS [online]. [cit. 2015-3-28]. Dostupné z: http://ecrgroup.eu/meps-list/?prt=PL_LAJ

The European People's Party. Our members: German. [online]. [cit. 2015-4-9]. Dostupné z: <http://www.eppgroup.eu/meps/country/germany>

The Green Papers. House Popular Vote and FEC Total Receipts by Party [online]. [cit. 2015-4-12]. Dostupné z: <http://www.thegreenpapers.com/G14/HouseVoteByParty.phtml>

The Heritage foundation. About Heritage [online]. [cit. 2015-4-7]. Dostupné z: <http://www.heritage.org/about>

The New York Times. Rand Paul announces presidential run [online]. [cit. 2015-4-8]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2015/04/08/us/politics/rand-paul-republican-presidential-nomination.html>

The New York Times. Who Is Running for President (and Who's Not)? [online]. [cit. 2015-4-8]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/interactive/2015/us/politics/2016-presidential-candidates.html>

The Tea Party. About us [online]. [cit. 2015-4-8]. Dostupné z: <http://www.teaparty.org/about-us/>

The Washington Post. Ted Cruz: 'I am running for president of the United States' [online]. [cit. 2015-4-8]. Dostupné z: <http://www.washingtonpost.com/blogs/post-politics/wp/2015/03/23/ted-cruz-announces-presidential-run/>

Toryové. Stanovy [online]. [cit. 2015-4-12]. Dostupné z: <http://www.toryove.cz/stanovy>

United Kingdom Independence Party. Policies for people [online]. [cit. 2015-4-7]. Dostupné z: http://www.ukip.org/policies_for_people

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Jakub Zatloukal
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. David Hampl, Ph.D.
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	Konzervatismus v politické teorii a praxi
Název v angličtině:	Conservatism in political theory and practice
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá charakteristikou konzervatismu v politické teorii a praxi. Zaměřuje se na popis teorie klasických i moderních konzervativních myslitelů. Práce se dále podrobněji zabývá vybranými politickými osobnostmi a komparací jejich politiky. Analyzuje postavení jednotlivých konzervativních politických stran a porovnává jejich současné postavení v českém i zahraničním prostředí.
Klíčová slova:	Politická ideologie, konzervatismus, liberalismus, socialismus, politické strany
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis deals with the characteristics of conservatism in political theory and practice. It is about description of the theory of classical and modern conservative philosophers. The thesis further focuses on selected political figures and compare their politics. The thesis analyzes the status of each of the selected conservative political parties and compares their current position in the Czech and international environment.
Klíčová slova v angličtině:	Political ideology, conservatism, liberalism, socialism, political parties
Přílohy vázané v práci:	2
Rozsah práce:	74
Jazyk práce:	Český

Příloha

Obrázek 1: Německý kancléř Konrad Adenauer

Zdroj: Konrad Adenauer Stiftung, 2015

Obrázek 2: Britská ministerská předsedkyně Margaret Thatcherová

Zdroj: The Baltimore Sun, 2013

Obrázek 3: Ronald Reagan a Russell Kirk

Zdroj: The Russell Kirk Center, 2015

Obrázek 4: Prezidentské setkání Václava Klause a Lecha Kaczyńskiego

Zdroj: Focus online, 2009

Obrázek 5: Členové The Tea Party, Ted Cruz a Rand Paul

Zdroj: Pro-life, Pro-God, 2014

Obrázek 6: Ředitel občanského institutu Roman Joch

Zdroj: EU Portál, 2012

Obrázek 7: Logo Conservative Party

Zdroj: Conservatives, 2015

Obrázek 8: Logo The Tea Party

Zdroj: The Tea Party, 2015

Prawo i Sprawiedliwość

Obrázek 9: Logo Prawo a Sprawiedliwość

Zdroj: Prawo a Sprawiedliwość, 2015

Obrázek 10: Logo Christliche Demokratische Union

Zdroj: Christliche Demokratische Union, 2015

Obrázek 11: Logo Høyre

Zdroj: Høyre, 2015

Obrázek 12: Obrázek 12: Logo Det Konservative Folkeparti

Zdroj: Det Konservative Folkeparti, 2015

Obrázek 13: Logo Občanské demokratické strany

Zdroj: Občanská demokratická strana, 2015

Obrázek 14: Logo Občanské konzervativní strany

Zdroj: Občanské konzervativní strany, 2015

Obrázek 15: Logo Práva a spravedlnosti

Zdroj: fragmenty, 2009

Obrázek 16: Logo Konzervativní strany

Zdroj: Konzervativní strana, 2015